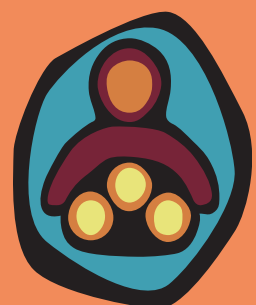

Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik Kalaallit Nunaanni katsorsaasarneq

Katsorsarneqarnissamik nuna tamakkerlugu
neqeroorut katsorsaasut isaannit isigalugu

Sofie Emma Rubin
Nanna Lund Hansen
Birthe Eriksen
Elisabeth Fleischer Henriksen
Tenna Jensen
Kamilla Nørtoft

Siulequt

Allorfik, Pinngitsuisinnaajunnaarnermik Ilisimasaqarfik, 2016-imi ammarpoq, maannalu Kalaallit Nunaanni Allorfiit katsorsaasarfiusut tallimaapput, inuit namminneq sumiiffigisaminni aamma pissutsini takornartarinngisaminni imigassamik aalakoornartortalimmik, hashimik imaluunniit aningaasanoornermik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasut katsorsartiffigisinnaasaat.

Allorfimmi katsorsaasut misilittagaat aamma eqqarsaatersuutaat nalunaarusiami matumani sammineqarput, aamma sammisat soorlu katsorsaasup innuttaasullu akornanni naapinnerit, misilittakkat aamma katsorsaanerup nalaani kiisalu katsorsartereernerup kingorna atortut sammineqarlutik. Tamatuma saniatigut misissuinermi inerniliussat nunarsuarmi tamarmi nunat inoqqaavisa akornanni, pingaarnertut Issittumi aamma Amerikami Avannarlermi, pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi misilittakkanut sanillunneqarput.

Misissuineq tunuliaqutaralugu eqqumaffigisassat arlallit, aqqissuussaanikkut ilusilersugaanerup katsorsaanermit akimmiffigisinnaasaanut tunngasut, Allorfiup sunik neqerooruteqarsinnaanissaanik katsorsaasut kissaataat, kiisalu siunissami katsorsaasarnissami innuttaasut katsorsarneqartut ileqqui aamma kulturikkut kinaassusiat eqqumaffigalugit katsorsaarnissamut nutaamik isiginninnernik tikkuussisut nalunaarusiami saqqummiunneqarput.

Misissuinermit tapertaasimasunut tamanut qujanaq.

Atuarluarina,

Christina Viskum Lytken Larsen

Morten Hulvej Rod

Imarisai

Eqikkaaneq	5
1 Tunuliaqutaq	8
1.1 Allorfik katsorsarneqarnissamik neqeroorutitut.....	9
1.2 Ajornartorsiutit arlallit ataatsikkut	11
1.3 Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutitik atuinermik katsorsaaneq.....	12
2 Periuseq	15
3 Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut aamma Allorfimmut saaffiginnittarnermut pissutaasartut	18
4 Innuttaasumik naapitsineq	21
5 Katsorsaaneq	24
5.1 Katsorsartinnerup ingerlanneqartarnera	24
5.2 Innuttaasup kajumissuseqarnera.....	26
5.3 Katsorsartinnerup ingerlanerani utersaaqqinnissamut aarlerinaat.....	28
5.4 Misigissutsinik qitiutitsineq aamma ajornartorsiutitik itinerusunik suussusersiineq	31
5.5 Happinesskortit.....	32
5.6 Kærlighedsbrusebadi.....	33
5.7 Oqaasissiuineq	34
5.8 Oqaloqatiginnittarfiup avataani sammineqartartut	35
5.9 Innuttaasunik meeqqanik aamma inuusuttunik katsorsartittunik qitiutitsineq	36
5.10 Katsorsartinneq pissutigalugu isiginerlunneqalernissamik ernumassuteqarneq	38
6 Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq aamma katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit	40
6.1 Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq	41
6.2 Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit.....	43
7 Ineriartortitsinissamut periarfissat	44
7.1 Inuusuttunut sammititamik katsorsaaneq	44

7.2 Suliassaqarfiup iluani ineriartorneq aamma supervisioni.....	45
7.3 Innuttaasunut sammisassaqartitsisarnerit.....	46
7.4 Allorfiup ilisimaneqarnera.....	47
7.5 Allorfiup aamma avataani suleqatigisartakkat akornanni suleqatigiinneq.....	48
7.6 Allorfik suliassaqarfiit assigiinngitsut iluini inunnut ataasiakkaanut aamma ilaqutariinnut katsorsaanermik suliaqarfittut.....	49
8 Ataqtigiissitsineq.....	51
8.1 MI aamma KAT pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi periutsitut atatitsisuusutut	51
8.2 Qanga nalaassimasanit aamma kinguaariinni ingerlateqqinneqartartumik kingunerlutsitsinerit	52
8.3 Inuusuttut – immikkut sullinneqartussatut siunnerfigalugit.....	54
8.4 Sumiiffimmi sammisassaqartitsisarnerit aanngajaarniutinik atuiffiunngitsut.....	55
8.5 Ataatsimoortunik aamma ataatsimut isiginnilluni suliniarneq.....	56
9 Eqqumaffigisassat.....	58
Najoqqutat.....	60

Eqikkaaneq

Kalaallit Nunaanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermut katsorsartinnissamik Allorfimmi nuna tamakkerlugu neqeroorut pillugu Innuttaasut Peqqissusiannik Iisimatusarfik piffissami 2022-miit 2023-mut itisiliilluni apersuilluni misissuivoq. Misissuineq misissuinerup ilaatut ingerlanneqarpoq, katsorsaasut isiginninnerannik sammisaqarfiulluni.

Kapitali 1-imi nassuiarneqarput, misissuinermut tunuliaqutaq aamma Allorfimmi katsorsartinnissamik neqeroorummik ilisarititsinertaqartoq. Tamatuma saniatigut nunat inoqqaavisa akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarneq pillugu nunat tamalaat akornanni allaaserisani sammisat pingaarnert saqqummiunneqarput, naggataatigullu nalunaarusiami siunertarineqartoq aamma tunngaviit nassuiarneqarlutik.

Kapitali 2-mi nassuiarneqarput, itisiliilluni apersuilluni misissuinermit periutsimut tunuliaqutaq, tassunga ilanngullugit misissueqqissaarnermi programmip Nvivo-p paasissutissanik immikkoortiterinermit, aaqqissuussinermit aamma misissueqqissaarnermut atorneqarneranut tunngavilersuut, kiisalu paasissutissanik ataqatigiissitsinermit killiffiit assigiinngitsut nassuiarneqarlutik. Aammattaaq misissueqqissaarnermi suleqatiginnilluni periuseqarnermut nassuiaat aamma tunngavilersuut kapitalimi tassani nassuiarneqarlutik.

Kapitali 3-mi saqqummiunneqarput, *sullinneqartussatut siunnerfigineqartut aamma Allorfimmut saaffiginninnermut pissutaasartut* sammivigalugit apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut, Allorfimmi katsorsartittut, siammasissutut aamma allannorartutut katsorsaasunit aamma immikkoortortani aqutsisunit nassuiarneqarput. Innuttaasut ilaat ilinniagaqarsimasuupput, aalajangersimasumik suliffeqarlutik aamma nukissaqarluarlutik, ilaat suliffeqaratik, ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarsimanatik aamma ulluinnarni inuunerminni ajornartorsiutinik amerlasuunik assorooruteqarlutik. Innuttaasut amerlasuut meeraanermi inooqataanikkut aningaasaqarnikkullu tunngasutigut kingunerlutsitisinnaasunik atugaqarsimallutillu nalaataqartarsimapput. Innuttaasut ilaat assersuutigalugu kommunimit imaluunniit suliffimminnit innersuunneqarlutik Allorfimmut saaffiginnittarput. Allat namminneq kissaatigalugu aamma namminneq iliuseqarnermikkut saaffiginnittarlutik.

Kapitali 4-mi saqqummiunneqarput, katsorsaasup *innuttaasumik naapitsinera* sammivigalugu apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsit ut innuttaasumik qanoq naapitsisarnertik, aamma tamanna katsorsartittumut aamma katsorsartinnerup ingerlaneranut qanoq pingaaruteqarnerisooq akissuteqarfigivaat. Katsorsartinnerup ingerlateqqinnissaanut innuttaasup katsorsaasooq sukkasuumik toqqassisimaffigilissagaa, aamma tatiginnilluni atassuteqarnermik pilersitsinissaq pingaaruteqartoq taakku nassuiaapput. Katsorsaasut aammattaaq pingaartippaat, innuttaasup naligisutut naapinnissaa, aamma sapinngisartik tamakkerlugu innuttaasumut, taassumalu toqqagaanut assigiinngitsunut nalilersuisuunissartik pinngitsoortinniartarlugu.

Kapitali 5-imi saqqummiunneqarput, *katsorsaaneq* sammivigalugu apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Sammisat uku nassuiarneqarput: *katsorsartinnerup ingerlanneqartarnera, innuttaasup kajumissuseqarnera, katsorsartinnerup ingerlanerani utersaaqqinnissamut aarlerinaat, misigissutsinik qitiutitsineq aamma ajornartorsiutinik itinerusunik suussusersiineq, happinesskortit, kærlighedsbrusebadi, oqaasissuineq, oqaloqatiginnittarfiup avataani sammineqartartut, innuttaasunik meeqqanik aamma inuusuttunik katsorsartittunik qitiutitsineq aamma katsorsartinneq*

pissutigalugu isiginerlunneqalernissamik ernumassuteqarneq. Katsorsaaneq pingaarnertut Allorfinni ingerlanneqartarpoq, periutsit Oqaloqatigiinneq kajumilersitsisoq (MI) aamma Inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninera qitiutillugit katsorsaariaaseq (KAT). Tamatuma saniatigut atortussat immikkut ittut inunnut ataasiakkaanut naleqqussarlugit katsorsaannermi katsorsaasunit atorineqartartut nassuiarneqarput.

Kapitali 6-imi saqqummiunneqarput, *katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq aamma katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit sammivigalugit apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq tassaavoq innuttaasup sapaatit akunnerini qulini katsorsartereerluni naammassinerata kingorna piffissaq. Tassani innuttaasooq sapaatit akunneri sisamat, aamma qaammatit pingasut, arfinillit aamma aqqaneq-marluk qaangiunnerini oqarasuaatikkut malinnaaffigineqarnissaminik neqeroorfigineqartarpoq. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq inuttut ataasiakkaatut oqaloqateqartarnermik aamma ataatsimoorluni oqaloqatigiittarnermik, aamma oqarasuaatikkut imaluunniit Allorfimmi oqaloqatiginninnertut ingerlanneqarsinnaavoq. Oqaloqatigiinnerit utersaarnissamat pitsaaliuinermik sammisaqarfiusarput. Misissuilluni apersuinerup takutippaa, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinermit innuttaasut peqataatinnissaat ajornakusoortoq. Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarut tassaavoq allakkiaq, innuttaasup katsorsartereernerata kingorna susoqarnissaanik nassuiaataasooq. Innuttaasut pinngitsuuisinnaajunnaarnermut katsorsartissimasut katsorsartereernermik kingorna iliuusissatut pilersaarusiunnissaat kommunip akisussaaffigivaa. Kommunimi suliaasaqarfinnik assigiinngitsunik suleqateqarneq unammilligassaqaarfiusooq katsorsaasunit misigisimaneqarpoq.*

Kapitali 7-imi saqqummiunneqarput, *ineriartortitsinissamat periarfissat sammivigalugit apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Allorfiup neqeroorutai qanoq ineriartortinneqarsinnaanersut pillugit katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut siunnersuutaat aamma isumassarsiaat tassani saqqummiunneqarput. Sammisat makku sammineqarput: *inuusuttunut sammititamik katsorsaaneq, suliaasaqarfiup iluani ineriartorneq aamma supervisioni, innuttaasunik sammisassaqaqtitsisarnerit, Allorfiup ilisimaneqarnera, Allorfiup aamma avataani suleqatigisartakkat akornanni suleqatigiinneq, kiisalu Allorfik suliaasaqarfiit assigiinngitsut iluini inunnut ataasiakkaanut aamma ilaqutariinnut katsorsaannermik suliaqarfittut. Katsorsaasut siunnersuutaat assigiinngitsorpassuarnik sammiveqarput, aamma ilaat allanut sanilliullugit atuutilersinneqarsinnaanersutut illutik.**

Kapitali 8-mi ataqatigiissitsineq saqqummiunneqarpoq, sammisanik ukuningga imaqarluni: *MI aamma KAT pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaannermi periutsitut atatitsisuusutut, qanga nalaassimasanit aamma kianguaariinni ingerlateqqinneqartartumik kingunerluutit, inuusuttut – immikkut sullinneqartussatut siunnerfigalugit, sumiiffinni sammisassaqaqtitsisarnerit aanngajaarniutinik atuiffiunngitsut kiisalu ataatsimoorunut aamma ataatsimut isiginnilluni suliniarneq. Nunap inooqqaavisa akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaannermi suna sunniutilimmik atorneqarsinnaanersooq erseqqissumik akissutissaqaqqanngilaq. Apersuilluni misissuinermit matumangga inerniliussat takutippaat, kalaallinut tunngatillugu Allorfiup katsorsaasui unitsitsinani katsorsaannermik pitsaasunik misilittagaqartut, ilutigitillugu innuttaasut angerlarsimaffigisaminnut sapinngisamik qaninnerpaami katsorsarneqartarnissaaa pingaaruteqassusiat erseqqissarneqarluni. Suliaasaqarfiup iluani ilisimatusarnikkut allaaserisat kulturikkut kinaassutsimik aamma katsorsaannermik suliaqarnermik eqqumaffiginninnerusut, tamanna Allorfimmi immikkut aallunneqarpasinnigilaq.*

Kapitali 9-mi katsorsaasut misilittagaat aamma isummersuutaat, kiisalu suliaasaqarfik pillugu allaaserisat piusut tunngavigalugit eqqumaffigisassat arlallit ineriartortinneqarput. Eqqumaffigisassat sammisanut makkununga tunngapput: *sullinneqartussatut siunnerfigineqartut,*

periutsit aamma atortut, katsorsaanerup avataatigut innuttaasunik sammisassaqartitsisarnerit, katsorsaanerup siammassinnerusumik sammineqarnissaa kiisalu ingerlatsivinnik avataaneersunik suleqateqarneq.

1 Tunuliaqutaq

Aanngajaarniutininik atuineq aamma pinngitsuuisinnaajunnaarneq atuisumut aamma atuisup qanigisaanut peqqissutsikkut aamma inuttut arlalitsigut annertuumik kingunipiluuteqartitsisinnaavoq. Taamaattumik kingunipiluutit pitsaanngitsut annertussusiannik annikillisisinnaanissamut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaaneq pingaaruteqarpoq (www.sum.dk). Aanngajaarniutininik atuinermik ajornartorsiuteqarneq atuisup avatangiisaanut sunniuteqarsinnaavoq, aamma aapparisaamut, ilaqtutanut, ikinngutinut aamma sumiiffimmi nunaqqatigisanut sakkortuumik sunniuteqarsinnaalluni, aamma assersuutigalugu avinnermik, nammineq meerarisanut pitsaanngitsumik atassuteqarnermik, atorfimmit soraarsitaanermik imaluunniit atuarnermik paarsisinnaannginnermik kinguneqarsinnaalluni (www.psykiatrifonden.dk).

2018-imi Innuttaasut peqqissusiannik misissuinerup takutippaa, Kalaallit Nunaanni inersimasut 42%-ii imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaasut, 15-iniit 59-it tikillugit ukiulinni angutit 17%-ii aamma arnat 9%-ii aalajangersimasumik hashimik atuisuullutik. Ataatsimut isigalugu angutit amerlanerit (43%-it) arnanut (38%-inut) sanilliullutik imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaapput. Taamaattorli arnani inuusunnerusuni, 15-iniit 24-inik ukiulinni, imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaasut amerlanerpaajupput, taakkunannga 56%-iullutik. Ajornartorsiut annikinnerpaaq arnat 60-inik ukiullit imaluunniit ukioqqortunerusut akornanni nassaassaavoq, taakkunani 23%-iulluni. Ukioqatigiiaat nukarlerpaat ilanngunnagit ukioqatigiiaat akornanni angutit imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaasut amerlanerpaajupput (Larsen CVL et al., 2019).

Innuttaasut angerlarsimaffimmini meerartallit aamma imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaasut amerlassusiat 39%-iuvoq. Meeraanermi artukkerneqarsimanerup kingunerisaanik peqqissutsikkut kingunerluutit misissorneqarnerisa takutippaat, meeraanermi artukkerneqarsimanerit aamma inuunerup ingerlanerani kingusinnerusukkut imminut toqunnissamik eqqarsaateqartarnerit erseqqissumik ataqatigiissuteqartut (Pedersen & Bjerregaard, 2011; VIVE, 2021). Tamatuma assinga 2018-imi Innuttaasut peqqissusiannik misissuinermit takutippaat. Ilaatigut peroriartornermi angerlarsimaffigisami imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarnerup aamma kinguaassiuutitigut innarliinerit akornanni ataqatigiittoqarpoq, soorlutaaq angerlarsimaffinni imigassamik aalakoornartortalimmik aamma ajornartorsiuteqarfiusuni nakuuserneq akulikinnerusumik pisartoq (Larsen CVL et al., 2019).

2018-imi Innuttaasut peqqissusiannik misissuinermit peqataasut katillutik 7%-it inuunermik ilaani imigassamik aalakoornartortalimmik, hashimik imaluunniit aningaasanoornermik atornerluisuunermik katsorsartissimallutik akissuteqarput (Larsen CVL et al., 2019).

Kalaallit Nunaanni misissuiffiqarsinnaasut ilaannik misissuinerit, inunnit 18-it sinnerlugit ukiulinnit 1289-iniit paasissutissanik pissarsiffiusut, 2005-imiit 2010-mut ingerlanneqarput. Taakkunani aningaasanoornermut, aningaasanoornikkut pissusilersuutinut aamma meeraanermi misigisimasanut sakkortuunut tunngatillugu ajornartorsiutit apeqqutit akissat atorlugit misissuinnikkut uuttortarneqarput. Misissuinermit peqataasut angutit 16%-ii aamma arnat 10%-ii inuunermik ilaanni aningaasanoornermik ajornartorsiuteqartarsimapput. Ataatsimut isigalugu

anigaasanoornermik ajornartorsiutillit amerlassusiat illoqarfiit pingaarnersaannut Nuummumut (11%-it) aamma nunaqarfinnut (12%-inut) sanilliullugu illoqarfinni qaffasinneruvoq (19%-iulluni). Inuuneq naallugu anigaasanoornermik ajornartorsiutit inooqataanikkut ikaarsaarnertut, meeraanermi angerlarsimaffigisami imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarsimanermut aamma meeraanermi kinguuaassiuutitigut innarlerneqarsimanermut atassuteqartutut isigineqarput (Larsen CVL et al., 2012).

1.1 Allorfik katsorsarneqarnissamik neqeroorutit

Allorfik – Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik Ilisimasaqarfik, Kalaallit Nunaanni innuttaasunut imigassamik aalakoornartortalimmik, hashimik aamma anigaasanoornermik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasunut katsorsarneqarnissamik nuna tamakkerlugu akeqanngitsumik neqerooruteqarpoq. Allorfik Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup ataaniippoq, aamma “*Nuna tamakkerlugu pilersaarut siunissami atornerluinermut katsorsaasarneq pillugu siunnersuut*”, imigassamik aalakoornartortalimmik- aamma hashimik atornerluinermut kiisalu anigaasanoorajuttuunermut akuleriissillugit katsorsaansissamik neqeroorummik nassuiaataasoq (Naalakkersuisut., 2015) tunngavigalugu pilersinneqarluni. Nuna tamakkerlugu pilersaarummi takuneqarsinnaavoq, katsorsaansermik suliaq ”stepped care model”-i atorlugu aqqissuunneqarsimasoq, aallaavigineqartoq tassaalluni katsorsaaneq sunniuteqarnerpaaq tassaajuaannartoq annikinnerpaamik akuliuffiginninneq, aamma tassaalluni innuttaasup angerlarsimaffianut sapinngisamik qaninnerpaami tunniunneqartartartoq. Periutsip tunngavii tassaapput:

- 1) Katsorsarneqarnissamik neqeroorut ajornartorsiut, naatsorsuutigineqartut, isumalluutit aamma katsorsaansissamik periarfissat aallaavigalugit inummumut ataasiakkaamut pilersaarusiorneqassasoq.
- 2) Katsorsarneqarnissamik neqeroorut suliasaqarfiup iluani ilisimatusarnikkut ilisimasanut maannakkut piusunut naapertuuttuussasoq.

Allorfiup pilersinneqarnissaa sioqqullugu aanngajaarniutinik atuinerumut katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsineq pillugu misissueqqissaarnissamik, aamma aanngajaarniutinik atuinerumut katsorsarneqarnissamik neqeroorummik akeqanngitsumik atuutilersitsinerumi inuiaqatigiinnut iluanaarutissat misissoqqissaarneqarnissaannik Naalakkersuisut 2013-imi peqquneqarput. Misissueqqissaarnerup takutippaa, Kalaallit Nunaanni aanngajaarniutit ajornartorsiutaanerisa annikillisinneqarsinnaanissaannut siunnerfilimmik suliaqarneq annertuumik iluanaarutaassasoq. Aammattaaq ukiut inuuffiusartut sivilisinerulersinnerisigut, peqqissutsip aamma inuunermi nalillit pitsaanerulersinneqarnerisigut, kiisalu inooqataanikkut kingornuttakkat pitsaanngitsut kipitinnissaannut periarfissatigut aamma peqqissutsikkut naligiinnginnerup annikillisinneqartigut inuiaqatigiittut aamma inuttut ataasiakkaatut iluanaaruteqarnissaq periarfissaqarlualuni (Allorfik, 2022; Naalakkersuisut, 2014).

Allorfik ulloq 1. januaari 2016 pilersinneqarpoq, taamaalillunilu katsorsaansissamik akisussaaffik Peqqinnissaqarfimmit Allorfimmut nuunneqarluni. Qaqortumi, Nuummi aamma Sisimiuni katsorsaavinnik 2016-imi aamma 2017-imi pilersitsisoqarpoq, aamma Aasianni Ilulissanilu katsorsaaviit 2018-imi pilersinneqarlutik (Allorfik, 2022). Aammattaaq aanngajaarniutinik atuinerumik katsorsaaneq 2019-imi nammineq inatsiseqalerpoq, “*Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik*

katsorsaasarneq pillugu Inatsisartut Inatsisaat nr. 10, 12. juni 2019-imeersoq ("Inatsisartutlov nr. 10 af 12. juni 2019 om behandling af afhængighed," 2019).

Allorfiik Allorfiup katsorsaaviini suliassanik aalajangersimasunik, aamma katsorsaanermik suliaqarnermik ataatsimoortumik, ilutigitillugulu ataqatigiissaarineramik aamma pitsaassutsimik qulakkeerinninnermik suliaqarpoq. Pingaarnertut suliassanut assersuutit tassaapput:

- Aangajaarniutit pillugit nuna tamakkerlugu databasemik (KN-ASI) aamma database-t sinnerinik isumaginninneq; Katsorsartinnissamut innersuussinnermut datase aamma Katsorsaanermut database
- Suliamik nakkutiginninneq aamma nalilersuineq, tassunga ilanngullugit kikkut innersuunneqarnermut, katsorsarneqarnermut aamma katsorsartereernerup kingorna ikorfartorneqarnermut
- Suliassaqarfiit assigiinngitsut akornanni ataqatigiissaarinermi aamma suleqateqarnermi qullersatut inissisimanissaq
- Allorfiup katsorsaaviini katsorsaanerit ilisimasat nutaajunerpaat aamma "best practise" atorlugit ingerlanneqarnissaata qulakkeernissaat
- Aangajaarniutinik atuineramik katsorsaanerup iluani kommuninik, ilisimatusarfinnik aamma soqutigisaqaqatigiiffinnik suleqateqarnissamik isumaqatigiissutinik suliaqarneq (Allorfiik, 2019)

Katsorsaaneq sapaatip akunneranut 1-5-eriarluni, ikinnerpaamik sapaatit akunnerini qulini takkuttarnikkut unitsitsinani katsorsaanertut ingerlanneqartarpoq (Allorfiik, 2021). Innuttaasunut illoqarfinni Allorfeqanngitsuni najugalinnut namminersortoq suleqatigalugu katsorsaanissamik neqerooruteqartoqartarpoq – massakut Katsorsaavik Nuuk. Tamatumani katsorsaaneq Minnesota/CENAPS-metodi atorlugit sapaatit akunnerini arfinilinni-arfineq-pingasuni ullormut nalunaaquttap akunnerini tallimani ingerlanneqartarpoq (Allorfiik, 2021). Tamanna ima isumaqarpoq, katsorsaanerup ingerlanerani innuttaasoq sumiiffimmit najugarisaminit Nuummut aallartariaqartarpoq. Katsorsarneqarnissamik neqeroorutinut marlunnut ataatsimoorutaasoq tassaavoq, innuttaasut katsorsartereerneramik kingorna sapaatit akunnerini 26-ni ikorfartorneqarnissamik neqeroorfigineqartarnerat, aamma qanigisaasut katsorsarneqarnissamik neqeroorfigineqartarlutik.

Allorfiup ukiumoortumik nalunaarusiaani kingullermi (Allorfiik, 2022) takuneqarsinnaavoq, imigassaq aalakoornartortalik pinngitsuuisinnaajunnaarnermut katsorsartinnissamut suli pissutaanerpaasartoq. Taamaalilluni innuttaasunit 948-nit innuttaasut 622-t 2021-mi katsorsartinnissamut innersuunneqarlutik naammassineqarsimasut imigassamik aalakoornartortalimmik annertuumik atuisutut, ajoqutaasumik atuisut imaluunniit annertuumik pinngitsuuisinnaanngitsutut inissisimasimapput. Innuttaasut 234-t hashimik ajornartorsiuteqarsimapput, ajornartorsiutinngorsinnaasutut imaluunniit annertuumik pinngitsuuisinnaanngitsutut inissisimasumik, aamma innuttaasut 82-it aningaasanoornermik ajornartorsiuteqarlutik imaluunniit aningaasanoornermik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasutut inissisimallutik. Tamatuma saniatigut innuttaasut arlallit aangajaarniutinik arlalinnik ataatsikkut ajornartorsiuteqarsinnaasut takuneqarsinnaapput. Tamanna aamma 2020-mi atuuppoq (ibid.).

1.2 Ajornartorsiutit arlallit ataatsikkut

Ataatsimut isigalugu Allorfiup ukiumoortumik nalunaarusiaasa uppersarparaat, innuttaasut aangajaarniutitik atuinnermut katsorsartittut amerlasuut ataasiinnaangitsunik ajornartorsiuteqartartut. Amerlasuutigit namminneq aangajaarniutitik atuinnermik ajornartorsiuteqarnermik saniatigit angerlarsimaffinni ilaqqat ilaasa aangajaarniutitik imaluunniit eqqarsartaatsimikkut nappaateqarlutik ajornartorsiuteqarfiusuni imaluunniit ajornartorsiuteqarfiusimasuni, aamma namminneq oqaatigisaattut angerlarsimaffinni paatsiveerusimaarfiusuni, peroriartortuusimasuusarlutik (Allorfik, 2018, 2019, 2020a, 2021, 2022). Allorfiup nalunaarusiaani kingullerpaami (Allorfik, 2022) aammattaaq takuneqarsinnaavoq, innuttaasut aangajaarniutitik atuinnermik ajornartorsiutillit peqqissutsiminnut tunngasutigit assigiinngitsunik ajornartorsiuteqartut. Innuttaasut katsorsartittut 25%-ii eqqarsartaatsimikkut ajornartorsiuteqarnermik pissutigalugu katsorsartissimallutik oqaatigivaat, aamma 23%-it timimikkut peqqissutsiminnik ajornartorsiuteqarlutik katsorsartissimallutik oqaatigalugu. Taamaattoq nalunaarusiami takuneqarsinnaavoq, innuttaasut katsorsartinnermik aallartinnerani inuunermik pitsaassusianut/atugarissaarnerminnut sanilliullugu qaammatit arfinillit qaangiunneranni katsorsartinnermik naammassinerata kingorna inuunermik pitsaasusiata aamma atugarissaarnermik qaffasinnerulersimaneranik misigisimanerusimasut. Katsorsartinnermi sunniutip pitsaasup tamatuma assinga imminnut toqunnissamik eqqarsaateqartarnermut sakkortuumut aamma imminut toqoriaraluarnermut atatillugu aamma takuneqarpoq.

Nalunaarusiap aamma takutippaa, innuttaasut katsorsartissimasut 25%-ii inuunermik ilaani eqqartuussinikkut pineqaatissinneqarnikuusimallutik katsorsartinnermik aallartinnerani akissuteqartut. Innuttaasut 11,8%-iisa katsorsartinnermik aallartinnerani pinerluttuliornermik ajornartorsiuteqarsimallutik oqaatigivaat, amerlassutsillu taakku ukiup affaata qaangiunnerani katsorsartinnerup naammassineqarnerani 5%-imut appariaateqarput. Taamaalluni katsorsartinneq innuttaasunut pinerluttuliornikkut ajornartorsiutilinnut pitsaasumik sunniuteqartutut isikkoqarpoq (Allorfik 2022).

Nalunaarusiami kingullerpaami takuneqarsinnaavoq, ilinniartitaanermut tunngatillugu innuttaasut katsorsartissimasut 59%-ii (N=577) meeqqat atuarfianni atuarsimanerup saniatigit allamik ilinniagaqarsimanngitsut, 36%-it inuussutissarsiuutissatut ilinniagaqarsimasuullutik, aamma 5%-it ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarsimasuullutik. Innuttaasut katsorsartittut arlalippassuit (13%-it) suliffeqanngillat. Innuttaasut taakku angerlarsimaannartuullutilluunniit, soraarninngorsimasuullutilluunniit, ilinniartuullutilluunniit, suliffissaqanngitsuullutilluunniit pisortanit ikiorsiissutitik pisartagaqartuupput. Innuttaasut katsorsartissimasut 87%-ii akissarsialittut (80%-it) imaluunniit namminersortutut (7%-it) suliffeqarnermut attuumassuteqarput (Allorfik, 2022).

Katsorsartinnerup sunniutaanik pitsaasunik innuttaasut amerlasuut misigisaqaraluartut aangajaarniutitik atuinnermik ajornartorsiutillit arlalissuit arlaleriarlutik katsorsartinnissamik pisariaqartitsipput. Innuttaasut Allorfimmi 2021-mi katsorsartissimasut affaasa missaanniittut (51%-it) taamaallutik siusinnerusukkat ataasiarlutik imaluunniit arlaleriarlutik katsorsartereersimasuupput (Allorfik, 2022).

1.3 Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutininik atuinermik katsorsaaneq Naggueqatigiit Inuit silarsuarmik paasinninneranni inuit ataasiakkaat qitiusutut inissisimangillat. Inuk tassaaginnarpoq silarsuarmi nukiit pissaanillit akornanni immikkoortutut inissisimasoq, silarsuarmi inuup avatangiiserisaani nukiit akornanni oqimaaqatigiinnerup pitsaasup anguneratigut peqqissuunissamik anguniagaqartoq (Kirmayer et al., 2011). Novins et al. (2011) tunngavilersuutigivaat, aanngajaarniutininik atuinermik katsorsaaneq ineriartortinnissaanut katsorsaaneq sulinermi kiisalu sunniutit uppersaasarnissaanut sumiiffinni inuiaqatigiinni naleqartit ilanngunneqarnissaat pingaaruteqartoq. Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutininik atuinermik katsorsaaneq kulturikkut akuliuffiginninnerit amerlasuut kulturimut aalajangersimasumut tunngatillugu suliareneqartussatut ilusilersugaasarpur, aammalu amerlasuutit anersaarsiornermut, kulturikkut kinaassutsimut il.il. tunngasunik ilaqartarlutik. Ileqqutoqqat malillugit aamma kulturimut tunngasutigit sammisassanut tamakkununga peqataaneq pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaaneq pingaarutilittut erseqqissaatigineqarpur (Saboo, 2023), aamma Rowan et al. (2014) naapertorlugit akuliuffiginninnerit kulturimik tunngavillit ataatsimut isigalugu katsorsaneqartut susinnaassusiannik pitsanngoriartitsisartutut, aamma pisuni amerlanerusuni aanngajaarniutininik atuinermik appartitsisartutut isikkoqarpur (Saboo, 2023).

Allaaserisanik misissuinermi 2017-imeersumi (Andersen et al., 2017) misissorneqarpoq, nunat inoqqaavi, imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutillit (alcohol use disorder), katsorsaaneq qanoq ittumik neqeroorfigineqartariaqaraluarnermut. Erseqqissumik takuneqarsinnaangilaq nunap inoqqaavi sorliit misissuinermi peqataanersut, kisianni ujarlernermi oqaatsit uku ilaatinneqarpur: *Inuit, aborigine, Australian aborigine, native American, Indian aamma South American*. Misissuinerup tikkuussisutigivaa, ataatsimoorluni ingerlatseriaaseqarneq, akuliuffiginninnerit sivikitsut, kulturikkut ileqqut aamma ajorunnaarsitsisarnermut periutsit (healingsmetodit) , nunap inoqqaavisut kinaassuseq, peqqinneq pillugu paasissutissiineq, katsorsaaneq sumiiffimmi najugalinnik peqataatitsineq, unitsitsinani katsorsaaneq aamma naltrexone katsorsaateq atorlugu inunnik imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutillinnut pitsaaliuinermi aamma katsorsaaneq, aamma nunat inoqqaavisut tunuliaqutalinni pingaaruteqartuusut. Allaaserisanik misissuinermissaaq paasineqarpoq, nunani killernisut katsorsaariaatsit akuerisaasut atorlugit katsorsaaneq, soorlu imigassamik aalakoornartortalimmik sakkortunngitsumik pinngitsuuisinnaajunnaarnermi inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugit katsorsaariaaseq (KAT) ilaatinneqartoq, aamma avatangiiseq tunngavigalugu imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutinut tunngasunut, inoqqaataneq atassuteqarfinnut aamma imminut ikiornissaq siunertaralugu ikorfartoqatigiinni ikioqatigiinneq sammivigalugit katsorsaaneq nunat inoqqaavisut tunuliaqutalinnut katsorsaaneq sunniuteqarluartutut isikkoqanngitsoq. Taakku tunngavilersuutigivaat, nunani killernisut katsorsaariaatsit akuerisaasut kulturimut tunngasutigit immikkut, aamma ajorunnaarsitsisarnermut isiginninnerminni paasinninnermik amigaaqartut. Misissuinermi inerniliunneqarpoq, suliassaqarfiup iluani qaffasissumik pitsaassusilimmik ilisimatusarnissaq amigaaqatigineqartoq, aamma pingaartumik nunat inoqqaavinut imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutillinnut katsorsaaneq naleqquttumik ilisimasaqarnissamik amigaaqartoqartoq (Andersen et al., 2017). Nalaatsortumik tulleriaakkamik nakkutiginnilluni misissuinermi nutaajunerusumi, Amerikami Avannarlarmi nunat inoqqaavisa akornanni pisarneq malillugu Oqaloqatigiinneq kajumilersitsiffiusoq aamma sumiiffimmi inuiaqatigiit tunngavigalugit aanngajaarniutininik atuinermik katsorsaaneq sanilliussiffiusumi paasineqarpoq, katsorsaariaatsit taakku marluk akornanni sunniutit malunnaatilimmik assigiinngissuteqanngitsut (Venner et al. 2021). Taamaalillutik taakku inerniliussaateq pitsarneq malillugu katsorsaariaatsit nunat inoqqaavisa

akornanni sunniuteqarluartutut isikkoqannginnerannik Andersenip suleqataasalu inerniliussaannut tapersersuisinnaangillat (Andersen et al. 2017). Inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugit katsorsaariaaseq (KAT) nunat inoqqaavisa akornanni katsorsaariaatsit atorneqarnera pillugu misissuilluartoqarnikuunngilaq, kisianni Oqaloqatigiinneq kajumilersitsiffiusoq (MI) sunniuteqarluartutut misissuinerne arlalinni takuneqarpoq (Andersen et al., 2017; D'Abbs et al., 2013; Komro et al., 2017; Venner et al., 2021).

Allaaserisanik misissuinerne 2019-imeersumi misissorneqarpoq, pissutsit suut utersaarnissamut pingaaruteqarnersut. Misissuinerne inerniliunneqarpoq, self-efficacy – inuup nammineq piginnaaneqarfigisaminik upperinninnera – pissutsit inuunerup isumaqassusianut tunngasut, kiisalu anersaarsiorneq utersaarnissamut tunngatillugu illersuutaasut (Sliedrecht W et al., 2019). Imigassamik aalakoornartortalimmik katsorsaaneq annertoq unitsitsinani katsorsaaneq ingerlanneqartarpoq, kisianni tamanna pitsaaneqarpoq sunniuteqartarnersuq ilisimaneqanngilaq (Andersen et al., 2017). Campbell et al. (2015) misissuineranni misissorneqarpoq, Native Americansinut (amerikami nunap inoqqaavinut) aamma Alaska Nativesinut (Alaskami nunap inoqqaavinut) aanngajaarniutinik atuinerne katsorsaaneq internetti atorlugu kiffartuussissut (TES). Periuseq atorneqarsinnaasut nalilerneqarpoq, kisianni kiffartuussissut atorneqarlualernissaa anguniarlugu iluaqutaasumik sumiiffimmi kulturimut naleqqussarneqarsinnaalluni (Campbell et al., 2015).

Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutinik atuneq pillugu katsorsaaneq atillugu allaaserisani amerlasuutigit ataatsimoortumik, pisimasunik aamma kinguariit akornanni misigisat sakkortuut pingaarutilimmik pissutaasartut tikkuussissutigineqartarpoq. Innuttaasut taakku inuiaqatigiinni innuttaasut akornanni allanut sanilliullutik kinguaassiuutigit aamma timikkut atorneqarlunilu sumiginnarneqarnerne misigisimasaat annertunerpaavoq (BigFoot, 2007; Saboo, 2023), tamannalu inuunerup ingerlanerani kingusinnerusukkat isumatsaqqanermik, annilaanganermik, imminut toqunnissamik eqqarsaateqarnerne, kulturikkut kinaassutsimik annaasaqarnerne il. il. qisuariaateqarnerne kinguneqarsinnaalluni (Brave Heart, 2003). Misigisat sakkortuut tamakku akiorniarnernut aanngajaarniutinik atuneq iliuutsit ilagisinnaavaat (Gone, 2009; Saboo, 2023).

Nunani killerni inuiaqatigiinni innuttaasunut amerlanerussutilinnut sanilliullugu nunat inoqqaavisa akornanni imigassamik aalakoornartortalimmik imertariaaseq allaaneruseq takuneqarpoq (Andersen et al., 2017). Imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutaasumik atuneq inuusuttut ukiukitsut akornanni amerlasuutigit takuneqartarpoq, aamma sumiiffinni inuiaqatigiit ilaanni imigassamik aalakoornartortalimmik imerneq inoqqaavisa ileqqulluni (Matamonasa-Bennett, 2017). Kulis & Brown (2011) misissuineranni inuusuttut aanngajaarniutinik atuinissaminnik itigartitsinissaminnut peruserisartagaat misissorneqarpoq, aamma paasineqarluni American Nativesit (amerikami nunap inoqqaavisa) inuusuttortai misissuinerne inuusuttunut amerlanerussutilinnut sanilliullugit periutsit, iliuuseqannginnerne oqaasertaqanngitsumik periutsit, assigiinngitsut pingaarnerutikkaat – soorlu aanngajaarniummik atuisartuusaarlutik (Kulis & Brown, 2012).

Native Americansinik (amerikami nunap inoqqaavinik), Alaska Nativesinik (Alaskami nunap inoqqaavinik) aamma Australiami Aboriginalsinik (Australiami nunap inoqqaavinik) pinngitsuuisinnaajunnaarnerne katsorsaaneq kulturikkut kinaassuseq aamma oqaluttuarisaaneq kingornussat salliutillugit sammineqarpoq (Andersen et al., 2017). Ajornartorsiutaasumik pinngitsuuisinnaajunnaarsimaneq kingorna ingerlariaqqinnissamut pingaarullit tassaapput Utoqartanit ikiorneqarpoq, aamma inuit ataasiakkaat inuttut aamma

kulturikkut kinaassusiisa piorsarneqaqqinnissaat. Sumiiffinni inuiaqatigiit ilaanni imigassamik aalakoornartortalimmik siusinnerusukkut pinngitsuuisinnaajunnaaqqasimasut kulturip tammanginnissaanik akisussaaffimmik tigussillutik maligassiuisutut nittarsaanneqarput (Matamonasa-Bennett, 2017).

Sumiiffinni inuiaqatigiinni aanngajaarniutitik ajornartorsiutaasumik atuineramik pitsaaliuineq paasissutissiinertalimmik sammisassaqaqtitsinerit aamma imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik nuannersumik sammisassaqaqtitsinerit nittarsaassinernik ilallit susassaaleqinaveersaataallutillu inuunermi akisussaaffimmik tigusinissamut nakusassaataasinnaapput (Jainullabudeen et al., 2015; Komro et al., 2017). Aanngajaarniutitik atuineramik katsorsaanermit sumiiffimmi inuiaqatigiinnik samminniffiusunik misissuinerit arlallit aammattaaq takutippaat, sumiiffimmi ataatsimoornermik aamma peqataanermik misigisimaneq inuunermi akisussaaffimmik tigusinissamut tunngatillugu periusiusut sunniuteqarluartut (Etz et al., 2012; Whitesell et al., 2012; WHO, 2006).

Nalunaarusiaq una

Nalunaarusiami matumani siunertarineqartoq tassaavoq, innuttaasunik imigassamik aalakoornartortalimmik, hashimik aamma aningaasanoornermik ajornartorsiutilinnik katsorsaanermit Allorffimmi katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut akornanni misilittakkanik misissuinnissaq. Qulaani nassuiarneqartut Allorffimmi katsorsaanermit periuserineqartoq immikkut kulturimut tunngasuunani inuk aallaavigineqarpoq. Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutitik atuinermik katsorsaaneq pillugu misissuinerit allani takuneqarsinnaavoq, sumiiffimmut aamma kulturimut atatillugu peqataatitsinermit tunngatillugu suut pitsaanerunerannut tunngatillugu assigiinngitsunik misilittagaqartoqartoq. Taamaattumik Allorffimmi katsorsaasut misilittagaannik uagut misissuinerput misissuinerit taaneqareersunut atatillugu ataqaqtiississavagut.

Misissuineq una 2022-mi aamma 2023-mi suliarineqarpoq, aamma Allorfiup aamma Syddansk Universitetimi Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup akornanni pilersaarusiorneqarlunilu suleqatigiissutigalugu suliarineqarluni. Suliniutip suliarineqarnera, ingerlanera aamma inerniliussat nalunaarusiorneqarnerat Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiimmit aqunneqarlunilu suliarineqarpoq.

Nalunaarusiami paasissutissat suliarineqarnerannut aamma misissoqqissaarneqarnerannut periutsit atorineqartut siullertut nassuiarneqarput. Tamatuma kingorna inerniliussat tulleriinnilersorneqarnerat innuttaasut katsorsartinnermit aqutaat malillugu saqqummiunneqarput, katsorsartinnissamut pissutaasut, innuttaasup aamma katsorsaasup akornanni naapinneq, katsorsartinnerpiaq, katsorsartinnerup kingorna ikorfartuineq aamma katsorsartinnerup kingorna iliuutsit aallunneqarlutik. Tamatuma kingorna inerniliussat nunat inoqqaavisa akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerit atatillugu misissuinerit allanut ataqaqtiissinneqarput, aamma eqqumaffigisassat arlallit saqqummiunneqarlutik.

2 Periuseq

Nalunaarusiami matumani inerniliussat Allorfiup Ilulissani, Sisimiuni, Qaqortumi, Aasianni aamma Nuummi katsorsaasuunik qulinik, kiisalu katsorsaavinni aqutsisuunik arfinilinnik, najoqqutaqarluni inunnik ataasiakkaanik apersuinerit tunngaveqarput. Taamaattumik misissuineri katsorsaaneq katsorsaasunit isigalugu taamaallaat saqqummersinneqarpoq. Atuisut isiginninnerannik misissuineq aallartinneqarpoq, naatsorsuutigineqarlunilu 2024-p aallartinnerani naammassineqassasoq. Apersuinerit ilisimatusarnermi ikiortinit, imaluunniit studentermedhjælperinit, marluinnik oqaasilinnit, piffissami 2022-p upernaavaniit 2023-p upernaavanut ingerlanneqarput. Apersuinerit oqaatsit apersorneqartup atorunnerusai atorlugit ingerlanneqarput. Paasissutissanik pissarsiffigineqartut tamarmik suliniut pillugu paasissutissanik tunineqarput, aamma peqataanissamut akuersinermut uppersaammik atsiortinneqarlutik. Apersuinerit immiunneqarput, allaganngortinneqarlutik aamma sammineqartut malillugit programmimut Nvivo-mut koderneqarlutik. Apersuinerit nalunaarusiami atorneqartut tamarmik kinaassutsimik ersersitsiviusinnaajunnaarlugit suliarineqarput. Suliniut Kalaallit Nunaanni Ilisimatusarnermi Ileqqorissaarnissamut Ataatsimiititaliamut nalunaarutigineqarlunilu ataatsimiititaliamit tassannga akuersissutigineqarpoq.

Apersuineri apersuinerimut najoqqutaq, suliniummi ilisimatusartunit suliarineqartoq, malinneqarpoq. Katsorsaasunut aamma katsorsaavinni aqutsisunut apersuineri najoqqutat assigiinngitsut atorneqarput. Taamaattoq apersuinerimut najoqqutani taakkunani apeqqutit ataasiakkaat kisimik allaanerussutaapput. Apersuineri katsorsaanerit salliullugit sammineqarput – tassunga ilanngullugit katsorsaanerup iluani sammisaqartitsinermik, innuttaasup katsorsarneqarnermi ingerlaneranut neriutaanut, katsorsartereernerup kingorna qisuariaatinut, katsorsartinnerup iluatsilluarnissaanut, katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutinut il.il tunngatillugu sulineri suliaqqarfiup iluani aamma inuttut piginnaasat. Katsorsaavinni aqutsinut apersuineri najoqqutami aammattaaq apeqqutit aqutsinermut tunngasut ilaatinneqarput – tassunga ilanngullugit aqutsisuunissamut kajumissuseqarneq, kiisalu sulineri naleqartitat. Apersuineri najoqqutat marluk tamarmik Allorfiup katsorsaanermini periusaanik aamma katsorsaanerimik aqqissuusseriaasianik tunngaveqarput.

Apersuinerit katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut misilittagaannik, aamma innuttaasunik pinngitsuuisinnaajunnaarnermik Allorfimmi katsorsartittunik suliaqarnerannik paasisaqqarfiupput. Inunnik ataasiakkaanik apersuineri pitsaaqutaasoq tassaavoq, inuit ataasiakkaat inuunermik paasinninnerannik aamma misilittagaannik, kiisalu inuit ataasiakkaat qanoq eqqarsartarnerannik, oqaluttarnerannik aamma ajornartorsiutinut aalajangersimasunut tunngatillugu tunngavilersuisarnerannik taakku pasiniaalluni misissuinerit immikkut naleqquttuugamik (Brinkmann & Tanggaard, 2010).

Nalunaarusiap inerniliussanut immikkoortuani issuaanerit katsorsaasup imaluunniit katsorsaavimmi aqutsisup oqaaseqaatiginerai nalunaarneqanngillat. Issuaanerit toqqaannartumik nutsikkat danskit oqaluttarnerannut naleqqussarlugit suliarineqarput.

Misissueqqissaarneq

Paasissutissat immikkoortiterneqarnerinut aqqqisuunnerinullu misissueqqissaarnermut

programmi NVivo atorneqarpoq, tamannalu ataatsimut isigalugu misilittagaalersimasunik takutitsiffiuvoq. Programmi atorlugu oqaatsit immikkoortui sammisat iluini koderneqarsinnaasunngorput (oqaatsip atorneqaqqaarfianit immikkoortinneqarnera), tamatuma kingorna paasissutissat nutaamik, soorlu immikkoortut pingaernerit tunngavigalugit, katiteqqinneqarlutik (oqaatsip immikkoortinneqartup atoqqinneqarnera) (Kvale & Brinkmann, 2015).

Oqaatsip atorneqaqqaarfianit immikkoortinneqarnera aamma atoqqinneqarnera tulleriissaakkamik killiffiit tallimat atorlugit pivoq:

Killiffik 1-imi immiussat allanneqarsimasut atuarneqarput, taamaaliornikkut apersuinerit ataatsimut isigalugit takusinnaanngorlugillu paasisinnaanngorlugit.

Killiffik 2-mi paasissutissat aqqissuunneqarput, immikkoortut suliamut tunngassutilimmik isumaqartitsisut nassaarineqarlutillu immikkoortiterneqarlutik. Tamatumani allaaserisap oqaasertaanut isumalersuinnginissaq sulii eqqumaffigineqarpoq.

Killiffik 3-mi immikkoortitikkat nassaarineqartut tunngavigalugit immikkoortut suliamut tunngassutilimmik isumaqartitsisut misissorneqarput, kiisalu taakku ilaat ataatsimoortinneqarsinnaanersut nalilersorneqarlutik. Immikkoortut suliamut tunngassutilimmik isumaqartitsisut nassaarineqartut tunngavigalugit sammisat/kodet pingaernerit aalajangerneqarput (tabeli 1-i takuuk).

Killiffik 4-mi Allorfimmi katsorsaarnermik paasinnineq pillugu issuaanernik tulluartunik toqqaaneq pivoq. Issuaanerit taakku katsorsartinnerup aallaqqaataaniit naammassinissaata tungaanut takutitsiffiusumik oqaluttuarnertut ataatsimoortinneqarput.

Killiffik 5-imi apersuilluni misissuinermit inerniliussat nunat inoqqaavisa allat akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarnermut sanilliullugit nalilersorneqarlutillu ataqatigiissinneqarput.

Koderinerup ingerlanneqarnerata nalaani suleqatigiinneq misissueqqissaarluni suliap ataqatigiinnissaanut, erseqqissuunissaanut aamma paasiuminartuunissaanut iluaqutaasinnaavoq, aamma koderinerup tutsuiginassusianik aamma ataqatigiinneranik qulakkeerinniffiulluni (Cornish et al., 2013). Paasinninnerit aamma nassuiaatit imminnut assortuussinnaasut oqaluserisinnaajumallugit, kingornalu ataatsimoorussamik paasinnineq angusinnaajumallugu apersuinerit itisilerlugit misissoqqissaarneqarneranni killiffiit siulliit sisamat nalunaarusiami allaaserinnittunit marlunnit ataatsimoorluni misissorneqarput. Allaaserinnittut pingajuat killiffinni 2-miit 5-imut peqataavoq. Taamaalilluni misissueqqissaarneq suleqatigiissutigalugu suliarineqarpoq, taamaaliornikkut misissueqqissaarnermi isiginninnerit aamma nassuiaasiernerit pitsaanerulersinneqarlutik, aamma isiginninnerit assigiinngitsut aqqutigalugit suliap ingerlanerani nutaanik isumassarsinissamut periarfissarsiffiusumik.

Koderinermi pingaarnertitat	Koderinermi pingaarnertitat tullii
Katsorsaasup tunuliaqutaa	
Katsorsaanerup aaqqissuussaana	Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarut Pitsaaluineq Uteqattaarneq/katsorsarteqqittut
Innuttaasup tunuliaqutaa	
Innuttaasut unammilligassat	Atassuteqarfiit
Nalilersueqatigiinneq	
Sulinerup nuannernerpaartaa	
Katsorsartereernerup kingorna	Katsorsaasoq Innuttaasoq
Ataatsimut isiginnilluni periuseqarneq	Atuinnermut pissutaasut
Suna atorsinnaava	
Allorfik, illuatungaani katsorsartinnissamut periarfissat allat	
Katsorsartinermi kajumissuseq	
Innuttaasumik naapitsineq	Allorfik ikiortissatut Isummiuteriikkat Allorfik pillugu takorluukkat
Atortussanik naleqqussaaneq	
Katsorsartereernerup ikaarsaarneq	
Sulinerup unammilligassat	
Allorfimmik ineriartortitsineq	
Naleqartitat	

Tabeli 1

3 Sullinneqartussat siunnerfigineqartut aamma Allorfimmut saaffiginnittarnermut pissutaasartut

Aallarniummi innuttaasut Allorfimmik atuisut inooqataanikkut aningaasaqarnikkullu ilisarnaataat assigiinngitsut nassuiarneqarput. Aammali kikkut Allorfimmut saaffiginnittarnermut katsorsaasunut aamma katsorsaavinni aqutsisunut apeqqutigivavut. Amerlanerit akissutigivaat, innuttaasut inuiaqatigiinni inissisimaffinni tamaneersut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsarneqartartut. Tassaasinnaapput innuttaasut qaffasissumik atorfillit aamma isumalluutininik amerlasuuninik pigisallit, kisiannili aamma tassaasinnaallutik innuttaasut suliffeqarnatillu isumalluutininik annikitsuninik pigisallit.

Kikkulluunniit saaffiginnittarput! Tassaasinnaapput pisortani imaluunniit namminersortuni aqutsisut, tassaasinnaapput angerlarsimaffeqanngitsut, sumi tamaani sofami sinittartut, angerlarsimaffeqanngitsut unnuisariini sinittartut, imaluunniit Brugsenimi pisiniartitsisoq.

Imigassamilli aalakoornartortalimmik annertuumik atuisuugaluarlutik Allorfimmut saaffiginninneq ajortut pillugit apersorneqartut ilaat ataaseq assersuusiorpoq:

Tamarluinnarmik saaffiginnittarput – takkunnerli ajortut tassaapput danskit sanaartornermik suliallit, naak imigassamik aalakoornartortalimmik imertorujussuugaluarlutik.

Innuttaasut Allorfimmut saaffiginnittartut tassaasinnaapput aangajaarniutinik atuisut, imaluunniit aangajaarniutinik atuisunut qanigisaasut.

Allorfimmut takkuttartut assigiinngitsorujussuupput. Taakku tassaasinnaapput atorfillit, qaffasissumik atorfeqartuusinnaapput, imaluunniit suliffissaqaratilluunniit angerlarsimaffeqanngitsuuisinnaallutik. Uanga oqartarpunga siammasissorujussuusut. Kikkuusinnaappulluunniit. Tassaasinnaapput aangajaarniutinik atuisunut ilaqutaasut. Qanigisaasut aamma sullittarpavut.

Katsorsaasup ataatsip oqaatigivaa, assersuutigalugu aangajaarniutinik atuisumik meeraqarluni, angajoqqaaqarluni imaluunniit inooqateqarluni sakkortusinnaasoq. Taamaattumik innuttaasunut aangajaarniutinik atuisunut katsorsaanssamik taamaallaat neqerooruteqartoqarneq ajorpoq, aammali aangajaarniutinik atuisumut qanigisaasunut neqerooruteqartoqartarluni. Qanigisaasut amerlasuut artorsarput, aamma qanoq iliornissaminnik nalornillutik. Qanigisaasut qanigisaasut allat peqatigalugit Allorfimmi ilinniartitsinermit peqataasoqarsinnaavoq, aammali inuttut ataasiakkaatut neqeroorfigineqarsinnaalluni. Pinngitsuuisinnaajunnaarneq sunaanersoq, aamma ilaqutariit tamakkerlugit qanoq sunnertarnerai pillugit ilinniartitsisoqartarpoq.

Pinngitsuuisinnaajunnaarsimasumut qanigisaagaanni misigissutsit sakkortuut misigineqartartut oqaluuserinissaannut peqataasut periarfissineqartarput. Peqataasut sungiusaatinik suliaqartinneqarlutillu suleqatigiinni aamma sulisinneqartarput (Allorfik, 2020c).

Innuttaasut Allorfimmut saaffiginnittarnerannut pissutaasut assigiinngitsuusinnaapput. Ilaat kommunimit, imaluunniit pisortat ingerlatsiviiniit allanit innersuunneqarsimasuusinnaapput, aamma allat namminneq iliuseqarnermikkut namminneq saaffiginnissinnaallutik.

Innuttaasut assigiinngitsorujussuupput. Taakku tassaasinnaapput kommunimit innersuunneqarsimasut, imaluunniit naartusut Siusinaartumik Iliuseqarnermit innersuunneqarsimasut. Marluullutik aanngajaarniutinik atuisuugaangamik sapinngisamik aappatik ilagalugit aggerusuttarput. Aamma inuusuttut ilinniarnertuunngorniarfimmi ilinniartut aamma atuartut maanga aggertarput. Assigiinngitsorujussuupput. Innuttaasut maaniittut amerlanngitsut ingerlalluartuullutillu ilinniagaqarsimasuupput. Amerlasuutigut taakkuusarput naammassiaartartut, atortussaminnik annikitsunik taamaallaat pisariaqartitsisaramik. Isumaginninnikkut ikiortariaqalernissamik pisariaqartitsisuunatillu unammilligassaqartuunngillat, imaluunniit ilinniagaqarsimasuullutik. Kingulliullugit taaneqartut amerlanerpaapput.

Ikiorneqarusupput, "ikiortariaqavippunga". Aamma... inuit aggerlutik ima oqartut aamma nalaattarpavut: "Aanngajaarniutinik atuinermik ajornartorsiuteqanngilanga, kisianni oqaloqateqarnissara pisariaqartittorujussuuaara". Aap, kisianni maani taamaalorsinnaanngilagut, kisianni inuit itigartissallugit ajornakusoortarpoq.

Inuit Allorfimmut saaffiginnittarnerannut pissutaasartut assigiinngitsut, aamma inuup katsorsarneqarnissaminut kajumissuseqarneranut inuk katsorsartinnissamut innersuunneqarsimanersoq, imaluunniit nammineq iliuseqarnermigut saaffiginninersoq apeqqutaasorujussuusoq pillugit issuaanermi ataaniittumi katsorsaasoq ataaseq oqaluttuarpoq. Aamma Allorfiup pitsaasumik oqaluuserineqartarnera, aamma pitsaasumik oqaluuserineqartarnera pillugu inuit saaffiginnittarnerannut amerlasuutigut pissutaasartoq nassuiarneqarpoq. Pisuni allani saaffiginninneq pisinnaavoq, innuttaasup oqaloqateqarnissaminut taanna saaffissatuarimmagu.

Katsorsaaneq pitsaasorujussuusoq ilaasa tusartarpaat: "Taassuma oqaluttuuppaanga Allorfik iluarterujussuusoq", "Taassuma oqarfigivaanga, Allorfimmut saaffiginninngikkuma nammineq tamaannaatissallunga". Tassaasinnaapput ilaqquttat, ikinngutit imaluunniit suleqatit Allorfimmik innersuussisut. Imaluunniit aamma suliffimminnit imaluunniit ilinniarnertuunngorniarfimmit innersuunneqarsimasuusinnaapput. Aasianni innuttaasut tusartakkatik naapertorlugit ikinngutitik aamma ilaqquttatik kajumissaartarpaat: "Takussavat, peqqissiminavianngilatit, iluarterujussuuvoq".

Katsorsaasup ataatsip oqaluttuarivaa, pitsaasumik tusaamaneqarneq suliffeqarfinni aalajangersimasuni qanoq siammarsinnaanersoq, aammalu piffissap ilaani suliffeqarfimmit ataatsimit amerlasuut aggertarnerannik kinguneqartarluni:

"Taakaniinnikuuvunga, iluarterujussuuvoq." Taava inuit tassanngaanniit takkussuuttarput, soorlu taxartartut. Taava taxartartut piffissami aalajangersimasumi maannartarput.

Allorfimmi katsorsartinneq siusinnerusukku kanngunartutut isigineqarsimagunarpoq, aamma allanut oqaatigissanagu atorneqartarsimassagunarlu, massakkulli aanngajaarniutiniq atuneq pillugu oqaluttuarnissaq nalinginnaaneruleriartorpoq.

Innuttaasut Allorfimmut saaffiginnittartut amerlanersaat aanngajaarniutiniq atuinermik ajornartorsiuteqartut, aamma inuunermi arlaatigut allannguissamik kissaateqartartut katsorsaasut arlallit oqaluttuarivaat. Taakku nassuiaapput, innuttaasut ilaat aanngajaarniutiniq atuinermik ajornartorsiuteqanngikkaluarlutik saaffiginnittartut, kisiannili oqaloqateqarnissamik kissaateqarlutik, imaluunniit inuttut ineriartornissaminut ikiorneqanissamik kissaateqarlutik saaffiginnittarlutik.

Inuttut ineriartornissamik kissaateqarlutik agertartut aamma naammattoortarpavut. Kisiannili innuttaasut aanngajaarniutiniq atuneq ajortut, oqaloqateqarnissamilli kissaateqarlutik saaffiginnittarnerat qaqutigoorpoq.

Innuttaasut Allorfimmut saaffiginnittartut ilisarnaatigikkajuttarpat amerlasuut meeraanermi ajornartorsiuteqarsimallutillu sakkortuunik misigisigisaqarsimasarnertik.

Innuttaasut arlallit meeraanermi ajornartorsiuteqarsimasuusarput. Taakku sakkortuunik misigisaqarsimallutik kingunerlutsisut, aamma meeraanermi misilittakkatik ingerlatiinnarlugit inooriaatsimik ingerlatitseqqiinnarsimasuupput. Soorunami aamma ingerlalluurtunik ilaqarput, taakkulu katsorsassallugit ajornannginnerpaajupput. Kisianni meeraanermi nuanninngitsunik aamma sakkortuunik kingunerluuteqartitsisinnaasunik misigisaqarsimasut amerlanerpaajupput.

4 Innuttaasumik naapitsineq

Innuttaasunik naapitsinermi suna namminerminnut pingaaruteqarnerseq, aamma tamanna innuttaasumut, taassumalu katsorsartinnerata ingerlaneranut qanoq pingaaruteqarnerseq pillugit katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut misissuinermi aperineqaraangamik tamarmik innuttaasumik naapitseriaaseqarnertik eqqarsaatersorfigalugulu isumaqarfigisarpaat. Amerlanerpaat aallaqqaataaniilli pitsaasumik attaveqarnissartik pingaartippaat. Katsorsaasup aamma innuttaasup akornanni atassuteqarnek toqqissimanermik aamma tatiginninnermik tunngaveqassaaq. Tatiginninnermut aamma ilaavoq, katsorsartinnerup ingerlanerani oqaloqatigiissutigineqartartut pillugit tatigeqatigiinneq.

Pingaarnerpaaq tassaavoq, attaveqarnissaq aamma pineqartup tikilluaqqusaasutut misigisimanissaa. Katsorsaasutut tatiginartuusariaqarpoq: "Toqqisisimanartumiippuit", aamma innuttaasut uloriananngitsumiittutut misigisimalersinneqassapput. Taakku misigisimasinnaassapput namminneq pineqarlutik. Tikilluaqqusaasutut misigisimassapput.

Aallartikkaangama immitsinnut tatigeqatigiinnissarput, aamma uanga taakkununga tatiginartuunissara uannut pingaaruteqartartorujussuupput. Oqaloqatigiissutigineqartut allamut ingerlaqqinnaviangitsut erseqqissartuaannartarparput. Oqaluttuarisimasatik allami tusassallugit annilaangagissanngilaat.

Naapinnissaat pingaaruteqarpoq, paasineqarlutik misigisimanissaat, aamma inussiarnersuunissaq nalilersuERPalaartuunnginnissarlu, isumassuERPalaartuunissaq, inuup iluamik perusulluinnaraatik malugissagaat. Inuk taamaattoq naapikkaanni taava aamma takkuteqqikkusunnarsisarpoq.

Paasinninneq aqcutigalugu innuttaasumik naapitsineq qanoq pingaaruteqarsinnaatiginerseq allat sammivaat. Kalaallit Nunaanni sumiiffinni amerlanerpaani ilimanaateqartorujussuuvoq, katsorsaasup Allorfimmi katsorsartittut arlaatigut ilisimasaqarfigissagai. Tamanna katsorsaasumut aamma innuttaasumut ileqqorissaarnikkut arlalitsigut akunnattooruteqarnermik kinguneqarsinnaavoq. Katsorsaasoq ataaseq tamatumunnga qanoq periuseqartarnerluni oqaluttuarpoq:

Isummersoreersimasoqassanngilaq. Ilaannikkut ilisarisarisimasatta ilisarisimasai takkuttarput, isummiussereersimannginnissarlu uannut pingaaruteqarpoq. Katsorsaasutut isummersoreersimanngitsutut inissisimanngikkutta innuttaasorlu suleqatigiinnerput kipusoorsinnaavoq. Taava attaveqatigiinneq allaanerulersinnaavoq.

Attaveqarnek pilersinneqartoq, aamma innuttaasumut pitsaasumik atassuteqarnek innuttaasup siullermeerluni takkunermi kingorna takkuteqqissanerseq pillugu pingaaruteqartoq katsorsaasoq ataaseq oqaluttuarpoq. Taamaalilluni sukkasuumik innuttaasumut pitsaasumik atassuteqarnermik pilersitsineq innuttaasup takkuteqqikkusussianut sunnuteqartarpoq, aammalu innuttaasup katsorsartinnermik ingerlatsiinnarnissaanik ilimanaat annertunerulersarluni:

Siullermik, aappassaanik, pingajussaanik oqaloqatigeereernerup kingorna innuttaasup takkuteqqinnissaanut, imaluunniit takkunnissani pingaaruteqartoq isumaqartuarnissaanut attaveqarnek pingaaruteqarpoq. Pingaaruteqarpoq innuttaasut malugisinnaassagaat illumi maani ajunngitsumik perusukkivut, aamma ikiorusukkivut.

Innuttaasup aamma katsorsaasup akornanni tamakkiisumik tatigeqatigiinneq pigineqanngippat innuttaasoq aanngajaarniutinik atuinini pillugu sallusinnaavoq, taanna isumaqassamat katsorsaasup naatsorsuutigigaa katsorsartittup atuinini annikillisissagaa, imaluunniit unitsivissagaa. Tamanna katsorsaanerup sunniuteqarnissaanut akimmiffiusinnaasutut nassuiarneqarpoq.

Innuttaasumut ajunngitsusaaq neriuutigisarpaput, kisianni sapaatip akunnerata naanerani imigassamik aalakoornartortalimmik imersimappat taava aamma paasisinnaavarput tamanna pisimammat, tamannalu aamma ajunngilaq. Taava tullissaanik allamik misiliissaagut. Kisianni innuttaasoq tamanna pillugu ilerasuuteqarsinnaavoq: "Oqaloqatigiittarluta sapaatit akunneri pingasut ingerlareerpugut, ajunngitsumik ingerlaruttortoq nakkaqqippunga". Taava taassuma atuiunnaavinnissani, imaluunniit atuinermik appariartitsinissani Allorfiup naatsorsuutigigaa isumaqarnini pissutigalugu tamatuma kingorna sallusassappat iluatsittumik katsorsaaniisaaq ajornakusuusaaq.

Tatigininneq pingaaruteqartuusoq apersuinermi allami aamma nassuiarneqarpoq, aamma innuttaasoq aanngajaarniutinik atuinini pillugu katsorsaasumut unneqqarinngippat innuttaasup ikiornissaa, aamma pitsaasumik atassuteqarnerup pilersinnissaa ajornakusoorsinnaapput:

Innuttaasup suleqatiginnikkusussusia annikikkaangat ajornakusoortarpoq. Tamanna uanga 'ingerlatanni' misigineq ajorpara, kisianni naak katsorsartikkaluarlutik aalakuuginnavissunik, imaluunniit hashimik sulii pujortartartunik nalaassisinnaasarpugut, aamma tamanna pillugu sallusartunik. Tassani imminnut unneqqariffiginnginnerat aamma pingngitsuisinnaajunnaaqanertik iliuuseqarfigissallugu piunassuseqanngitsut takuneqarsinnaalersarpoq.

Innuttaasup katsorsartinnermi sunniuteqarnissaa angusinnaassappagu inissaqartitsinissaa pingaaruteqartoq nassuiarneqarpoq, innuttaasoq toqqissisimanermik misigisimalersillugu taamalu oqaloqatigiinnerit ajornakusoortut aamma misigissutsinik attuisinnaasut ammarfigisinnaanngorlugit. Aammattaaq arlalinnit nassuiarneqarpoq, inip katsorsartiffiusup toqqissisimanarnera katsorsartinnerup ingerlanerani katsorsaasup aamma innuttaasup akornanni ammaqatigiinnissamat aamma suleqatigiinnissamat pitsaasumik tunngaviliisartoq. Arlallit aammattaaq nassuiaapput, innuttaasup naligalugu naapinnissaa, aamma pineqartoq nalilersuorpalaartumik pissuseqarfiginagu naapinnissaa pingaaruteqartoq:

Suleqatigiinneq pilersittarpaput, taamaaliornikkut innuttaasoq toqqissisimasutut misigisimallunilu katsorsaaviup ulorianartuunnginnera misiginiassammagu. Malugineqarsinnaasarpog uparuartorneqarnek innuttaasumut initoorujussuusinnaasartoq. Uparuartuineq maani atugaanngitsoq, illugiilluni

suleqatigiinnissaq pingaaruteqartoq, kiisalu pineqartup atortussat pissarsiani atorusunnerlugit imaluunniit atorusunnginnerlugit nammineq aalajangissagaa uanga sapinngisamik erseqqissarniartarpara. Ilaat katsorsartillutik aallartereerlutik piareersimannngitsutut misigisimasarput. Pineqartup tamanna piffissap ingerlanerani misigippagu, taava pineqartoq oqarsinnaatitaavoq. Suleqatigiinngitsugut pineqartoq misigisimappat, aamma tamanna paasiuminaatsippagu, taava pineqartoq oqassaaq, taava uanga suleqatinnut ingerlateqqissinnaaniassagakku.

Katsorsaasup aamma innuttaasup akornanni atassuteqarneq naligiilluni pissasoq arlallit aamma oqaluttuarput:

Inuttut naligiittut naapittarpugut. Arlaannarpulluunniit aapparminit appasinnerullunuunniit qaffasinnerunngilaq.

5 Katsorsaaneq

Allorfiup katsorsaaviini katsorsaaneq periutsit Oqaloqatigiinneq kajumilersitsoq (MI) aamma Inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugit katsorsaariaaseq (KAT) pingaarnertut atorlugit ingerlanneqartarpoq. MI ilisimatusarnikkut tunngavilimmik oqaloqatiginneriaasiuvoq, allannguissamut piumassuseqarnermik annertunerulersitsisartoq. Oqaloqatigiinnerup aqunnissaanut oqaloqatiginneriaatsit paasinnippalaartut suliassaqarfimmi suliallip atortarpai, taamaalilluni inuk pingaarnertut pineqartoq allannguisinnaanermut tunngatillugu nammineq eqqarsaatiminik aamma isumassarsiaminik oqaluuserinninnissaminut – aamma takunninnissaminut - toqqissisimalissamat. MI amerikamiumit tarnip pissusiinik ilisimasalimmit, William Millerimit, 80-ikkut aallartinneranni siullermeerlugu nassuiarneqarpoq, aamma aallaqqaammut atornerluisuunerup iluani inuit katsorsartinnissamik akuersitinniarsareqqaangikkaluarlugit kajumissuseqalersinnissaannut periutsit ineriartortinneqarluni (Haren & Foss). MI apersuinermi periusiuvoq 'nammineq atortussaasivilik', kajumissuseqalersitsinissamik sammisaqarfiusoq, aamma katsorsaanerit assigiinngitsorpassuit ingerlanneqarnerini- aamma nunarsuup ilarujussuani atorneqartartoq (Miller & Rose, 2009). Periutsimi inuk aallaavigineqartarpoq, aamma taamaalilluni katsorsaanerit ingerlanneqarnerini tamani inummut naleqqussarneqartarluni. Katsorsaanermi atortut aalajangersimasut aamma ilaapput, katsorsaasut ataasiakkaat inuk katsorsarneqartoq peqatigalugu atortagaat, aamma oqaloqatiginnittarfiup avataani sammisassaqartitsinerit assigiinngitsut ilaatinneqarsinnaallutik. KAT katsorsaariaasiuvoq immikkoortunut assigiinngitsunut tunngasoq – tassunga ilanngullugu assersuutigalugu MI, tarnikkut nappaatinik aamma taassuma nassatarisaanik ajornartorsiutinik ilinniarneq, aamma aarlerinartorsiornermi iliuuseqarnissamut periutsinik ilinniarneq. KAT-imi eqqarsaatit imaluunniit pissusilersuutit pitsaanngitsut imaluunniit pissarsiffiunngitsut misissorneqartarput, aamma eqqarsaatit, misigissutsit aamma timikkut malussarissutsit imminnut sunniiveqatigiittarnerat pissusilersuutinut pingaarutilimmik ilanngunneqartarlutik (McHugh et al., 2011).

5.1 Katsorsartinnerup ingerlanneqartarnera

Katsorsartinnerup ingerlanneqartarnera sapaatit akunnerinik qulinik sivilissusilik nassuiarneqartarpoq, taamaalilluni katsorsaasut tamakkerlutik oqaloqatiginninnerni tamani susoqassanersoq ilisimasarlugu, innuttaasoq journalinut- aamma nalunaarsuiffimmut qanoq ilanngunneqassanersoq, qaqugukkut aappaasut aamma/imaluunniit ilaqaatasut katsorsaanermut ilaasussatut qaaqquneqassanersut il.il. Ataatsimut isigalugu katsorsartinneq ima ingerlanneqartarpoq:

Sapaatip akunnera 1	Aallarniutaasumik oqaloqatigiinnerit, aamma innersuunneqarnissaq pillugu oqaloqatigiinnerit
Sapaatip akunnera 2	Oqaloqatigiinnerit kajumilersitsiffiusut
Sapaatip akunnera 3	KN-ASI, anguniagassamik oqaasertalersuineq aamma suleqatigiinnissamik isumaqatigiissusiorneq
Sapaatip akunnera 4	Happiness-kortit naapertorlugit pilersarusiorneq, aamma sammisassatut toqqagaq siulleq
Sapaatip akunnera 5	Sammissaq alla, aamma kommunimik/sulisitsisumik/assigisaanik oqaloqateqarneq
Sapaatip akunnera 6	KN-ASI sapaatit akunnerinut arfinilinnut tunngasoq, aamma sammissaq 3 aamma 4
Sapaatip akunnera 7	Aappariinnik oqaloqateqarneq, aamma sammissaq 5-i
Sapaatip akunnera 8	Ilaqutariinnik oqaloqateqarneq , aamma sammissaq 6-i
Sapaatip akunnera 9	Aappariinnik oqaloqateqarneq, aamma sammissaq 7-i
Sapaatip akunnera 10	Inaarutaasumik oqaloqatigiinneq, aamma upalungaarsimanissamat pilersaarut

Naak katsorsartinnerup ingerlanissaa tamakkerlugu katsorsartinnissamat pilersaarummi pingaarnermi nassuiarneqarsimagaluartoq innuttaasunut, Allorfimmi katsorsartittunut ataasiakkaanut tamanut, katsorsartinnissamat pilersarusiortoqassaaq. Inunnut ataasiakkaanut naleqqussaaneq katsorsartinnerup iluatsilluartumik ingerlasinnaanissaanut pingaaruteqarpoq. Katsorsaasut tamakkerlutik pilersaarut pingaarneq malillugu ingerlatsisarput, kisianni qanoq maleqqissaarneqartiginersoq assigiinngissitaalaarpoq. Katsorsaasoq ataaseq ima nassuiaavoq:

Katsorsartinnissamat pilersaarut nutaaq maleqqissaartalernikuuara. Piffissaqarfigileriasaarpara, taava taamaalillunga aamma soorlu atortuutivut ineriartortissinnaavakka, aamma naleqqunnersut paasiniarlugu, aamma piginnaasat suut uanga piginerlugit. Attaveqatigeeriaaseq assersuutigisinnaavara. Taanna uanga immikkut soqutigisarivara. Atortuutivut aamma piginnaasavut innuttaasunut naleqquppata taava ineriartortissavavut. Taamatut uanga suleriaaseqarpunga. Periutsit innuttaasunut naleqqussarneqartariaqarput, atorsinnaanngivissunik tunissanngikkutsigit.

Innuttaasoq katsorsartittoq malillugu katsorsartinnerup ingerlaneri tamarmik inummut ataasiakkaamut qanoq naleqqussarneqartarnersut katsorsaasoq alla nassuiaavoq:

Katsorsartinnissamut pilersaarut malitassarivarput. Ilaatigut aallaqqaataaniit naammassinissaata tungaanut malinneqartarpoq, aamma ilaatigut katsorsartinnerup ingerlanerani pisoqartarpoq, innuttaasup oqaloqatigiissutigissallugit pisariaqartitaanik.

5.2 Innuttaasup kajumissuseqarnera

Innuttaasup ataasiakkaap inissisimaffia aamma kissaatai aallaavigalugit katsorsaasoq aamma innuttaasoq peqatigiillutik sammisat aamma killiffiit aalajangersimasut katsorsaanerup ingerlanerani piffissani aalajangersimakannersuni angussavaat. Innuttaasup kajumissusiata attatiinnarnissaa sulissutigineqartuarterpoq, aamma katsorsaasoq innuttaasup pinngitsuuisinnaajunnaarsimanerminik, aamma ataatsimut isigalugu inuunermini inissisimaffimminik isiginninneranik tusarnaarlunilu paasinninniarterpoq, aamma innuttaasup kajumissutsini aallaavigalugu aalajangiinissaanik aamma iliuseqarnissaanik ikiorlugu. Taamaalilluni innuttaasup allannguinnissamut kajumissuseqarnera katsorsaanermini tunngaviusarpoq, aammalu tamanna pissutigalugu katsorsaasut apersuinermini tamannarpiaq taakkartorpaat. Innuttaasup kajumissuseqarnissaata pingaaruteqassusia katsorsaasup ataatsip nassuiarpaa:

Allannguinnissamut annertuumik piumassuseqaraanni oqilisaataasarpoq. Qamani (sakissaminut tikkuarpoq) aalajangersimagaanni: "Aanngajaarniutinik atuisooqqikkusunngilanga". Taama misigisimasut taakkuupput katsorsartinnermi oqinnerusumik alloriartartut.

Ilorlikkut qallikkullu kajumissuseqarnerup qanoq assigiinngissuteqarnera katsorsaasut arlallit apersuinermini nassuiarpaat. Assigiinngissut ilaatigut innuttaasup Allorfimmi katsorsartinnissaminik ujartuinermini suut pissutiginerai apeqqutaasarpoq:

Ilaanneeriarluni innuttaasoq sinnerlugu tunniutinnangajanneq pisarpoq, kisianni tamanna qaqutigut misigisarparput. Innuttaasoq allannguisariaqarnermut killittarpoq, taamaattumillu maanga saaffiginnittarluni. Suliffimminnit maannartut, imaluunniit inooqatigisaminnit maannartitaasut – taakku kajumissusiat appariaateqarsinnaasarpoq.

Inunnik isumaginnittoqarfimmit innersuunneqarsimagaanni, taava taakku iluatsinngitsuulersutut misigisimasinnaasarput, namminneq tamanna kissaatiginnginnera pissutigalugu. Namminneq kajumissusertik tunngavigalugu takkuttut, taakku aamma allaanerujussuusarput.

Ilorlikkut qallikkulluunniit kajumissusiunersoq isiginiartartorujussuuarput, amerlasuullu qallikkut kajumissuseqartarput. Taakku tassaapput allanit aggerinneqartut. kommunimit, imaluunniit inooqatigisaminnit, imaluunniit allanit: "Hashimik pujortartarunnaarsinnaanngikkuma inooqatima qimassavaanga". Taanna takornartaanngilaq. Allaqarporli aamma allatut inuuneqarusulersimasunik. Aamma taakkupput piuminarnerusartut. "Taama inuuneqarunnaarusuppunga. Takusinnaavara uannut iluaqutaanngitsoq". Ajornakusoornerpaat tassaasarput nakorsamit ima oqartunit aggerinneqartut: "Imigassamik aalakoornartortalimmik imerunnaarnianngikkuit toqqutigissavat". Taakku artornartorujussuupput, imigassamik aalakoornartortalimmik iminngikkunik inuunerat allamik imaqannginnami. Puammikkut napparsimasunut immikkoortortaq takuinnarsinnaavat, puammikkut kræfteqarlutik suli pujortartarput. Taannapalaarsuaq pinngitsoorsinnaanngilaat. Pinngitsuisinnaajunnaavissimasuupput.

Innuttaasup ilorpiamigut qanoq issusia katsorsaasut arlallit pingaartippaat, tamannalu innuttaasumit oqaatigineqaraangami isuma misigissuserlu assigiittuannanngillat. Allat isumassarsiatsialattut isumaqarnerat pissutigalugu innuttaasut allannguinerut annertuunut piareersimanatik Allorfimmut saaffignikkaangamik kajumissutsimut, aamma katsorsartinnerup naammassisinnaanissaanut, taamalu pinngitsuisinnaajunnaarnermit aniguinissamut pitsaanngitsumik sunniuteqarsinnaavoq. Katsorsaasut akornanni misigisartagaq tamanna nalinginnaasuusoq issuaanerni matuma ataaniittuni takuneqarsinnaavoq:

Innuttaasut sivisuumik katsorsartereeraluarlutik qamani (sakissaminut tikkuarpoq) aalajangivissimannikkaangamik, aamma aalajangernertik malugivissimannikkaangamikku maaniinnerat iluatsinngitsuukkajuttarpoq. Ilimagivara oqaasiinnaanngitsumik misigissusiviunissaa pingaaruteqarluinnartuusoq.

Utoqqaq arlaleriarluni maaniittartoq naammattoornikuuara, taassuma qanigisaasa tamanna piumasarisimammassuk, tassanilu pinerit tamaasa asseqqissaavanik pisoqartarpoq: "Kiisami piareertutut misigigunarpunga." Nammineq kajumissuseq tunngavigalugu takkunnissaq pingaaruteqartorujussuuvoq.

Amerlanerit tunniusimasorujussuusarput – Allorfik tassaavoq angusaqarfigerusutaat, aamma allannguiniarlutik saaffigisartagaat. Maanga innersuunneqartut allaanerupput – kajumissusiat qallikkut kajumissusiusarpoq. Ilorlikkut kajumissuserinngikkaat malugineqarsinnaasarpoq.

Innuttaasup ilorlikkut kajumissusia qaffasinngikkaangat tamatuma angunissaa katsorsaasut arlallit suliarigaangamikku qanoq iliortarnerlutik apersuinerni oqaluttuarivaat:

Innuttaasoq suliffimminit innersuunneqarsimagaangat, taava aperisarpugut: "Suliffivit sooq innersuuppaatit? Susoqarnikuugami?". Tamanna iserfigillatsiartarparput, taava

oqaluttuarisarpaput innuttaasup katsorsartikkusunnerluni nammineerluni aalajangissagaa. Tassanerpiaq innuttaasup kajumissusia qaffariaateqalaartarpoq. Aanngajaarniutininik atuisuunermi ajoqutaasut arlallit innuttaasup takusinnaagaangagu iluaqutaasarpooq. Taava taassuma atuisuujunnaarnissani, imaluunniit atuinermi appartsinissani takorluulersarpaa, tassanilu innuttaasoq allannguissaminik kajumissuseqarnerulersarpooq – ilorlikkut kajumissuseq tassarpiaavoq innuttaasumi pilersinniarsarisartarput.

Tusaasinnaagaangatsigu qallikkut kajumissuseqartorujussuusut ilorlikkut kajumissutsimut aqutissiuunniarsaralugit apeqqutinik arlalinnik apeqquteqartarput. Taassuma ilorlikkut kajumissuseqalersinnissaanut atortussat sorliit atorsinnaanerlugit ilisimasaqarfigivarput. Nalungilarput taanna iluaqutaasartoq.

Katsorsaanerup aallartinnerani kajumilersitsiniarluni oqaloqatigiinneq pinerusarpooq, taava malinnaajunnaarpata, imaluunniit eqqarsarpata: "Aah – ilumut taamaaliorusuppunga?" imaluunniit "immaqa uannut pingaaruteqarpallaanngillat, taamaattumik unitsinnassavara". Taava uteqqittoqarsinnaavoq, imalu oqaloqatigiilluni: "Okay, sunaana taava – aallaqqaaterpiaani oqaloqatigiissutigisinnaasimasarput?" Taava taanna piffissap ingerlanerani atorreqarsinnaavoq, malugisinnaagaanni susoqarnissaa soqutigivallaanngikkaat.

Pisut ilaanni, innuttaasup kajumissusia annertuallaartinnagu katsorsaasoq kajumissuseqalersitsiniaalluni misiliisinnaavoq, killilersuutininut taarsiullugu innuttaasup nukissaqassusia sammillugu, taamaaliornikkullu innuttaasup allannguissaminut periarfissaqarnera katsorsaasup takusinnaagaa takutillugu.

Ilaannikkut aamma eqqarsartarpunga, nukissat angisoorujussuit pigigaat takullatsiarsinnaallugit, taamalu erseqqissisillugit. Nukik saqqummersillugu. Oqaloqatiginnikkaangama aamma nuannaarutiginnittorujussuullungalu uummaarittarpunga. Ingiinnarlungami bla bla bla...- ginnarsinnaanngilanga, tassa aamma imaattariaqavippuit: "Yes, tamanna sapinngilat, takusinnaavara taamaaliorusuttutit", ilaa?

5.3 Katsorsartinnerup ingerlanerani utersaaqqinnissamut aarlerinaat

Innuttaasut Allorfimmi unitsitsinani sapaatit akunnerinik qulinik sivisussusilimmik pinngitsuuisinnaajunnaarnerminnik katsorsarneqartarput. Tamatuma kingunerisaanik katsorsartinnerup ingerlanera tamakkerlugu ulluinnarminni nalinginaasumiiginnartarput. Taamaattumik innuttaasup ulluinnarisartakkaminit, imaluunniit peqatigisartakkaminit qimagukkallartarnera pineqanngilaq. Ataatsimoorfiit aamma peqatigisartakkat ilaat ilaaffigissallugit ilaannut unammillernarsinnaasarpooq, taakkunani imigassaq aalakoornartortalik imaluunniit hashi ilaasarmat. Innuttaasup pinngitsuuisinnaajunnaarnerminik katsorsartilluni aallartissimaneranut atatillugu ilaat tapersersuivallaarneq ajorput. Innuttaasunut aanngajaarniutininik atuinaveersaarnissaaq soq ajornakusoorsinnaanersoq, aamma ataatsimoorfinni aanngajaarniutininik qitiutitsiffiunngitsuni ilaalernissaq qanoq unammilligassaqarfiusinnaanersoq katsorsaasut arlallit oqaluttuarivaat:

Avatangiisit iperassallugit ajornakusoorsinnaavoq. Imaassinnaavoq aanngajaarniutininik atuinaveersaernerat qaammatip naanerani iluatsinngitsoortoq. Ilaannut kulturinngorsimasutut ippoq: "Tallimangorninngorpoq, imerfissanngorpoq. Qaammat naavoq, tusarnaartitsisoqarpoq, imissaagut". Killiliinissaq ilikkarsimangikkaanni nakkaqqittoqaqjaasinnaavoq – pingaartumik akissarsiffinni, aamma avatangiisit pilerisaarivallaaraangata.

Ilaqutariit amerlanerpaartaat اساساميك allannguiniarneranni tapersuisarput. Ilaatigut aamma ilaquataasut aanngajaarniutininik atuisuusinnaapput, aammalu arlaatigut namminneq qanoq issutsiminnik takusaqarsinnaalersarlutik. Taava innuttaasooq imigassamik aalakoornartortalimmik imertarunnaarnini imaluunniit pujortartarunnaarnini pissutigalugit ilaqtaminit qinngasaarneqartutullusooq misisigimasinnaasarpoq. Kisianni amerlanerpaartaat unitsitsinerminni paasineqartarput, aamma ilaqtaminnit paasineqartarlutik.

Katsorsaaneq unitsitsinani imaluunniit illoqarfimmi allami, innuttaasup sumiiffimmi najugaqarfiginngisaani pisimanersoq apeqqutaalluni utersaaqqinnissamut aarlerinaatit assigiinngitsorujussuusut katsorsaavimmi aqutsisoq ataaseq apersuinermi oqaluttuarpoq:

Takorloorsinnaavara katsorsartinnissamut sumiiffik najugarisaaq qimallugu aallarnani iluaqutaanerussasoq. Tamanna maani uagutsinnut pingaartuuvoq. Innuttaasup ulluinnarni inuunerminit aamma angerlarsimaffimminit aallarnani allanngineq pisarpoq. Arlallit najugaqarfigisamik avataanut aallarlutik katsorsartikkiartoraangamik atuisunngoqqittarput.

Innuttaasut ilaat katsorsartinnerminnik qanoq unitsitsisarnersut, kingusinnerusukkulli katsorsartinnissamik neqeroorummot uteqqittartut katsorsaavimmi aqutsisup ataatsip oqaluttuarivaa:

Unitsitsisimasut qaammatit pingasut aamma arfinillit qaangiunnerini sianerfigisarpavut, sooq takkuttarnerminnik unitsitsisimarnersut paasiniaaffigalugit. Unneqarillutik pissutsinik oqarsinnaasut unneqqarinnerat pillugu qutsavigisarpavut, oqarfigalugillu: "Saaffinneqqinnissannut periarfissaqartuaannarputit". Tamanna paasigaangamikku ilaat uteqqittarput aallarteqqittarlutillu. Taakku qaammatit pingasukkaarlugit aamma qaammatit arfinilikkaarlugit malittarinninnerit unitsitsisimasut uterteqqinnissaannut iluaqutaasartorujussuupput. Sooq unitsitsinerlutik oqaluttuarniik nalaataqarnikuuvunga, aamma aallarteqqeriarlutik naammassinnittunik.

Innuttaasut inuusuttut katsorsartittut aanngajaarniutininik atuerusunngikkaangamik ataatsimoorfinni sungiusimasaminni inissaqartitaanissartik immikkut

ajornakusoortissinnaasaraat katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut
apersorneqartut arlallit nalaattarpaat:

*Innuttaasut ilaat oqaluttuarput, peqatigisartakkaminni imigassamik
aalakoornartortalimmik imeqatigiinnissaq kisiat siunertaralugu peqatigiittarlutik.
Ataatsimoorinissamut taanna periususarpoq. Ilaat oqarput, atuisuujunnaarnissartik
imaluunniit atuivallaarunnaarnissartik kissaatigisinnaagaluarlugu ikinngutiminnut
oqaluttuarsimallutik. Ilaasa tamanna peqatigisartakkaminnut nipituumik oqaatigissallugu
ajornakusoortittarpaat. Pingaartumik immaqa inuusuttut akornanni qisuariaat
tassaasinnaavoq: "Sooq imertarunnaassavit? Pikkunaangaaravit. Taava
angerlarsimaannalissaatit." Peqatigisartakkanit allaanerunissaq immaqa
ajornakusoorsinnaavoq.*

*Pingaartumik inuusuttut siusinnerusukkut peqatigisartakkamik akornanniissinnaanerit
ajornakusoortartoq nalaattarpa. Assersuutigalugu arlaat ataaseq
pujortatarunnaarsimappat, allat aamma tamatuminnga paasinnilersarput: "Uanga
immaqa aamma unitsittariaqaraluarpara." Taava taanna peqatigiinnut
ilanngutiteqqinniarlugu qanorluunniit iliuuseqarsinnaasarput. Inuusuttut ataatsimoorfinnik
nutaanik nassaarnissaat ajornakusoortarpoq.*

Ataatsimoorfiit peqataaffigisartakkat suli atuisuuffiugaangata aanngajaarniutitik atuiunnaarneq
kiserliornartorujussuusinnaavoq. Katsorsaasut innuttaasup inissisimaffianut inissittarput,
innuttaasullu katsorsartittut pisuni taamaattuni qanoq misigisimasarsinnaanersut apersuinerni
oqaluttuaralugit:

*Innuttaasut ilaannikkut maani ilinniartarpaat soorlu imigassamik aalakoornartortalimmik
iminngikkaluarlutik inuit allat akornanniissinnaallutik. Innuttaasut ilaannut tamanna
unammillernarsinnaavoq, aamma kiserliornartutut misigisimanarsinnaalluni: "Imigassamik
aalakoornartortalimmik iminngikkuma qanoq ilillunga taakku akornanniisiinnaagama?"*

*Innuttaasooq katsorsartittoq ikinngutiminit maqaasineqartarpoq, oqarfigineqartarlunilu:
"Sulerivit? Ataatsimoorluta imerpugut, qaaniarit." "Naamik, imertarunnaarnikuuvunga."
"Qaa, ataasituinnassaatit." Tamanna amerlasooriarlunga misiginikuuara. Innuttaasooq
nukittuniarsarsuataartarpoq.*

Katsorsartinnerup qiterpaarnera katsorsaasunit arlalinnit immikkut taaneqarpoq,
tassaasooq piffissaq innuttaasup ataatsimoorfinnut tunngatillugu aanngajaarniutitik
atuinermut atatillugu kiserliorneq pillugu isummorsorfigisartagaat:

*Peqatigisartakkanit illuarniarnissaq aallaqqaammut immaqa
unammilligassaasinnaasarpoq. Aangajaarniutit avatangiiserisamiipput, aamma
kiserliornerujussuaq misigineqartarpoq. Tamanna innuttaasut katsorsartillutik*

aallartinneranni initoorujussuusinnaavoq. Amerlasuunut tamanna sakkortusinnaavoq, kisianni katsorsartinnerup qiterpaarnerani arlallit allatut misigisimasarput: "Nå, aamma taama ajortiginngilaq".

Katsorsartinnerup ingerlanerata qiterpaarnerani ataatsimoorfiit aamma unammilligassaasinnaasarput: "Suli kiserliortorujussuuvunga."

5.4 Misigissutsinik qitiutitsineq aamma ajornartorsiutinik itinerusunik suussusersiineq

Innuttaasup misigissutsiminik aamma qisuariartaatsiminik eqqumaffiginnilernissaanik ikiornissaa KAT-mut ilaavoq, tamatuma kingorna taassuma iliuuserisartagarisimasaanit allatut iliorsinnaanngornissaa anguniarlugu. Katsorsartinnermut atatillugu oqaloqatigiinnermi tamanna qanoq ingerlanneqarsinnaanersoq pillugu katsorsaasoq ataaseq assersuusiorpoq:

Unikaallalluni oqartoqarsinnaavoq: "Okay, una eqqarsaatigisimavat, taava ima iliorputit. Allatut qanoq ilortoqarsinnaava? Peqatigiilluta isumassarsiorsinnaavugut – alla suusinnaava?" Arlaannik eqqarsaatiginninneq qatsunneqarsimagaangat unikaallassinnaanerpup eqqumaffigisarparput: "Tassanngaanniit allanik qanorpiaq periarfissaqarpunga?"

Inunni ataasiakkaani misilittakkat, misigissutsit aamma qisuariaatit qanoq imminnut atassuteqarnersut katsorsaasup ataatsip nassuiarpaa, aamma ataqatigiinnerup tamatuma innuttaasumit namminermit eqqumaffigineqalernissaa pillugu katsorsaasutut ikiuunnissaq:

Eqqarsaatit oqaloqatigiissutigisinnaavagut; eqqarsaatitta timerput qanoq sunnertarpaa? Ullumikkut inooriaaserput qanoq sunniuteqartarpa? Avatangiisivut qanoq sunniuteqartarpa? Taama sakkortutigisumik atugaqarsimagaanni taava misigisimasaq sakkortooq tamanna amerlasuunut kamannguuttarpoq. Inuit assigiinngitsumik qisuariartarput, soorlu kamarujussuarnermik, angerlarsimaffimmi quujasaarinermik, imaluunniit ajortumik pisoqarnissaa pinngitsoortinniarlugu sapinngisartik tamakkerlugu pikkorissuuniarsaralutik. Inuit matuminnga paasinninnissaannik ikiorsinnaavavut: "Ok, tamaattumiguna misigissutsikka pavungarsuaq killittartut, imaassinnaavoq ajortumik pisoqarnissaa pinngitsoortinniarlugu, aamma imminut illersorniarlunga qimaasimasunga." Misigissutsit aamma qisuariaatit iliuuseqarfigisinnaajumallugit takuneqarsinnaasariaqarput. Imminut qiviarneq annernartarpoq, aamma imigassaq aalakoornartortalik aamma hashi nipaallisaatitut qimaaffiginngikkaluarlugit annernartoq misigalugu.

Katsorsaasut ilaat katsorsartinnerup nalaani oqaloqatiginninnermi imminnut assersuutigisarput:

Imminut atorsinnaasarpunga: "Paasisinnaavakkit, uanga nammineq tassaniinnikuugama." "Ima imalu iliorluni qaangerneqarsinnaavoq, tamanna ajornangilaq." Isumaqarpunga nammineq killiffiginikuusimasatta oqaluttuarinissaa sianigeqqissaartariaqanngikkipput. Nalunngilara katsorsaasut amerlasuut namminneq katsorsartinnikuusimasut, imaluunniit takuneqarsinnaasarpog ajornartorsiuteqartut, aamma katsorsartinnissamik pisariaqartitsisinnaasut.

Eqqarsaatit aamma misigissutsit sammivigalugit innuttaasut oqaloqatiginnissinnaanerninnut tunngavii assiginngitsorujussuusut katsorsaasoq ataaseq oqaluttuarpoq. Taamaaliornissaminut ajornakusoortitsinerusut tamanna ilinniaqqaartariaqartarpaat:

Meeraanerminni atortussaminnik tunineqarsimanngitsut, aamma oqaloqatigiissutigineqarsimanngitsunik meeraanerminni sakkortuunik misigisaqartarlutik aniguniartarsimasut, suna oqaluuserineripput taakku paasinngippatigit, suliarisinnaanngilavut. Taava eqqarsaataat aamma misigissussiat paasiniarlugit, aamma imminnut malugisinnaanngortinniarlugit ikiorlugit tassanngaanniit aallartittariaqarpugut. Tamanna taakkununnga annilaanganartuusinnaavoq, aamma arriitsuarsuarmik ingerlasinnaalluni. Taamaattumik ilaanni innuttaasunut taakkununnga piffissaq annertunerulaartoq atorfissaqartittarpara. Piginnaasat taakku ineriartortinnissaannut piffissaqassapput.

Innuttaasoq tarnimigut nappaateqarnerisooq qaqugukkut paasiniarneqarnissaa, aamma qaqugukkut Allorfimmi katsorsaanaasooq aallartissinnaanersooq nalileruminaassinnaavoq. Isumalluutit pigineqartut naammanginnerat pissutigalugu inuusuttut misissorneqarnissaat amerlasuutigut ajornartoorfiullunilu unammilligassaqarfiusartoq katsorsaasup ataatsip oqaluttuarivaa:

Inuusuttut amerlasuut tarnikkut nappaateqarnermut tunngasutigut misissorneqartariaqaraluartut naammattoortarpavut, tamannali pineq ajorpoq. Taava katsorsaaniitsinni peqatigisarpavut, uagulli tamatumunnga suliaqarnissatsinnut ilinniarsimassuserput naammangilaq. Aamma taamaaliortussaannngilagut, aammami tarnip pissusiinik ilisimasalittut imaluunniit tarnimikkut nappaatilinnut peqqissaasutut sulisussaannngilagut. Tarnimikkut nappaatilinnut suliaqarfimmi sulialinnik suleqateqartussaagaluarpugut.

5.5 Happinesskortit

Katsorsaanerme immikkoortoq pingaarutilik tassaavoq, innuttaasup inuunerminik aamma katsorsarneqarnerme ingerlanerani nammineq aalajangiisinaanissaata qulakkeernissaa. Soorluttaaq innuttaasoq pinngitsuuisinnaajunnaarnerminik katsorsartinnissaminut nammineq kajumissuseqartariaqartoq, aamma innuttaasup katsorsartiinnassanerluni nammineq aalajangerlugulu katsorsaanerme sammisat suut sammineqassanersut aalajangeeqataaffigisarpai. Tamatumunnga happinesskortinik taaneqartartut atorneqartarput, taakku tassaapput kortit arlallit assigiinngitsunik oqaasertallit, amma pineqartup nammineq allaffigisinnnasaanik ilaat oqaasertaqaratik. Katsorsartinneq sapaatit akunnerisa pingasut missaannik ingerlareernerani

innuttaasoq happinesskortinik saqqummiiffigineqartarpoq (Allorfik, 2020b). Innuttaasup kortit/sammisassat sammerusutani toqqartarpei, aamma katsorsaasoq suleqatigalugu katsorsartinnerup sinnerata ingerlanissaa pilersaarusoqataaffigisarlugu. Taamaallit innuttaasup katsorsarneqarnerminik aalajangeeqataaffiginnissinnaasaatut happinesskortit tunngavittut atorineqartarput:

Taanna, happinesskortit atorlugit katsorsartinnerup qanoq ingerlanissaanik, suut oqaluuserineqarnissaannik nammineq aalajangiisnaaneq – iluatsilluatumik ingerlanissamut iluaqutaarpassittorujussuuvooq. Nammineq aalajangikkamut erseqqissaataaqataasarpooq: "Uunga killikkuit una oqaloqatigiissutigissavarput". Nammineq pisariaqartitat aallaavigalugit oqaloqateqarnermik misigisimaneq immaqqa iluatsilluatumik ingerlanermit ilapittuutaasorujussuusarpooq.

Katsorsaanermit innuttaasup nammineq aalajangiinerata erseqqissarnerata aamma tunngavissalersornerata saniatigut happinesskortit atorineqarnerat innuttaasup anguniakkaminik angusiniarnerani katsorsaasup tapersuinissaanut aamma iluaqutaasinnaapput:

Happiness-kortit katsorsaanerup ingerlanerani atorlugit iluaqutaasorujussuupput. Taakku innuttaasup anguniagassalersorneranut ikiuutaasinnaallutillu kingumut eqqarsaatiginnilersitsisinnaapput. Kortit innuttaasunut alloriartitsillutillu anguniagassalersuisitsisarput: "Qanormita angusinnaaviuk? Taanna misilittagaqarfiviuuk?"

Allanngoriartornerup qiterpaanerani innuttaasut oqarfigisarpavut, happinesskortit atorlugit inuunermik ingerlasimanera tamakkerlugu massakkut suliaqarfigissagaat. Kortini inuunerup ingerlasimanera tamakkerlugu qulequtaqarpoq; ilaqutariittut inuuneq, utoqqaliartorneq, ulluinnarni inuuneq, sorpassuupput. Amerlasuut isumaqartarput meeraanermi misigisimasatik imigassamik aalakoornartortalimmik imertarnerminnut pissutaasoq. Misigisimasatik qimalaarniarlugit, aamma akueralugillu nukissamik pissarsiniarlutik qulequttanik namminneq misigisimasaminnut tunngasunik toqqaakkajuttarput. Ilimagivara sammisat taakku unammillernartoqartittaraat, kisianni pitsaasumik.

5.6 Kærlighedsbrusebadi

Kærlighedsbrusebadimik taaneqartarpoq tassaavoq atorussaq katsorsaasut apersorneqartut arlallit innuttaasunik aalajangersimasunik katsorsaanerminni atortarsimasaat. Katsorsaasut naapertorlugit siunertaq tassaavoq, innuttaasup pingartinneqartutut misigisimalernissaa, aamma imminut pilluni pitsaanngitsunik takorluugaqartarnerata qaangertinnissaa. Kærlighedsbrusebadi katsorsaanerup ingerlanissaanut nassuiaatini allassimangilaq, kisianni atortuuvooq innuttaasumut iluaqutaasussatut nalilerneqarpat katsorsaasunit atorineqarsinnaasoq. Apersorneqartut arlallit atortoq taanna pillugu, aamma qanoq atortarnerlugu oqaluttuarput:

Psykoteraapeutit ilinniarnitsinni "kærlighedsbrusebadi" ilinniarpaput. Meeraanitsinni oqariartuutunik pitsaanngitsunik tunineqarnikuuvugut – atuarfimmi, angajoqqaatsinni – taakkulu ikkutivillutik ikkuttarput. Katsorsaannermut atatillugu innuttaasumik oqaloqateqarninni malugivara pineqartoq kærlighedsbrusebadimik pisariaqartitsisoq. Tamatuma kingorna taanna piffissami sivilaartumi takoqqinngilara. Naapeqqikkatta qanoq innersoq aperivara: "Siuariaateqarujussuarpunga. Ilaquttama suleqatimalu aamma takusinnaavaat, aamma oqarfigineqartarpunga kiinara uummaarissisimasoq. Inooqatigisama aamma malugivaa. Iluarusoaanga." Takusinnaavara qanoq iluaqutaatigisimasoq, aamma pineqartup kajumissusia qaffariaateqarujussuarpog.

Innuttaasoq kærlighedsbrudebadertilaarpara. Pineqartup nammineq pilluni tusarusutaanik allattarfissuarmut oqaatsinik allappunga. "Suna tusarusuppiuk?" "Pitsaasumik – ajortumiunngitsoq suna tusarusuppiuk?" Pineqartup taasai immaqa oqaatsit tallimaapput. Taanna issiasoq eqqaani pisoqattaarujoorlunga taassuma naammatsinnissaata tungaanut oqaatsit taakku innuttaasumut tunniuppakka. Tamanna taassumunnga iluaqutaarujussuarpog.

5.7 Oqaasissiuineq

Innuttaasut ilaat oqaloqatiginnittarfimmiitillutik eqqarsaatiminnik, misiginikuusimasaminnik, misigissutsiminnik aamma siunissaq pillugu takorluukkaminnik oqaasinngortitsinissaminnik ajornakusoortitsisarput. Katsorsaaneq oqaloqatigiinnermit tunngaveqartorujussuummat, katsorsaanerup ingerlanerani oqaasinnguinnissaq initoorujussuuvog. Innuttaasoq oqaasinnguinnissaminik ajornakusoortitsippat katsorsaasut atorsinnaasaasa ilaat tassaavog pineqartumut 'oqaasissiuineq'. Oqaatsit 'oqaasissiuinermi' atorneqartut innuttaasup ilisarsineranik, imaluunniit killormoortuanik, kinguneqarsinnaapput. Innuttaasup qisuariaataa apeqqutaatinnagu oqaaseq 'oqaasissiuinermi' atorneqartoq oqaloqatigiinnerup sumut sammiveqarnissaanik katsorsaasumut tikkuussisinnaavog. Tamanna qanoq paasisariaqarnerisog pillugu katsorsaasog ataaseq nassuiavog:

Ilaat tuitik qullaannarlugit oqartarput: "Naluara." Oqaasissiorlugit sulisarpugut. Assersuutigalugu ima oqartoqarsinnaavog: "Innuttaasut ilaat maani katsorsartinnikut oqaluttuurtarput, ima imalu misigisaqartarsimallutik. Allat allatut misigisaqartarput. Taakku ilaannik illit ilisarisaqarsinnaavit?" Taava allat aamma taama misigisimasarlutillu, misigisaqarlutillu eqqarsaateqartarsimasut isumassarsisinnaapput. Taava kisimiinngillat. Taava oqaatsit arlaat toqqarsinnaavaat, oqarlutillu: "Tassa taannarpiaavog uanga misigisimasara." Ilaat tamatumannga killitserujussuurtarput, allat oqiliallannerminnit nuannaalingajattarlutik. Ilaat aamma ima oqartarput: "Uanga taamatut misigisimannngilluinnarpunga". Taava sammivimmuut allaanerulaartumut saattoqartariaqarvog.

Katsorsaasup innuttaasup inissisimaffianut pisinnaanera, aamma innuttaasoq nammineq pisinnaanngikkaangat misigissutsit eqqarsaatillu ajornakusoortut pillugit oqaasinnguinnissamik ikiuisarnera innuttaasumut annertuumik ikiuutaallunilu oqiliallaataarujussuuartog takuneqarsinnaasarvog.

Tassa amerlasoorpassuit maaniittarnertik nuannarisorujussuullugu oqaatigisarpaat, naak oqaloqatigiinnerit sakkortusaraluartut, oqaloqatigiinnerit sakkortoorujussusaraluartut. Aamma pissutsit erseqqissumik toqqartumillu oqaatigineqartarput. Tassa taannaannarluunniit tusarnaameqarneq paasineqarnerlu... angutit ilaata oqarfiginikuuaanga: "Qanoq ilillugu ilisimasinnaaviuk qanorpiaq innersunga?". Nammineq oqaasinngortissinnaanngilaa, kisianni qanoq innera uanga oqaasinngortissinnaavara. Inummit allamit taamatut paasineqarluni, takuneqarluni aamma qanorpiaq innerluni paasineqarluni ikiuutaasorujorujussuuvog.

5.8 Oqaloqatiginnittarfiup avataani sammineqartartut

Innuttaasut katsorsartittut ilaasa katsorsaasoq peqatigalugu oqaloqatigiinnertut taamaallaat katsorsaanerup ingerlanneqannginnissaa pisariaqartittarpaat. Taamaattumik katsorsaasut, aamma katsorsaavinni aqutsisut amerlasuut, innuttaasut peqatigalugit assigiinngitsunik sammisaqartitsisarput. Sammisqaarnerit taamaattut suusinnaanersut, aamma katsorsaaneq innuttaasup salliutitaanik aamma kissaataanik pisariaqartitsiffiusorujussuusoq apersorneqartut ilaasa ataatsip assersuuteqarfivaa:

Nal. 10.30 angerlarsimaffimmut ornigullunga pulaartussaavunga. Assersuutigalugu taanna anisinnaanngippat, aamma maani suliassaqaanngikkutta taava café, pisuttuaatigaluta oqaloqatigiinneq kiisalu fitness periarfissaapput. Aamma assersuutigalugu innuttaasooq taalliortarpat taalliaa piginnaasaallu aallaavigisinnaavagut.

Sammisartakkat ilaat ataaseq, katsorsaasunit aamma katsorsaavinni aqutsisunit eqqaaneqartartoq tassaavoq fitnessi, imaluunniit eqaarsaarneq:

Arlaannik aallartitsiniarneq ajornakusoortoq maluginiarnikuuara. Kisianni ataatsimoorluni eqaarsaarneq sunniuteqartorujussuusoq maluginiarpara. Ataatsimoorluni eqaarsaaqatigiinnermi maluginiarnikuusakka marluupput; innuttaasut namminerminnut iluaqutaasumik timimikkut pissatsittarput, aamma assoroortinneqalaartarlutik. Taanna qanittukkut aatsaat ilikkarpara. Piumaffiginerulaaraanni taava ammartarput. Imminut naleqartinneq aamma imminut tatigineq tassani iluaqutaasorujussuupput: "Ajunngilaaq, torrak, aammalu", akuersaartumik pissuseqarneq taanna: "Sapinngilatit, wow", peqatigiilluni eqaarsaaqatigiinnermi."

Fitnessertartoqatigiinni arnat arlallit peqataatittarpavut. Ajunngitsorujussuarmik ingerlapput. Aanngajaarniutinik atuiunnaarneq nukissaqalersutut misigisimanermik pilersitsisarpoq, tamannalu kajumissusermik angisuumik pilersitsisarpoq. Isumaqarpunga ineriartortorujussuusut.

Pisuttuarternerit innuttaasumut atassuteqarnermik pitsaasumik pilersitsiffiusartut katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut apersorneqartut arlallit oqaatigivaat. Pisuttuarnermi susoqarsinnaanersoq ataatsip nassuiarpaa:

Pisuttuarnermi innuttaasut amerlasuutigut ammanerulersarput. Pisuttuarnitsinni soorlu tassa akunnitsinni akimmiffik annikillisarpoq. Innuttaasut inuppalaarnerulersarput. (Oqaloqatigiinnerit) oqaloqatigeerujoornertut oqaloqatigiinnivittullu ingerlanneqalersarput. Assersuut ataaseq tassaavoq, innuttaasoq ataaseq ilaqtutani pillugit, aamma meeraanermi suut misiginikuusimanagerlugit, aamma ullumikkut qanoq innerluni oqaluttuortoq. Pineqartup takusinnaaleriasaarpaa sooq iliutsimisut iliuuseqartarnerluni. Oqaloqatigeerujoornermi eqqissisimanagerulerpoq. Allat ammarnissaminnut mianersornerusarput.

Ilaqtariinnut sammisassaqtitsinerit assigiinngitsunik imallit aallunneqarnerat pillugu katsorsaasoq ataaseq oqaluttuarpoq:

Ilaqtariinnut sammisassaqtitsisarnikuuvugut, soorlu pannakaaliorluta, ilaqtariittut ataatsimoorluta sammisassaqtatigiilluta, titartaaneq.

Katsorsaasut aamma Allorfiup katsorsaavini assigiinngitsunik saqqummiisarput, tamannali COVID-19-imut atatillugu matoraanernit piffissat ilaani ajornakusoornerulersinneqarpoq. Sulisut aalajaatsumik takkuttarnerat innuttaasut aalajaatsumik takkuttarnerannut aamma sunniuteqartarpoq, tamannalu katsorsartinnerup naammassineqartarnerata procentiini takuneqarsinnaavoq. Apersorneqartut ilaat ataaseq ima nassuiaavoq:

Katsorsartinnerup naammassineqartarnerata procentia piffissap ilaani 66-ip missaaniippoq. Immaqa suleqatigiinnissaq aamma MI sammivallaarsimavagut. Coronap nalaani saqqummiisarneq sammerpiannngilarput, aamma taakkunani takkuttut ikinnerusarput. Saqqummiisarnert iluatsitsinernut tapertaasarput. Saqqummiigaangatta inuit takkuttut amerlaneruserarput. Kisianni coronap nalaani innuttaasut aggerusuppiarneq ajorput, allanngorartumik ingerlalerangatta aamma taakku allanngoralersarput. Aamma maani allanngorartumik ingerlassanngikkutta, taava suliffimmi maani atugarissaarnissaq aamma pingaaruteqartorujussuuvoq.

5.9 Innuttaasunik meeqqanik aamma inuusuttunik katsorsartittunik qitiutitsineq
Meeqqat aamma inuusuttut katsorsartittut katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut apersorneqartut ilaannit qitiutinneqartorujussuupput. Taakku misigisimavaat, tamanut assigiimmik suliat tamakkerlutik meeqqanut, inuusuttunut aamma inersimasunut ilaatigut pitsaasuuneq ajortut. Apersorneqartut ilaat ataaseq oqaluttuarpoq, danskit U-turnimik programmianni isumassarsiortartorujussuulluni:

U-turn Københavnimeersoq peqatigalugu supervisioneqqammerpugut. Sammisassaqtitsisarnert taakku oqaluuserisorujussuuaat, aamma isumaqarpunga sammisassaqtitsisarnert assigiinngitsorpasuarunik pissarsiffigineqarsinnaasut. Inuusuttut ilaat, sammisassaqtitsinernut taakkununga ilaasimasut, oqaluttuarput aalisariarneq, ikumaartitsineq, snobrødiliorneq il.il. oqaloqatigiinnermut arlaatigut ammarsartaalaartartoq. Inuusuttut ammanerulaalersarput, aammalu immaqa ima

oqarsinnaaneq taama ulorianartigisititut misigisimajunnaartissinnaallugu: "Ullora nuannerpallaanngivippoq, aamma massakkoqqissaaq jointimik pujortarusuttorujussuuvunga." Sammisassaqtitsinerit nalaanni malugisinnaavaat uagut aamma inuusugut. Uagut aamma iliuseqarsinnaavugut, imaluunniit peqataalluta, aamma ajunngitsumik perusuppavut. Upperivarput sapinngitsut. Kisianni sammisassaqtitsinerinnaat atorsinnaanngillat. Katsorsaaneq peqatigitillugu ingerlanneqassaaq. Isumaqarpunga sammisassaqtitsinerit aanngajaarniutinik atuinngikkaluarluni nuannersunik suliaqarnissamat isumassarsitsisinnaasut, aamma uagut ilanngutinngikkaluarluta inuusuttut akunnerminni atassuteqarfinnik pilersitsinnaapput. Aanngajaarniutinik atuinissamik perusussuseq misigigunikku immaqa Benjaminimut imaluunniit Akselimut, imaluunniit kinaagaluarnersumut allassinnaapput oqarlutik: "Arlaannik suliaqassaagut?"

Innuttaasunut inuusuttunut Allorfimmiittunut pitsaasumik attaveqarniarneq ajornakusoorsinnaasoq, kisianni sammisassaqtitsinerit sullinneqartussatut siunnerfigineqartunut taakkununga pitsaasusut katsorsaasoq apersorneqartoq ataaseq naasuiaavoq:

Inuusuttunik sullissinitsinni pitsaanerulaartariaqarpugut. Oqaloqatiginninneq inuusuttunut sunniuteqannginnerusarpoq, kisianni oqaluutigaluni allanik sammisaqarneq iluaqutaasarpoq. Aamma inuusuttut naligalugit iluaqutaasarpoq.

Sammisassaqtitsinerit assigiinngitsuusinnaapput, kisianni siunertaa assigiippoq – innuttaasut akileriilluni oqaloqatigiinnermut peqataanngitsut allanik sammisaqatiginissaat.

Inuusuttut assigiinngitsorpassuarnik suliaqatigisarpakka, assigiinngitsunik sammisaqartarpugut, arsaaneq, pisuttuarneq, asimut pisuttuarnerit, nereqatigiinnerit aamma nerisassioqatigiinnerit inuusuttut peqatigalugit samminikorujussuagut.

Pisut ilaanni ilaqtariit meerartallit peqatigiillutik katsorsartinnissaat iluaqutaassasoq katsorsaasumit nalilernerqaraangat meeqqat oqaloqatigiinnermut toqqaannartumik peqataatinnissat iluaqutaasinnaavoq – meeqqat ilaqtariit sunniivigeqatigiinneranni qanoq innerminnik oqaasinnguinnissaat, aammali angajoqqaat pinngitsuusinnaajunnaarnermik ajornartorsiutigisinnaasatik meeqqanut pitsaanngitsumik qanoq sunniuteqarsinnaanerat pillugu paasinninnissaat siunertaralugit. Meeqqanik oqaloqateqarneq qanoq ingerlanneqarsinnaanersoq katsorsaasoq ataaseq nassuiaavoq:

Meeqqanik arlariinnik, tallimanik aamma arfinilinnik ukiulinnik, qanittukku issiaqateqarpunga, suna taakkununga nuanninnginnersoq oqaluuseralutigu. Ataata anaanalua assortuukkaangata. "Aap, ataata anaanalua assortuukkaangata taava ilissinnut nuannerneq ajorpoq, sunaana nuannerneq ajortoq?" "Nipitoorujussuarmik nilliasaramik". "Illimmi qanoq ippit?" "Annilaangalerpunga". Arlalinnik atuagaateqarpunga, meerannguaq teqeqqumi issiasoq, aamma takuneqarsinnaalluni angajoqqaavi

suaartarlutillu nilliasut, taava "ima issiavit, aamma kisimiilluinnartutut misigisimallutillu kiserliorlutillu annilaangallutit?".

Oqaloqatigiinneq naavillugu meeqqat oqaaseqanngitsuissinnaapput, aamma sunaluunniit pillugu aperinnngisaannarpakka, taamaaliortoqartussaannnginnami, meeqqat apersorneqaleraangamik annilaangalersarput, aamma sumilluunniit oqaatilliisinneqassanngillat. Uangaavoq oqaasertaliisusaaq, taava takusinnaavara anngaaginnartut. Titartakka aamma atortarpakka. Taava inuk alla oqaluuserisinnaavarput, "na, una issiasoq takuuk, nuannanngippasippoq, qanoq innersoq isumaqarpit?", taava namminneerlutik oqaasinnguisinnaapput, aamma taava taakkununga namminernut tunngasuunani. Kisianni angajoqqaat paasisarpaat – taakkorpiaappullumi pineqartut.

Inersimasut misigissutsiminnik oqaasinngortitsinissaminnik ajornakusoortitsisinnaanerit assigalugu ilaqutariinni, angajoqqaat aappaata imaluunniit illugiillutik immaqa pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ajornartorsiuteqarfiusuni, meeqqanut misigissutsit artornartut pilersinnaasut nassaarinnissaat pillugit ikiorneqarunik iluaqutigisinnaavaat. Katsorsaasoq ataaseq, ilaqutariinnik katsorsaarnermik akulikitsumik suliaqartartoq, aamma tamatuminna misilittagaqarluartoq oqaluttuarpoq, oqaloqatigiinnermi issiaqatigiinnarnani sammisaqartitsinerit assigiinngitsut aamma oqaloqatiginninnissamut atortut atorlugit qanoq allaanerumik ilaqutariinnik suliaqartarnerluni. Ilaqutariit amerlasuut, ilaqutariinnik katsorsaarnermut peqataasut, pisortanik naapitsinerminni amerlasuutigut pitsaanngitsumik misigisaqartarnerit pissutigalugu, namminerlu assinganik iliorusunnani ilaatigut taamaaliortarpoq.

Ilaqutariinnik katsorsaarnermi ilaannikkooriarlunga nerisassioqatigalugillu nereqatigisarpakka. Arlaannik suliaqaatigaluni oqaloqatigiinneq akilerilluni issiaqatigiilluni oqaloqatigiinnermit pitsaaneruvoq. Ilaqutariinnik katsorsaarnermi inuusat atorlugit isiginnaartitsineq aamma atortarpara. Inuusat assammik atisakkat atorlugit isiginnaartitsisarpunga: "Naa, ikinngutigaa ullumikkut aliasuppoq, ataataa imerami, aamma taakaniissalluni nuanninngimmat. Ikiorsinnaavarput, arlaannik iliorsinnaavugut?". Taakkunangaanniit illuartaarniarlugu oqaasinngortitsinissamut tamanna atortarpara, kisianni arlaatigut taakku atugaannut suli tunngassuteqarpoq.

5.10 Katsorsartinneq pissutigalugu isiginerlunneqalernissamik ernumassuteqarneq Inuiaqatigiinni amerlanngitsunik inulinni innuttaasut amerlanerit imminnut ilisarimasareqatigiittarput, tamannalu katsorsaarnermut akimmisaarutaasinnaasoq katsorsaasut arlallit nassuiaapput. Katsorsaasumik pisuttuaqateqarneq, imaluunniit katsorsaaviup tungaanut ingerlanerinnaq innuttaasut ilaannut, ikiorneqarnissamik ujartuinnermut atatillugu, unammilligassarujussuusinnaapput. Taamaattumik innuttaasup nammineq kanngusunnera, aamma isiginerlunneqalernissamik ernumassuteqarnera katsorsartinnissamut, aamma katsorsaarnermi sammisassaqartitsinerinik sorlernerik imaqaarsinnaaneranut tunngatillugu akimmisaarutaasinnaavoq:

Pisuttuaatigaluni oqaloqatigiinneq atorneqanngitsorujussuvoq. Innuttaasoq sullitaq apeqqutaasarpoq. Illoqarfik anginngilaq, aamma kikkut takusinnaavaat, tamannalu innuttaasumut ittuukulunnarsinnaavoq: "Katsorsartittunga takussavaat." Illoqarfiup isuaniiit isuanut oqaluuserinninneq ingerlasarmat aamma aporfivoq.

Oqaluuserineqarusunngitsorujussuuvoq. Suut tamarmik isertuunneqartarput, aamma naluara katsorsakkatta ilaasa sooq pisut ilaanni tamanna kanngunartutut isigisarneraat. Ilaat kanngusungaaramik blokkiniit Allorfiliassagaangamik arpalusukaaginnaq aggertarput. Immaqa inuiaqatigiittut ilisimasaqarfiginngippallaarparput, aamma katsorsartinneq oqaluuserineqartussaannngitsutut isigalugu, naak ikiortissarsiorneq namminermini pitsaanerpaajugaluartoq. Imigassaq aalakoornartortalik aamma hashi pillugit oqaluuserinninnissaq matoqqaffigineqartorujussuuvoq.

6 Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq aamma katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit

Katsorsartinneq sapaatit akunnerini qulini ingerlanneqareerluni naammassigaangat innuttaasoq sapaatit akunneri sisamat qaangiunnerini oqarasuaatikkut malinnaaffigineqarnissaminik neqeroofigineqartarpoq. Tamatuma saniatigut innuttaasoq malittarinialugu qaammatit pingasut, arfinillit aamma aqqaneq-marluk qaangiunnerini attaveqarfigineqartarpoq. Aamma tamatuma saniatigut kommunip isumagissallugu akisussaaffigisaanik katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarummik suliaqartoqassaaq.

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinerup ingerlanerani oqaloqatigiinnerit utersaaqqinnissamut pitsaaliuinnermut sammiveqartarput. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq sapaatip akunnikkaartumik ataatsimoorluni, aamma sapaatit akunneri allortarlugit ataasiakkaarluni oqaloqatiginninnermik imaqartarput (Allorfik, 2020b). Inunnut ataasiakkaanut neqeroorut innuttaasup katsorsartinnermi nalaani anguniagassatut siunniussaani aallaaveqartarput, aamma katsorsartinnerup ingerlanerani oqaloqatiginninnerup kingulliup kingorna ullut 14-it missaanni qaangiunnerani aallartinneqartarluni. Oqaloqatigiinnerit oqarasuaatikkut, imaluunniit Allorfimmi ingerlanneqartarput. Ataatsimoorluni oqaloqatiginninnerit katsorsartissimasut allat peqatigalugit pisarpoq, aamma oqaloqatiginninnermik kiisalu mindfulnessimi sungiusaatinik ilaqartarluni. Peqataasut pisariaqartitaat aamma salliutitaat aallaavigalugit sammisat assigiinngitsut qaqinneqartarput. Ataatsimoorluni naapeqatigiinnerit tamarmik nalunaaquttap akunnerisa marluk missaannik sivilisussuseqartarput (Allorfik, 2020c).

Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarut tassaavoq allakkiaq, innuttaasup Allorfimmi naammassinerata kingorna susoqassanersoq pillugu nassuiaataasoq. Pilersaarut innuttaasoq katsorsartittoq pillugu suliaqarfiit assigiinngitsut akornanni suleqatigiinnermut ilaavoq. Taanna pingaaruteqarpoq, katsorsartinnerup naammassineqareernerani innuttaasumut tunngatillugu susoqassanersoq, aamma qanoq ikierneqassanersoq pillugu nassuiaataagami. Pilersaarut innuttaasup katsorsartinnerata nalaani allanik peqateqarluni oqaloqatigiinnissamut aamma aallaaviusarpoq. Innuttaasoq kommunimi sullissisorisani aqutigalugu, imaluunniit nammineq Allorfimmut saaffiginninnera tunngavigalugu katsorsartinnissamut innersuunneqaraangat katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarut kommunimi sullissisup suliarissallugu akisussaaffigivaa. Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarneq pillugu Inatsisartut Inatsisaat nr. 10, 12. juuni 2019-imeersumi § 14-imi allassimavoq, innuttaasut ataasiakkaat pisariaqartitaannik naliliineq aallaavigalugu, aamma pineqartoq suleqatigalugu Allorfik katsorsaarnermik neqeroorutinik aqqissuussissasoq. Paragraffimi tassani imm. 6-imi allassimavoq, kommuni najugaqarfiusoq katsorsaarnerup naammassinerata kingornatigut iliuusissanut aallartinneqartussanut tunngatillugu pilersaarusiussasoq (Allorfik).

6.1 Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq qanoq ingerlanneqartarnersoq pillugu katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut aperineqaraangamik amerlanerpaat akissutigisarpaat, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermut innuttaasut peqataatinniarnert ajornakusoortuusoq, tamannalu ataatsimoorluni oqaloqatiginninnissamik aamma ataasiakkaarluni oqaloqatiginninnissamik neqeroorutinut atuuppoq.

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermik misillitagaqarpallaanngilanga. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermut takkutitissallugit ajornakusoorpoq. Takkunnissamut taamaallaat periarfissaavoq, innuttaasup nammineq isummerfigisassaa. Immaqa saqqumilaarnerulersillugu kajuminnarnerulersissinnaavarput. Paasinarpoq innuttaasunit tamanna soqutigineqarpallaanngitsaq. Takkuttoqartarpoq, kisianni amerlanngitsuinnaat takkuttarput.

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinissamik aallartitsinissarput ajornakusoortinnikuuarput, kisianni ingerlalluartunut ajunngitsumik ingerlarpasippoq. Nalunngikkaangamikku allanik takkuttoqartussaq, taava iluatsittutut isigisarpara kisimiinnatik allanik oqaloqateqarsinnaasarmata. Iluatsippallaanngitsutut oqaatigineqarsinnaasoq tassaavoq, soorlu katsorsartereernerup kingorna ikorfartorneqarnissamut qujaannarlutik akissuteqaraangata. Taava taakku attaveqarfiginissaat ajornarnerulersinnaasarpoq. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinissamik neqeroorut qanoq saqqummiuttassanerlugu ilinniarpaput. Qanoq ingerlateqqissavarput? Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermi suna pissarsiarissavaat?

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermut tunngatillugu qulaani nassuiaatigineqartoq innuttaasut katsorsartinnermik naammassineqareerneranni peqataanissaminnik soqutiginninnginnerannik takutitsivoq. Nassuiaatini taakkunani marluusuni erserpoq, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq pillugu ingerlatitseqqinneq pitsaanerussaasoq – ilaatigut innuttaasumut pilerinarnerulersinneratigut aamma ersarinnerulersinneqarneratigut, aamma peqataanermikkut suna pissarsissutigisinnaaneraat pillugu nassuiaanikkut. Katsorsaasup ataatsip erseqqissarpaa, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq iluatsippallaanngitsaq, aamma ukiup qanoq ilinera, aamma ullup qanoq ilinerani pisarnera innuttaasut soqutiginninnginnerannut sunniuteqaqataasinnaasut. Inuit aasaanerani sulinngiffeqarnerminni pinngortitamiittarput, aamma katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermi ullup ingerlanerani piffissami ingerlanneqarfiani inuit immaqa suliffimminnit suli soraareersimaneq ajorput.

Apersorneqartup allap uppersarpaa, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermi piffissap qanoq ilinera soqutiginninnginnermut pissutaasinnaasoq. Taamaattorli taassuma nassuiarpaa, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq pillugu katsorsaasoq sianeraangat innuttaasoq nammineq aggerluni takkunnissaminut sanilliullugu soqutiginninerusartoq.

Inuit marlunngornermi nal. 15.30 takkuttarnerat qaqutigoortorujussuavoq. Suliffup nalaani inissisimaneq pissutaasinnaavoq, aamma ilaasa suliffitsik piffissami sivisunerusumi qimaqqareersimagaangamikku qimaqqinnissaa kajungerivallaarneq ajorunarpaat. Kisianni

katsorsarteernerup kingorna sianerfigitillutik ikorfartorneqarnissamik kissaateqarsimasunut sianerangatta nuannaarutigisarpaat.

Apersorneqartut ilaat alla katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineramik misilittagaqarluppoq:

Ajunngitsorujussuarmik ingerlanikuuvoq. Sammisat innuttaasunut pingaarutillit, aamma aanngajaarniutininik atuileqqinnissap pitsaaliornissaanut tunngatillugu pingaarutillit ilisimatuussutsikkut paasineqarsimasut saqqummiuttarpavut.

Innuttaasut katsorsartinnermik naammassinerani nuannersumik qisuariaateqartut katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut amerlasuutigut misigisarpaat:

Innuttaasut katsorsartillutik naammassigaangamik soorunami nuannaarnerat, tulluusimaarnerat aamma periarfissaqartitaasimanertik pillugu qujamasunnerat takuneqarsinnaasarpooq. Maanga iseraangamik kissalaarneq aamma tikilluaqqusaasutut misigisimasarlutik oqaatigikkajuttarpaat. Tamanna nuannaarutigisartorujussuuaat, aamma katsorsartinnermik naammassereeraluurlugu qaqugukkulluunniit maanga saffiginneqqissinnaanertik qujamasuutigisarlugu.

Innuttaasunik ilaqarpugut ajunngitsumik ingerlasunik. Ilaqarput katsorsartinnerminnik naammassinninnikuullutik ajunnginnerujussuannngorsimasunik. Ilaqarput nuannaartorujussuannngortunik, aamma aanngajaarniutininik taakkuninna atuinatik inuunermik pitsaannerusumik ingerlatsilernissaminnut killiffeqartunik. Ima paasinagu, utersaaqqinnngisaannassasut, tamannami qulakkeerneqarsinnaanngilaq, kisianni taanna nuannaarnerulerat, aamma ajunnginnerulerlutillu aanngajaarniutininik atuiunnaarnerat – piffissami aalajangersimasuinnarmiikkaluarpalluunniit – iluatsilluarnertut taaneqarsinnaavoq.

Ataatsimut isigalugu katsorsartinnerup ingerlanera innuttaasunit pitsaasumik misigisaqarfigineqartaraluartoq, aamma katsorsartinnermik naammassillugu oqiliallutillu qujamasukkaluartut kingorna eqqarsaatit misigissutsillu amerlasuut takkussuussinnaapput.

Anguniagassatut siunniunneqarsimasup ilaa tulleg immaqa qaangerneqarsinnaasutut isikkoqarsinnaavoq, tassa ilaqutariit qanoq ataatsimoorteqqilerneqarsinnaanersut, imaluunniit meerarisanut pitsaannerusumik atassuteqarnissap anguniarnissaa. Aamma tassaasinnaavoq imerunnaarnerup kingorna imminut nassaareqqinniarnermi imminut suliarinermik ingerlatitseqqinneq: "Taava kinaavunga?" "Sunaana – taava sunaavunga", ilaa?" "Ikinngutit sorliit massakkut ikinngutigivakka, aamma sunngiffinni sulerissuunga?" Isumaqarpunga imminut nassaareqqinniarneq taanna innuttaasunut amerlasuunut assut unammillernartuusartoq.

Ulluinnarni inuunermik nutaamik, aanngajaarniutininik atuiffiunngitsumik, sungiussiniarnerup saniatigut innuttaasut arlallit katsorsartinnerminnik naammassinnileraangamik sakkortunaarisinnaasarpot, inummit allamit tusarnaarneqarlutillu paasineqarlutik aatsaat siullerpaamik misiginikuugamikku.

Amerlanerit nuannaangittarput. Katsorsartinnerminnik ingerlatitsiinnarusuttarput. Kisianni aamma atassuteqarnermik aamma misiginneqataasinnaanermik, aamma paasinnissinnaanermik uanga piginnaasaqarnera taanna, inummik taama oqaloqatigisinnaasaminnik naapitsinikuunngisaannarsimanagerat taanna. Inummik namminerminnik tusaasaqartumik aamma tusarnaartumik naapitsinikuusimannngisaannarput, soorunalumi tamanna iperarusunngilaat.

6.2 Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit

Katsorsartereernerup kingorna innuttaasumut pilersaarutigineqartut qanoq ingerlanneqartarnerat apeqqutigineqaraangata katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut arlallit nassuiaasarput katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutinut tunngatillugu kommunimi suliaasaqarfinnik assigiinngitsunik suleqateqarniarneq unammilligassaqarfiusinnaartoq:

Ingerlanngilaq. Kimigiiserfigerujussuarlugit arlaleriarujussuarlunga aperisaqattaanngikkaangama katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarummik kommuniminngaanniit pineq ajorpunga. Ilaannikkut taamaallaat innuttaasoq Katsorsaaviliassagaangat, aamma katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaaruteqartoqartillugu aatsaat aallartissinnaagaangatsigit. Tamatuma saniatigut katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit suliarineqanngisaannarput – suliarineqarneq ajorput.

Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit suleqatigiissutiginerisa iluatsissimannginnerannut kommunimi isumalluutit amigaataanerat pissutaasinnaasoq katsorsaasup itisiliilluni nassuiarppaa.

Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutinut tunngatillugu unammilligassaqartoq, aamma taakku suliarineqareeraangata malinnaaffigineqaaqqinneq ajortut apersoneqartut ilaat aammattaaq nassuiaavoq:

Eqqarsarpunga siunertai malillugit atunngitsut. Innuttaasut katsortinnermik naammassinnereeraangata, aamma kommunimi sullissisut suliamik suliaqaraangata taava taakku takoqqippiarneq ajorpavut. Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarummik katsorsartereernerup kingorna suliaqartoqareeraangat malinnaaffigineqarpiarneq ajorput. Aamma naammassereeraangata uagutsinnit qiviaqqippiarneqarneq ajorput. Immaqa tamanna misissornerusariaqaraluarparput.

7 Ineriartortitsinissamut periarfissat

Allorfiup neqeroorutai qanoq ineriartortinneqarsinnaanersut pillugu katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut amerlasuunik siunnersuutissaqarput. Akissutit katsorsaanermi atortussanut takuneqarsinnaasuniit aaqqissuussaannermut sulinernullu siunnersuutinik ilaqarput.

Atortussat katsorsaanermut atorneqartut ineriartortinnissaannut tunngatillugu katsorsaasut ilaat ataaseq tigussaasumik siunnersuuteqarpoq. Taanna atortussat tigussaasut kalaallisut allassimasut, Allorfiup katsorsaaveqarfiini atorneqareersut, isikkumikkut allangortinneqarnissaannik kissaateqarpoq:

Atortut qalipaaticigissaartut aamma erseqqissunik assitallit amigaatigaavut. Taakku assersuutigalugu tassaasinnaapput, kortit tigussaasut qalipaaticigissaartut, aamma kusanartunik allannillit. Taamaattunik takutitsisinnaarusuppunga. Qalipaatilerneqalaarsimasunik, kalaallisut danskisullu allassimasunik, peqarpugut. Nammineq sanalluta misilittarparput, aamma piffissamik atuiffigalugit, kisianni ikiuutaasinnaasut pitsaasut siviisuumik atorsinnaasut takorloopakka.

7.1 Inuusuttunut sammititamik katsorsaaneq

Københavni inuusuttunut aangajaarniutinik atuinermik ajornartorsiutilinnut katsorsaansamik neqeroorut U-turn katsorsaasunit arlalinnit taaneqarpoq. Katsorsaasut arlallit U-turn pulaarsimavaat, aamma Allorfimmi taamatut suliaqarsinnaanermik takorluugaqarlutik. U-turn tasaavoq, inuusuttunut 25-it inorlugit ukiulinnut (*U-turn*) kinaassutsimik isertuussiffiusumik aamma piumasagaatitaqanngitsumik katsorsarneqarnissamik- aamma siunnersorneqarnissamik neqeroorut. Neqeroorut oqaloqatiginnittarnermik, ataatsimoortunut neqeroorummik, ulluinnarlugu neqeroorummik aamma angajoqqaanut neqeroorummik ilaqarpoq. U-turnimi periutsit aaqqissuussamik, oqaluttuarnermik aamma aaqqiissuteqarnissaq siunertaralugu il.il., naleqqussarneqarsinnaallutillu utertitsiffiginnittarnermik tunngaveqarput. U-turnimi oqariartuutit ilaat tassaavoq "Aangajaarniutit inuusuttup inuuneranut ilaapput – inuunerat tamakkerluguunngitsoq" (Sciuto & Gjaldbæk, 2018). Allorfimmi katsorsaasut apersorneqartut ilaat ataaseq ima oqaluttuarpoq:

Inuusuttunut hashimik pujortartartunut U-turnip periusia atuutilersukkusuttorujussuarput. Iluatinnartorujussuuvoq, aamma taamaaliussalluta pilersaaruteqarpugut.

Inuusuttunik atuisunik katsorsaanermi U-turnip periusiisa atorneqarnissaat pisariaqartinneqartoq apersorneqartut ilaata ataatsip aammattaaq oqaatigivaa, aamma periutsip sumiiffimmi pissutsinut naleqqussarneqarnissaata pingaaruteqassusia oqaatigalugu:

Kisianni tassa, sunaluunniit pillugu takorluuissagama taava tassaavoq sulinerput inuusuttunut maani najugalinnut naleqqussarneqassasoq. Assersuutigalugu U-turnimi

sulinermut assingusumik suliaqalernissap iluatsinnissaa. Massakkut meeqqanut aamma inuusuttunut tunngatillugu nutaajusorujussuuvoq.

Katsorsaasup allap akissuteqarnermini U-turn aamma eqqaavaa, aamma erseqqissaatigalugu sammisassaqtitsinerit isumaqarluartut katsorsaanermit pitsaaquterpassuaqartut, aamma katsorsaasut eqeersimaarlutik atuisunik aallussisut takuneqartarluni. Sammisassaqtitsinerit ilaatigut atuisut akornanni, aamma atuisut katsorsaasullu akornanni pitsaanerusumik aamma unneqqarinnerusumik attaveqaqatigiissinnaanermut tapertaasinnaapput. Oqaloqatiginninnerit najoqqutaqarnerusunit allanik assinganik atugartunik ilaqlarluni pinngortitamiinnerulluni katsorsaanermit tunngaviit allanngortinnissaat atuisunut isumaqarnerusussatut isikkoqarput.

7.2 Suliassa qarfiup iluani ineriartorneq aamma supervisioni

Ataatsimut isigalugu Allorfimmi suleqatigiinnikkut ataatsimoorneq pitsaasuusooq katsorsaasunit aamma katsorsaavinni aqutsisunit nassuiarneqarpoq, aamma suliassa qarfiimmut kiisalu inuttut atukkanut tunngatillugu siunersueqatigiinnermut imminnut akulikitsumik atortarlutik. Suliassa qarfiit sorliit ineriartortinneqarsinnaanersut amerlasuutigit ataatsimoorluni oqaloqatigiissutigineqartarput. Tassani amerlasuutigit oqaluserineqartarpoq, inuit kinguaassiuutigit innarlerneqarsimasut imaluunniit sakkortuunik misigisaqarsimasut katsorsarsinnaanissaannut atortussanik aalajangersimasunik amigaateqarlutik katsorsaasut amerlasuut misigisimasarnerat. Ilaasa atuisuni pisariaqartinneqartut takusartakkatik suliarisinnaajumallugit aappariinnik katsorsaanermit aamma kinguaassiuutinut tunngasutigit ilisimasalittut ilinniagaqaaqqinnissamik kissaateqarlutik oqaatigivaat.

Allorfiup katsorsaariaasia inuup imminut ajornartorsiuutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugu katsorsaariaatsimik aamma oqaloqatigiinnermik kajumilersitsisumik aallaaveqarpoq, aamma malugineqarsinnaavoq inuit ilaat oqaluttuarnermik tunngaveqarnissaminnik pisariaqartitsisut. Oqaluttuarneq sammivigalugu katsorsaaneq qanoq ineriartortissinnaavarput. Aamma assersuutigalugu misigisimasat sakkortuut, innuttaasut aannngajaarniutinut qimaanerannut pissutaasartut, itinerusumik sammisinnaanissaat pitsaasuussagalarpoq. Tassani suliassa qarfiup iluani ilisimasaqarnerulluni atortussanik arlaqarnerusunik aallernissaq kissaatiginassagalarpoq. Nalunngilara suleqatima ilaat psykoterapeutit ilinniartut, aamma taakku misigisanik sakkortuunik, aappariinnik katsorsaanermik kiisalu kinguaassiuutigit innarliinernik sammisaqangaatsiartarput. Uanga nammineq kinguaassiuutinut tunngasutigit ilisimasalittut ilinniaqaaqqinnissamik soqutiginnittorujussuuvunga, takusinnaagakku tamanna aamma maani pisariaqartissinnaagipput, Kalaallit Nunaanni kinguaassiuutigit innarliinerit aamma kannnguttaatsuliorfiginninnerit amerlasoorujussuuneri pissutigalugit. Aamma atuisut maannartartut immaqa 80%-ii angullugit tamatuminnga misigisaqarnikuupput.

Innuttaasut ilaat kinguaassiuutinut tunngasutigit atuartinneqarnissaminnik amigaateqalaarput. Ilaat aappariinnerminni kinguaassiuutinut tunngasutigit ajornartorsiuuteqarsinnaapput, kinguaassiuutigit kannnguttaatsuliorfineqarnikuuneq pissutigalugu. Tamanna iserfigerpiarneq ajorparput. Immaqa kinguaassiuutinut tunngasutigit atuartitsisinnaanermik ilinniaqaaqqinnissinnaagalarpugut.

Allorfik ineriartortinneqassappat, innuttaasut akornanni unammilligassaanerpaat iluini immikkut ilisimasaqalernissarput pisariaqaraluarpoq. Taakkuukkajuppummi suliarisartakkavut. Pitsaanngitsumik meeraasimaneq iserfigineqarsinnaalluarpoq, kisianni kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliorfigineqarsimaneq... tamanna qanoq killiffeqarpa? Ajornannginnerusumik pilersaaruteqartuugutta atorsinnaanerussagaluarpoq, itinerusumik sammisariaqanngikkaluarlugu kisianni tamatumunnga tunngasugut atortussaqluta.

Piginnaasanik ineriartortitsinissap pingaaruteqassusia katsorsaasup allap erseqqissarpaa, tassunga ilanngullugu katsorsaasutut ilinniartitaanerup ineriartortinneqarnissaa, taamaaliornikkut ataatsimut isigalugu katsorsaasut katsorsaanerminni arlaqarnerusunik atortussaqaarnerulersillugit.

Qujanartumik katsorsaasutut ilinniartitaaneq maannakkut ineriartortinneqarpoq. Isumaqarpunga katsorsaasutut ilinniartitaaneq naammanngitsaq. Psykoterapeutitut ilinniartitaaneq peqataaffigisimannngitsuugukku atortussakka ikinnerusimassagaluarput.

Katsorsaasup ataatsip eqqaavaa, katsorsaasutut unammilligassanut misigisartakkaminut tunngatillugu suliassaqaarfimmi ilisimasalimmik siunersieqateqarneq sulinermi avatangiisimut pingaaruteqartorujussuusooq. Tamanna siusinnerusukku periarfissaanikuuvoq, aamma tamatuma eqquteqqinneqarnissaanik kissaateqarneq issuaanermi ataaniittumi ersersinneqarpoq:

Isumaginninnerup iluani suliqaartutut ataasiakkaarluni, imaluunniit ataatsimoorluni supervisionersinnaaneq pingaaruteqartorujussuusooq. Siusinnerusukku qaammatit tamaasa, imaluunniit qaammat allortarlugu ataatsimoorluta supervisionertarnikuuvugut, kisianni taanna peerneqarnikuuvoq. Sunarpassuit tusartarlugit inunnik oqaloqateqarneq sakkortoosujussuusinnaavoq. Suleqativut soorunami atorsinnaavagut, kisianni suleqativut aamma taamatut oqaloqateqartarput, taamaattumik tarnip pissusiinik ilinniagalimmik imaluunniit psykoterapeutitut assigisaanilluunniit ilinniagalimmik oqaloqateqartarnissaq pisariaqarpoq. Allat pillugit, soorlu periutsit pillugit allaaserisat pillugit supervisionertarpugut. Suleriaaseq pitsaasuuvoq, aamma ineriartortinneqartuaannarpoq, kisianni uagut sulisutut aamma pisariaqartipparput

7.3 Innuttaasunut sammisassaqaartitsisarnerit

Sammisassaqaartitsinissamik neqeroorutiniq, innuttaasut naapillutik assigiinngitsunik sammisassaqaatigiiffigisinnaasaannik pisariaqartitsineq katsorsaasut arlallit eqqaavaat. Inersimasut katsorsartissimasut, aamma misigisamik assinganik misigisaqarsimasut peqatigalugit imigassaq aalakoornartortalik katersuuffiginngikkaluarlugu sumiiffigisinnaasamik pisariaqartitsisoqartoq katsorsaasup ataatsip eqqaavaa:

Ilimagivara innuttaasut ilaat katsorsartinnerminnik qaangiillutillu anguniakkaminnik angusisimasut ima oqartarsimassasut: "Aajjaa – inersimasunut sammisassanik neqerooruteqarnissaanik pisariaqartitsivunga." Innuttaasut ilaat ima aperinikuuvoq: "Illoqarfimmi maani A-gruppeqarpa, imaluunniit allanik? Arlaqarpugut tallimanngornermi

arfiningormililu unnukkut susassaaleqisarluta, aamma anilluta immiaarartoriartorlutaunniit festeriarneq ajorluta. Nuannissagaluarpog arlaatigut peqatigeerujoorluni nuannissaaqatigeerujoorsinnaagaluaaraanni.” Tamatuminnga ujartuipput.

Imigassaq aalakoornartortalik atornagu ataatsimoorfiusinnaasumik kissaateqarneq apersorneqartut ilaata oqaatigivaa. Tassani siunnerfigineqartut tassaannaangillat inersimasut, aammali meeqqat, inuusuttut, inersimasut aamma utoqqaat:

Tamanut ammasumik orniguffigineqarsinnaasumik pisariaqartitsisoqarpoq; meeqqanut, inuusuttunut, inersimasunut aamma utoqqarnut, imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik – kisiannili ornitassaq inunnut pitsaasumik paasisitsiniaanernik aamma sammisassaqtitsinernik assigiinngitsunik suliaqarfiusoq.

Innuttaasut katsorsartinnermik naammassereernerani siunertalimmik sammisaqartinneqarsinnaanerannik katsorsaasut arlallit takorluukkaminnik assersuusioput.

Angut katersortarfimmi kalattoormik aaqqissuussinikuuvoq. Aaqqissusaaq imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngilaq, aamma nuannarineqartorujussuuvoq.

Inuit katsorsartinnermik naammassereernerani qanoq sammisaqartinneqarsinnaanerit oqaluuserivarput. Massakkorpiaq oqaluuserisarput tassaavoq, qaammammut ataasiarluta tamanut nereqatigiissitsinermik aaqqissuussilluta misiliissanerluta. AA-t ataatsimiittarnerisut ittuussanngilaq, kisianni immaqa assingusinnaalluni – immaqa qaammammut ataasiarluni pisuttuaqatigiilluni imaluunniit nereqatigiilluni. Innuttaasut aanngajaarniutinik atuinngitsunik atassuteqarfinnik pilersitsinissartik amigaatigivaat. Piffissap ilaani taamaaliornikuuvut, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinermit sisamat pisuttuaqatigisarlugit. Pisuttuareeraangatta nerisassioqatigiittarpugut, tamannalu pitsaalluinnarpoq. Taakku nuannarisorujussuuaat.

Innuttaasunut pinngitsuuisinnaajunnaarnerminnik katsorsartissimasunut sammisassaqtitsisoqassagaangat sammisap pinngitsuuisinnaajunnaarsinnaanermik nutaamik pilersitsinnginnissaa eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq.

Ajornakusoorpoq. Ajornakusoortorujussuuvoq. Kisianni taava arlaannik eqqarsaatersortariaqarpoq, illoqarfimmilu sammisassanik suliaqarluni, tusarnaartitsinernik, sammisaqartitsinerit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut. Blå Korsit aamma attaveqarfiginikuuakka, taakku taamaallaat bingortitsisarlutillu bankortitsisarput, taakkulu aamma arlaatigut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik pilersitsisarput, ilaa.

7.4 Allorfiup ilisimaneqarnera

Allorfimmi katsorsartinnissamat neqeroorutit ilisimaneqarnerisa, aamma atuisut Allorfik pillugu pitsaasumik isiginninnerat aqqutigalugu siammarterneqarinnissaasa pingaaruteqassusiat

apersuinerni arlalinni eqqaaneqarpoq:

Allorfiup aallartinneraniit ukiut tallimat qaangiutingajalerput. Ataatsimut isigalugu innuttaasut Allorfik pillugu ilisimasaqanngippallaartut maluginiarpara. Allorfiup ammanerusumik aamma erseqqinnerusumik ilisaritinneqarnissaa angorusuppara.

Allorfik pillugu ilisimasaqarnerup pitsaasumik tv-kkut ilanngutassiornikkut qanoq siammarterneqarsinnaanera pillugu katsorsaasoq ataaseq siunnersuutissaqarpoq. Issuaanermi ataaniittumi innuttaasoq katsorsarneqarnerminik iluatsittumik ingerlasimasoq, aamma oqaluttuani Allorfik pillugu takoqqusaarutitut naleqquttutut isumaqarfigigaa oqaluttuarineqarpoq:

Katsorsartinnikumik naapitaqarnikuuvunga, oqaluttuassartaminik saqqummiussisussatut imminut naleqquttorujussuuartut isigisumik. Taassuma katsorsartinnini qanoq iluaqutaasimatiginersoq misiginikuusimavaa. Pineqartoq Allorfimmuut saaffiginninnissani sioqqullugu imminut toqunnissaminik eqqarsaateqarsimavoq. Pineqartoq inuunermini nakkarnerpaaffimmini tigulluarneqartutut misigisimasimavoq. Maannakkut taanna angusaqarsimavoq. Aqqutissamik nassaarsinnaaneq, aamma atukkat pissutigalugit aangajaarniutinik atuisunngorneq (pingaaruteqarput). Aanngajaarniutinik atuisuujunnaarniarsarigaanni suut eqqumaffigisassaansut tv-kkut ilanngutassiat aqqutigalugit nassuiaatitsisoqarsinnaavoq. Tamanna angorusussinnaavara.

7.5 Allorfiup aamma avataani suleqatigisartakkat akornanni suleqatigiinneq
Allorfiup, kommunit ataasiakkaat aamma suliaqartut allat akornanni suleqatigiinneq innuttaasup ataatsimut aaqqiiviginiarnerata qulakkeernissaanut pingaaruteqarpoq. Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit, innuttaasumut annertuumik pingaarutillit, aamma katsorsartereernermi aanngajaarniutinik atuisuunani nutaamik inuuneqalernissaq pilersaarutit malillugit ingerlanersoq pillugu suliarinissaat pillugu suleqatigiinneq siusinnerusukkut eqqaanikuuarpur. Innuttaasut tunngaviumik pisariaqartitamikkut atukkaminik ajornartorsiutaannik, soorlu ineqarnikkut aamma aningaasaqarnikkut, ikiorniarlugit katsorsaasut ilaat allanik aamma suleqateqarniarsarisarput. Avataani suleqatigisartakkat suleqatiginerinut tunngatillugu unammilligassat ilaat issuaanermi ataaniittumi taaneqarput.

Kommunerujussuarmik suleqateqarnissaq aamma anguniassavarput, taamaaliornikkut innuttaasut inuunerat pitsaanerulersillugu. Kommunerujussuaq angisuujuvoq, nalunngilarpullu tamanna maani Nuummi ajornartorsiutaasoq. "Maani Nuummi kimut innersuussissaagut?" "Kina katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsiva?" Innuttaasut ilaat nalorninartunik atugaqarput; suliffeqaratik, angerlarsimaffitsik annaaqqajaallugu, il.il. Sapinngisarput tamakkerlugu ikiuunniarsarisarpugut, soorlu A/S INI (inissiaatileqatigiiffik) attaveqarfigalugulu ataatsimeeqatigalugu, aamma aningaasaqarnermut siunnersortit: "Innuttaasoq qanoq ikiorsinnaavisiuk?" "Taamatut tapersersuisinnaavugut".

Suliassaqarfiit assigiinngitsut akornanni sulinermi unammilligassat pissutigalugit inuusuttut katsorsarneqarnissamik pisariaqartitaminnik assigiinngitsunik pissuteqartumik tunineqarneq ajornerat, aamma tamatuma malitsigisaanik ilaanni naammattunik nerisaqarneq ajorlutillu kiserliornermik misigisimasarnerat katsorsaasup ataatsip isumakuluutigalugu oqaatigivaa.

Tassa ikiortariaqavissut taakkuupput ikiorsinnaanngisavut. Inuusuttortaqarpugut immaqa tarnimikkut nappaateqarsinnaasunik, kisianni nappaataat suussusersiniarneqanngisaannarsimasunik, aamma suliassaqarfiit assigiinngitsut suleqatigiinnissaat iluatsissinnaanatigu. Ikiorsinnaanagit misigisimaneq taanna. Taanna ajornakusoorpoq. Inuusuttunik ataatsimoortunik aallartitsinikuuvugut. Taakku kaapput, aamma ilaannikkooriarluta nerisassaannik pisiniuttarpavut. Isigalugit ajortorujussuuvoq. Qanoq kiserliortiginerat isigalugu aamma ajorpoq. Allorfik tassaalerpoq puuguttamut qorlortitartorfigisinnaasaq, taamaalillutik ullut tamangajaasa takkuttarput. Tamanna aamma pitsaasuunngilaq. Kamak taamaattoq misigigaanni kommunimik naapitsinissaq, aamma suleqatikkuminarlunilu inussiarnisaarnissaq ajornakusoorpoq.

7.6 Allorfik suliassaqarfiit assigiinngitsut iluini inunnut ataasiakkaanut aamma ilaqutariinnut katsorsaaneermik suliaqarfittut

Kinguaassiuutinut tunngasut aamma psykoterapip iluini sulisut arlallit ilinniaqqinnissaminnik kissaateqarput. Apersuinerni arlallit aamma oqaluttuarput, Allorfik katsorsaaneermik- aamma siunnersuineermik arlalinnik periarfissalik takorlooritsik. Assersuutigalugu Allorfimmi sulisut suliassaqarfimmi allami suliaqartunik ilaneqarnissaannik kissaateqarneq taaneqarpoq:

Piginnaasaqarfiit assigiinngitsut pingaartinneqassapput. Assigiiartuussanngillat. Assersuutigalugu uanga peqqissaasuuvunga. Ilaat ilinniartitsisutut imaluunniit isumagininnermi siunnersortitut tunuliaqutaqarput. Piginnaasat taakku, aamma isummat assigiinngitsut paarissavagut. Allanik piginnaasalinnik peqarnissaq aamma pitsaassagaluarpoq, soorlu kinguaassiuutinut tunngasutigut ilisimasalittut ilinniagalinnik, aamma suliassaqarfiit assigiinngitsut iluini sulisut akornanni ataqatigiissitsineq, taamaaliornikkut tamarmik ataqatigiissinnerat angusinnaallugu.

Katsorsaasutut suliallit akornanni psykologimik amigaateqartoqartoq katsorsaasoq ataaseq isumaqarpoq:

Suliffiup iluani psykologimik attaveqarfigeriaannarmik amigaateqarpugut. Innuttaasut sinnerlugit psykologissarsiorneq qatsupparput. Amigaataasorujussuupput.

Katsorsaaneermi neqeroorutit siammarterneqarnissaannik, aamma sumiiffinni assigiinngitsutigut suliaqarnerup simmasinnerullunilu pitsaaneerulersinnissaanik kissaateqarneq katsorsaasunit arlalinnit oqaatigineqarpoq:

Uanga aalajangiisinnaasuuguma taava angalasinnaassagaluarpugut, sumiiffinnilu arlalinni katsorsaaneermik suliaqarluta. Piffissami aalajangersimasumi Qaanaamiisinnavugut, ilaqutariinnillu katsorsaaneq inerlallugu. Taava immaqa ilaqutariit sisamat

katsorsarsinnaagaluarpavut. Isumaqarpunga assigiinngisitsinerusooq Ilulissani innuttaasut kisimik najorlugit katsorsarneqarnissamik periarfissaqarlutik, kommunimi avannarpassinnerusumiittut sinneri taama periarfissaqarnatik. Isumaliorpunga ilaqutariinnik katsorsaanerit ingerlannerusariaqarivut, aamma sumiiffinnut ornigulluta taamaaliortariaqartugut.

Takorloorpara assersuutigalugu piffissami aalajangersimasumi Qaanaaliarsinnaasugut, ilaqutariinnik arlalinnik ilaqutariinnut katsorsaanermik ingerlatsilluta, ilaqutariit ataatsit Ilulissanukartinnissaannut taarsiullugu. Taava aggerluta piffissami tassani aallaqqanitsinni sulerujussuarsinnaavugut. Piffissaq aalajangersimasuinnaasooq nalunngikkaanni taamaaliortoqarsinnaavoq – amerlasuut katsorsarlutik, aamma sakkortuumik suliaralugu.

Katsorsaanermik neqeroorut ataatsimut isiginninnerusumik suliarineqartarnissaa siunertaralugu ilaneqarnissaanik katsorsaasooq ataaseq kissaateqarpoq, katsorsaanermi ilaqutariit tamakkerlutik peqataatinneqarnerat annertunerulersillugu:

Allorfiup ineriartortinneqarsinnaanera tassaavoq innuttaasunut amerlanerusunik neqerooruteqarsinnaanissaq. Assersuutigalugu katsorsaanerup ingerlanerata nalaani ilaqutariinnik marlussoriarluta, aamma aappariinnik marloriarluta, pingasoriarluta luunniit oqaloqatiginnittarpugut. Kisianni ilaqutariit ataatsimut isigalugit, aamma aappariit ataatsimut isigalugit katsorsarneqarnissaannik neqerooruteqarnissamik periarfissaq amigaataavoq. Tamanna tassaasinnaavoq Allorfimmi neqeroorutaasinnaasusaaq tulleeq.

8 Ataqtigiissitsineq

Nunat inoqqaavisa akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi suna atorsinnaanersoq erseqqissumik akissutissartaqanngilaq. Andersen et al. (2017) naapertorlugit imigassamik aalakoornartortalimmik pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerit annerpaartaat unitsitsinani katsorsaanertut ingerlanneqartarput, kisianni nunat inoqqaavinut unitsitsinani katsorsaaneq pillugu ilisimasat ima misissoqqissaarneqarsimatiginngillat pitsaanerpaamik sunnuteqarnersut ilisimaneqarnani. Sumiiffinni inuiaqatigiit nunat inoqqaavinik inullit, katsorsartinnissamik periarfissaluttuni amerlasuut amerlanngitsunik inoqarlutillu avinngarusimasumiimata, aamma innuttaasoq ulluinnarni inuunerminit illuartinneqarluni katsorsaavimmut nunneqartarmat allaaserinnittut siunnersuutigivaat unitsitsinani katsorsaaneq pisariaqarlunilu, naleqquttuullunilu aningaasaqarnermut tunngatillugu pisinnaasoq.

Allorfiup aallavia tassaavoq, innuttaasut katsorsarneqarnermik nalaanni ulluinnarni inuunerminnit illuartinneqannginnissaat pitsaasuusoq. Taamaattumik katsorsaasut arlallit aamma siunnersuutigivaat, Allorfik illoqarfinnut katsorsaaveqanngitsunut katsorsaasunik piffissat ilaanni aallartitsisarsinnaasoq, innuttaasut unitsitsinani katsorsarneqarnissamik neqeroorummik aamma iluaquteqarsinnaaniassammata. Massakkut innuttaasut nunaqarfinneersut aamma illoqarfinnit mikinerusuneersut Katsorsaavimmut katsorsartikkiartorlutik Nuummumut aallartariaqartarput.

Campbell et al. (2015) misissuinerminni Native Americansinut (amerikami nunap inoqqaavinut) aamma Alaska Nativesinut (Alaskami nunap inoqqaavinut) pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi nittartakkakkut kiffartuussisut (TES) misissuiffigivaat. TES atorneqarsinnaasutut naliliiffigineqarpoq, kisianni kiffartuussisut tip tigulluarneqarnissaanut iluaqutaasumik kulturikkut Native Americansinut (amerikami nunap inoqqaavinut) aamma Alaska Nativesinut (Alaskami nunap inoqqaavinut) naleqqussarneqarsinnaalluni (Campbell et al., 2015). Kalaallinut tunngatillugu sumiiffinni amerlasuuni telemedicini atorneqareerpoq, taamaattumik pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermut atatillugu aamma siunissami nittartakkatigut aaqqiissutit atorneqarsinnaalernissaat periarfissaassaaq.

8.1 MI aamma KAT pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi periutsit atatsisuusut

Allorfirmi periutsit pingaernerit tassaapput MI aamma KAT, aamma katsorsaasut amerlasuut ilaatigut psykoterapimit aamma Københavnimi inuusuttunut katsorsaanermik immikkut neqeroorummit (U-turnimit) isumassarsiortarput. Native Americansinut (amerikami nunap inoqqaavinut) aamma Alaska Nativesinut (Alaskami nunap inoqqaavinut) pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermik misissuinerup MI-mik aamma sumiiffimmit aallaavilimmik katsorsaaneq innuttaasunut amerlanerussutilinnut assigiimmik katsorsaasarnermut sanilliuppai. Katsorsaariaatsit taakku marluk sunniutaat annertuumik assigiinngissuteqartut misissuinerup takutinngilaa. Katsorsaariaatsit taakku arlaat atorlugu katsorsarneqarsimaneq apeqqutaatinnagu aanngajaarniutinik atuinerup annikillinera katsorsarneqartuni takuneqarpoq (Venner et al., 2021).

KAT nunap inoqqaavisa akornanni katsorsaariaatsit misissorluarneqarnikuunngilaq, kisianni MI sunnuteqarluartoq misissuinerne arlalinni d takuneqarpoq (Andersen et al., 2017; D'Abbs et al., 2013; Komro et al., 2017; Venner et al., 2021). Nalilersuinermut atortut sumiiffimmut

naleqqussarlugit atornerqarnerat misissuinerni arlalinni misissorneqarnikuuvoq, soorlu AUDIT-C aamma ASI-score (Jainullabudeen et al., 2015; Lee et al., 2013; Matamonasa-Bennett, 2017; Venner et al., 2015). KAT unitsitsinani katsorsaannermut, aamma innuttaasut piffissami sivisunngitsumi ulluinnartik qimallugu katsorsaavimmuut unitsinneqarlutik katsorsarneqarnerannut atornerqartarpoq. Periuuseq atorlugu eqqarsartariaatsit, eqqarsaatit aamma pissusilersuutit nuanninngitsut, innuttaasup pinngitsuuisinnaajunnaarsimaneranut attuumassuteqarsinnaasut nassaarinissaannut innuttaasut ikiorneqarsinnaapput (Hardey, 2023). Katsorsaannermi eqqarsaatit nuanninngitsut nuannernerusumut allanngortinnissaannik, aamma aanngajaarniutinik atuinermut tunngaviusartut nassaarinissaannut innuttaasut ikiorneqartarput (Wilmhurst, 2017). Pinngitsuuisinnaajunnaarsimasup imaluunniit pinngitsuuisinnaajunnaarsimasut katsorsarneqarnerisa ingerlanneqarnerat pitsanngorsarniarlugu KAT-p iluani ilaqutariit aallaavigalugit periutsit ilaqutariit iliuuseqariarsinnaanerannut pitsaasumik naleqqussaannerut tapertaapput (Hardey, 2023; Saboo, 2023).

Allorfimmi katsorsaasunik apersuinerup takutippaa, MI aallaavigalugu taakku nalilersuorpalaanngitsumik, ammasumik aamma misissuorpalaartumik pissuseqarniarsarisut. Periaaseq taanna atorlugu innuttaasut aanngajaarniutinik atuinerminnik imaluunniit aningaasanoormik pinngitsuuisinnaajunnaarsimanerminnik unitsitsinissaminnut imaluunniit appartitsinissaminnut kajumissusiat anguniarlugu sulipput. Innuttaasut katsorsartinnerminnik annertunerpaamik pissarsinissaat siunertarlugu katsorsaasut innuttaasunut toqqissisimasumik aamma tatiginartumik attaveqarnermik qanoq pilersitsillutillu attassiinnarsinnaanerlutik eqqarsaatersuuteqarput.

Apersuinerne aamma ersarippoq, innuttaasut namminneq eqqarsartariaatsiminnik- aamma pissusilersortariaatsiminnik takunnissinnaalernissaannik, aamma pissusilersuutiminnik taakkuninnga qanoq allanngortitsisinnaallutillu kingunilimmik unammilligassanut aamma pisunut aalajangersimasunut qisuariarsinnaanerannik, taamalu pinngitsuuisinnaajunnaarnermit aniguillutik, katsorsaasut tapersuinerminni KAT atortaraat. Takuneqarsinnaavoq, innuttaasut eqqarsaatersuutitut taakkuninnga tunngatillugu ajornanngitsumik piginnaasaqalernissaat assigiinngitsorujussuusoq, imaluunniit siornatigut imminnut eqqumaffigisimannngisaannarsimanertik pissutigalugu imminnut eqqumaffiginissartik ilinniaqqaassaneraat.

Allorfimmili katsorsaasut katsorsaannermi atortussanik assigiinngitsunik arlalinnik amigaateqarlutik oqaatigivaat. Amerlasuut assersuutigalugu psykoterapip iluani ilinniaqqikkusupput, aamma ilaqutariinnik katsorsaannermik neqerooruteqarnissamut pitsaannerusunik periarfissaqarnissamik arlallit kissaateqarlutik.

8.2 Qanga nalaassimasanit aamma kinguaariinni ingerlateqqinneqartartumik kingunerlutsitsinerit

Nunat inoqqaavisa akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerit pillugit allaserisani amerlasuutigut ataatsimoortumik, qanga nalaassimasanit aamma kinguaariinni ingerlateqqinneqartartumik kingunerlutsitsinerit pissutaasutut pingaarutilittut sammineqassakkajuttarput. American Nativesit (amerikami nunap inoqqaavisa) inuusuttortaat amerlasuut meeraanermi aamma inuusuttuaranngoqqammernermi pissutsinik sakkortuunik aamma kingunerlutsitsisinnaasunik nalaataqartarput (BigFoot, 2007). Innuttaasut ilaannut allanut sanilliullutik innuttaasut taakku kinguaassiuutitigut aamma timikkut atornerlunneqarnermik, aamma isumassuinnikkut sumiginnagaanermik misigisaqartarnerat annertunerujussuuvoq, tamannalu angerlarsimaffiup avataanut inissinernik amerlasuunik nassataqartarluni. Tamatuma saniatigut

aanngajaarniutitik pinngitsuuisinnaajunnaarnerup, PTSD, isumatsassimanerup, imminut toqunnerit aamma eqqarsartaatsikkut ajornartorsiutit allat pisarnerat qaffasillutik. Innuttaasut ilaat taakku aamma tunngaviusumik atuarfinni aamma ingerlaqqiffiusumik ilinniartitaanerit naammassinnittarnerat appasippoq (BigFoot, 2007; Saboo, 2023).

Nunasiaataanermit- aamma nunasiaataajunnaarnissap ingerlanneqarnerinut qanga nalaassimasanit kingunerlutsinernut ilaasinnaapput isumatsassimaneq, annilaanganeq, imminut toqunnissamik eqqarsarneq, imminut naleqartinnginneq, misigissutsinik paasinninnissamik aamma oqaatiginninnissamik ajornartorsiuteqarneq, kamak, nakuusertarneq, aanngajaarniutitik atuneq aamma kulturikkut kinaassutsimik annaasaqarneq (Brave Heart, 2003). Native Americansit (amerikami nunap inoqqaavisa) akornanni aanngajaarniutitik atuneq qisuariaatit taakku suliarinissaannut nalinginnaasuuvoq (Gone, 2009; Saboo, 2023). Aanngajaarniutitik atuinermik katsorsaanermit kulturikkut akuliuffiginnittarnerit amerlasuut qanga nalaassimasat aamma kinguaariit akornanni ingerlateqqinneqartartumik kingunerluutit ajorunnaarnissamat aamma kulturikkut kinaassutsip siuarsarnissaanut pingaarutilittut isigineqartarput, pissutaasut taakku aanngajaarniutitik pinngitsuuisinnaajunnaarnissap annertunerulernissaanut tapertaasinnaammata (Kaliszewski, 2022). Kinguaariit akornanni ingerlateqqinneqartartumik kingunerlutsitsineq ima paasisariaqarpoq, angajoqqaajunerup amigaateqarnerata imaluunniit isumalluutitik aamma tapersorsorneqarnissamik amigaateqarnerup kingunerisaanik kingunerluutitik kingornunneqarsimasunik suliarineqanngitsunik kinguaariinnut tullernut ingerlatitseqqinneq (BigFoot, 2007; Saboo, 2023).

Ilimanarsinnaavoq pissutsit ilaasa assingi Kalaallit Nunaanni atuuttut, innuttaasut ilaat amerlasuut ajornartorsiutaasumik aanngajaarniutitik atuisuullutik, aamma meeqqat amerlasuut angerlarsimaffinni imigassamik aalakoornartortalimmik, nakuusernermik aamma/imaluunniit kinguaaassiuutitigut innarliinermik aamma isumassuinnikkut sumiginnaanermik ajornartorsiuteqarfiusuni peroriartorsimallutik. Ilutigillugu Kalaallit Nunaanni imminut toquttut amerlassusiat nunarsuarmi tamarmi qaffasinnerpaamik inissisimavoq, aamma pingaartumik inuusuttut imminnut toqoriaraluartarlutik, imaluunniit imminnut toqunniarnertik iluatsittarlugu. Taamaalilluni innuttaasut amerlasuut, Allorfiup katsorsaanermit neqeroorutaanut ilaasut, meeraanerminni taakkununga assingusunik misigisaqarsimasuusarput, aamma katsorsaasut ilaasa eqqaavaat, innuttaasut akornanni aanngajaarniutitik atuinertit ilaatigut kingunerluutinut tamakkununga qisuariaataasut.

Kingunerluutit tamakku innuttaasut nammataat pillugit katsorsaasut arlallit apersuinerni oqaluttuarput, aamma Native Americansit (amerikami nunap inoqqaavisa) (tak. Gone 2009) akornannisut aanngajaarniutitik atuneq anniaatinik nipaallisaanertut atorineqartartut (Gone, 2009). Amerlasuut nammassallugit artornartunit qimaallutik imigassamik aalakoornartortalimmik aamma hashimik imminnut nakorsaasertarput. Innuttaasut inuunerminni siusissukku kingunerlutsitsissutaasinnaasunik misigisaqartarsimanertik aamma atugaqartarsimanertik eqqarsaatiminnut aamma qisuariaatiminnut amerlasuutitigut pissutaasut paasitillugit ikiornersigut eqqarsaatit aamma pissusilersuutit nuanninngitsut nuannersunngortillugit innuttaasut imminnut naleqartinneq qaffassarnissaannut ilaatigut KAT qanoq atortarnerlugu katsorsaasut nassuiaapput. Innuttaasut katsorsartittut amerlasuut angerlarsimaffinnit 'paatsiveerusimaarfiusunik' taasaminnit aggersuusut katsorsaasut nassuiaapput, aamma innuttaasut peqqissusiannik misissuinerit takutippaat, ilaqutariinni- aamma peroriartornermit pissutsit atukkat allanngorartut ukiuni kingullerni 40-50-ini nuna tamakkerlugu atugaasimasut (Larsen CVL et al., 2019). Tamanna pissutigalugu katsorsaasut kissaateqarput, Allorfiup ataani assersuutigalugu kinguaaassiuutitigut innarligaanermit kingunerlutsitsinerit katsorsarnissaannik neqerooruteqarnissamik periarfissaqartariaqartoq.

8.3 Inuusuttut – immikkut sullinneqartussatut siunnerfigalugit

Andersen et al (2017) naapertorlugit nunani killerni inuiaqatigiinnut amerlanerussutilinnik inulinnut sanilliullugu sumiiffinni nunap inooqqaavinik amerlasuunik inulinni imigassamik aalakoornartortalimmik imeriaatsit allaanerupput. Inuiaqatigiinni taakkunani inuusuttut akornanni ajornartorsiutaasumik imigassamik aalakoornartortalimmik atuisarneq inuusuttut ukiukitsuararsuit akornanni pisarpoq, aamma inuiaqatigiit ilaanni imigassamik aalakoornartortalimmik imertarneq inooqataanikkut ileqquulluni (Matamonasa-Bennett, 2017).

Kulis & Brown (2011) misissuinerimi inuusuttut aanngajaarniutitut akuersaannginnerminnut periuserisartagaat misissorneqarput. Taakku paasivaat, American Nativesit (amerikami nunap inooqqaavisa) inuusuttortai misissuinerimi inuusuttut amerlanerussutillit akerliannik nalinginnaasumik REAL-imik (refuse (itigartitsineq), explain (nassuiaaneq), avoid (ingalassimannineq), leave (qimagunneq)) periutsit aangajaarniutitik neqeroortoqartillugu akiornissaanut pitsaanerpaajusut paasisimaneq ajoraat. Taakku taarsiullugu assigiinngitsunik qisuariaateqarfiunngitsunik imaluunniit oqaasertaliinertaqanngitsunik periuseqarnissartik salliutippaat, soorlu siunnerfilimmik aamma paasisaqarfiusumik periuseqarluni aanngajaarniutitik atuneq ajorlutilluunniit atuisartuusaartarlutik, soorlu aanngajaarniut aserorterlugu, aamma neqeroortigineqartup naleqquttortaanik apeqqusiillutik. Periuserineqartut taakku inuusuttut inooqataanikkut inissisimaffimminniiginnarnissaat pisinnaalersippaat, aamma kulturikkut pissuteqartumik pingaaruteqartuusut ilimarluni, soorluttaaq inooqataanermut tunngatillugu tarrarsorerullutik, taakkunani aanngajaarniutitik neqeroorfigineqarlutik misigalugu (Kulis & Brown, 2012).

Apersuinerimi Allorfiup katsorsaasui oqaluttuarput, innuttaasut amerlanerit inooqataanikkut ataatsimoorfinnut, imigassamik aalakoornartortalimmik imaluunniit hashimik qitiutitsiffiusunut tunngatillugu unammilligassanik misigisaqartartut, kisianni inuusuttunut immikkut artornartuullunilu kiserliornartuulluni. Aanngajaarniutitik atuinermut atatillugu ataatsimoorit tatineqartarneq siammasikkunarpoq, aamma innuttaasut inuusuttut katsorsarneqartut ataatsimoorfinnik allaanerussunik amigaateqarput, ilutigitillugu aanngajaarniutitik atuisuunngitsutut nutaatut imminnut taanissaminnik assorooruteqarlutik.

Ilisimatusaatigalugu allaaserisani nassuiarneqarpoq, kulturi tunngavigalugu aanngajaarniutitik atuinermut katsorsaalluni akuliuffiginninnerit amerlasuut nunap inooqqaavisa inuusuttortaanut siunnerfillit ilinniartitaanermut tunngasunik, sunngiffimmi sammisassanut aamma kulturikkut attaveqatigeeeriaatsinut aalajangersimasunut, soorlu talking circlesinik (amerikamut avannarlermut tunngatillugu) imaqartartut (Hawkins et al., 2004; Lowe et al., 2012; Saboo, 2023). Tamatuma saniatigut nassuiarneqarpoq, kulturerineqaaqartumi avatangiisit tapersersuiffiusut aamma utoqqarnut aamma isumassuinerimik tunniussaqaqartartunut allanut atassuteqarfiit pitsaasut inuusuttunut, pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ajornartorsiutilinnut, pitsaasorpasuarnik sunniuteqarsinnaasut (Hardey, 2023). Sumiiffinni amerlasuuni inuusuttut najukkaminni ataatsimoorfigisartagatoqqaminnut attaveqarfiit taakku pilersinnissaat ajornakusoortittarpaat, taamaattumik pingaaruteqarpoq inuusuttumut katsorsarneqartumut isumassuineq pitsaanerpaaq tunniussinnaajumallugu suliassaqaqarfimmik ilisimasallit, naggueqatigiinnut ilaasortat, aqutsisut aamma taakku ajornarsitsisartuisa (healerisartuisa) katsorsaaneq suleqatigiissutigissagaat (Saboo, 2023).

Allorfimmi kalaallit kulturiat aamma ileqqi annertuumik aallunneqanngillat. Inuiaqatigiit amerlasoorpassuartigut danskit periaasiat malillugu aaqqissuussaapput. Tamatuma kingunerivaa, suleqatigiiffiit aamma suliffeqarfiit assigiinngitsut akornanni akisussaaffiit sukannersumik agguataarneqarsimanerat, aamma ataatsimut isiginnilluni katsorsaanikkut aaqqiissutissanik pitsaasunik aallartitsinissaq ajornakusoorsinnaalluni, naak katsorsaasut apersorneqartut arlallit

tamatuminngarpiaq kissaateqaraluartut. Pingaartumik innuttaasunut inuusuttunut katsorsaanerup immikkoortuinut assigiingitsunut tunngatillugu katsorsaasut misissuineri isumaqatigiillutik oqaatigivaat, oqaloqatigiinnerit saniatigut ilassutitut sammisassaqartitsinerik allanik pisariaqartitsisoqartoq. Taamaalillutik katsorsaasut amerlasuut eqqumaffigivaat, innuttaasut inuusuttut ataasikkaarlugit aamma ataatsimoortillugit sammisassaqartitsinerit aqputigalugit pitsaasumik qanoq attaveqarfigisinnaanerlugit, aamma katsorsaanerup ilaatut kissaatigisaminnik sammisassanik amerlasuunik isumassarsiaqarlutik.

8.4 Sumiiffimmi sammisassaqartitsisarnerit aanngajaarniutininik atuiffiunngitsut
Native Americansit (amerikami nunap inoqqaavisa) aamma Alaska Nativesit (Alaskami nunap inoqqaavisa) aamma Australian Aboriginals (Australiami nunap inoqqaavisa) akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarneq pillugu misissuinerit kulturikkut kinaassutsimik aamma oqaluttuarisaanikkut kingornussanik aallussiffioqqippat (Andersen et al., 2017). Misissuinerit taamaattut ilaatigut utoqqartanit ikiorneqarnerup aamma inuit, nunap inoqqaavinut aalajangersimasunut ilaasut, kinaassusiisa nassaareqqinneqarnissaat ajornartorsiutaasumik pinngitsuuisinnaajunnaarnermit ingerlariaqqinnissami pingaaruteqartuusut nalunaarutiginniffiupput. Sumiiffinni inuiaqatigiit ilaanni siusinnerusukkut imigassamik aalakoornartortalimmik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasut, kulturikkut kingornussaminnik aamma kinaassutsiminnik suliaqarsimasut, aamma kulturimik attatiinnarnissaanik akisussaaffimmik massakkut tiguisimasut, maligassiuusutut isigineqarlutik nittarsaanneqartarput (Matamona-Bennett, 2017). Alaska Nativesini (Alaskami nunap inoqqaavini) utoqqaat akornanni kulturikkut aaqqissuussinerni peqataaneq aamma kulturikkut naleqartitanik ilinniartitsisutut inissisimanermi imigassamik aalakoornartortalimmik atuinnginnissamut tunngatillugu kajumissuseqalersitsisoq takuneqarpoq, atuuffiup tamatumma immersornissaanut kingullertut taaneqartup akimmisaarfiunera pissutigalugu (Lewis & Allen, 2017).

Sumiiffimmi inuiaqatigiinni ajornartorsiutaasumik aanngajaarniutininik atuinermik pitsaaliuineq paasissutissiinalimmik sammisassaqartitsinerimik aamma imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik nuannisaqatigiinnernik nittarsaassinerimik ilalik kiserliornermut akiuissutaasinnaavoq, aamma akisussaaffimmik tigusinissamut nakussassaataalluni (Jainullabudeen et al., 2015; Komro et al., 2017). Misissuinerit arlallit, sumiiffinni inuiaqatigiinni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerimik aallussiffiusut, takutippaat periutsit sumiiffimmi ataqatigiinnermik aamma sumiiffimmi ataatsimoornermut peqataasutut aamma attuumassuteqartutut misigisimanermik aallussiffiusut akisussaaffimmik tigusinissap angunissaanut atatillugu periusiusut sunniuteqarluartut (Etz et al., 2012; Whitesell et al., 2012; WHO, 2006).

Oqaatigineqareersutut Allorffimmi katsorsaasut innuttaasut kalaallit kinaassusiannik immikkut aallussinngillat, kisianni attuumassuteqartutut misigisimaneq annaaneqartoq, innutaasut aanngajaarniutininik atuinerminnik appartitsiniarlutik imaluunniit taamaatitsiniarlutik aallartinnertik pissutigalugu siusinnerusukkut pisarnertut ilagisartakkaminnut akuusinnaajunnaarsimagaangamik misigisartagaat eqqumaffigisorujussuaat. Katsorsaasut naapertorlugit innuttaasut kiserliorneq aamma kinaassutsip annaana misigisarpaat, aamma nalusarpaat ataatsimoorfiit sorliit, aanngajaarniutininik atuiffiunngitsut, akuuffigilersinnaanerlugit. Innuttaasunut katsorsartittunut, imaluunniit katsorsartinnerup naammassineqareernerani ataatsimoorussamik sammisaqartitsinerimik neqerooruteqarsinnaanissaq kissaatigalugu katsorsaasut arlallit apersuineri oqaatigimassuk tamanna tunngaviuvoq. Siunnersuutigineqarpoq naapiffiusinnaasumik, ataatsimoorluni sammisaqarfiusinnaasumik, soorlu qitinnermik, erinarsornermik, pinnguaatersornermik il.il peqalernissaq, aammali aaqqissuussinerit

paasisitsiniaanertut ittut innuttaasunut paasititsiniaanernik aamma pitsaasumik peqqinnartumillu inuunermut attuumassutilinnik imaqarnerusut sammineqarsinnaallutik.

Katsorsaat arlallit namminneq aanngajaarniutinik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasuunikuupput, aamma taamaalillutik innuttaasut inissimaffiisa paasisinnaanerannut tunngatillugu namminneq misilittakkatik atorsinnaallugit. Innuttaasulli katsorsartittut amerlasuut inissimaffitsik kanngusuutigivaat, aamma pinngitsuuisinnaajunnaarsimanermut atassuserneqarpallaarusunnatik. Siusinnerusukkut pinngitsuuisinnaajunnaarnikuusimasut arlaqarnerusut saqqummerpata, aamma maligassiusutut nittarssaallugit taava imaassinnaavoq katsorsartinnissaq kanngunarpallaarunnaartutut misigisimaneqalissasoq.

8.5 Ataatsimoortunik aamma ataatsimut isiginnilluni suliniarneq

Kirmayer et al. (2011) naapertorlugit, naggueqatigiit inuit silarsuarmik paasinnittarneranni inuit ataasiakkaat qitiusutut inissisimangillat. Tamanna nunani killerni ileqqut nalinginnaasut aamma silarsuarmik paasinnittarnerit malillugit inunnik qitiutitsisilluni paasinnerit illuatungerivaat. Inuk naggueqatigiit inuit inuunermik paasinninneranni silarsuarmi nukiit pissanillit akornanni immikkoortutut ilaaginnarpoq. Naggueqatigiit Inuit peqqinneq silarsuarmi inuup avatangiiserisaani nukiit akornanni pitsaanerpaamik oqimaaqatigiissitsinikkut anguniartarpaat (Kirmayer et al., 2011). Tamanna aamma kalaallit ilusilersugaanni 'peqqissuserput'-mi ersersinneqarpoq. Tassani isumagineqartoq tassaavoq, inuit inuunerat, peqqissusiat aamma inuulluataarnerat inooqataanikkut aamma kulturikkut assigiinngitsutigit tunngavileeqataasunit sunnersimaneqartoq, soorlu peroriartornermi atukkat, ilinniagaqarneq, ineqarnikkut pissutsit, suliffeqarneq aamma peqqinnissaqarfimmik atuisinnaaneq. Tassunga ilaliullugu pingaartumik ataatsimoorneq, ilaqquttat aamma atassuteqarfiit, pinngortitaq, kalaalimerngit aamma timip, tarnip aamma anersaap imminnut atasutut isigalugit inuunermut pitsaasumut tunngavileeqataasuusut (Naalakkersuisut., 2020; Ottendahl et al., 2021). Nunap inoqqaavini amerlasuuni ajorunnaarsaaneq (healing) kaaviaartutut aamma ataatsimut isiginnilluni iliuuserineqartarpoq, ilaqquttanut, eqqarlinut, sumiiffimmi inuiaqatigiinnut atassuteqalernissamut aamma atassuteqartuarnissamut, aamma timikkut, eqqarsartaatsikkut aamma anersaarsiornikkut kinaassutsip, avatangiisit aamma anersaat silarsuaata oqimaaqatigiissinnissaasa nassaarinissaanut tunngasuulluni (Allen et al., 2011; Hodge et al., 2009; Moghaddam & Momper, 2011; Saboo, 2023).

Novins et al. (2011) tunngavilersuutigivaat, aanngajaarniutinik atuinermik katsorsaanerup ineriartortinnissaanut sumiiffinni inuiaqatigiit naleqartitaat katsorsaanermik ingerlatsinermi, kiisalu sunniutit ilisimatuussutsikkut uppersarnissaasa suliarinissaannut ilaatinneqarnissaat pingaaruteqartuusut. Tamatuma saniatigit ilisimatuussutsikkut uppersaatit taakku suliarinissaannut inunnut tunngasutigit aamma angallannikkut isumalluutit ineriartortinneqarnissaat aallunneqartariaqaralarpoq (Novins et al., 2011). Nunap inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutinik atuinermik katsorsaanermi kulturikkut akuliuffiginninnerit amerlasuut kulturimut aalajangersimasumut tunngatillugu atugassatut suliaasarput, aamma amerlasuutigut anersaarsiornermik, kulturikkut kinaassutsimik aamma qanga nalaassimasanit aamma kinguaariit akornanni ingerlateqqinneqartunik kingunerluutinik ajorunnaarsaanermik ilaqakkajuttarlutik. Tamatuma saniatigit ileqqut malillugit aamma kulturikkut sammisassaqartitsinernut peqataaneq pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi pingaarutilittut erseqqissarneqakkajuttarpoq (Saboo, 2023). Kulturi tunngavigalugu akuliuffiginninnerit ilarujussui nunani killerni akuliuffiginninnernut ilanngullugit eqqarsaatigineqakkajuttarput, aamma akuliuffiginninnertut nutaanngortinneqarlutik sumiiffimmi inuiaqatigiinnut aalajangersimasunut suliarineqartarlutik. Amerlasuutigut taakku sammisassaqartitsinernik, soorlu qitinnermik, erinarsornermik,

qilaatersornermik, sapangaaqquerinermik, mersornermik, pinngortitami sammisaqarnermik, oqaluttuaqattaanermik, oqaatsinik, qinoteqatigiinnernik, tupernik qanganitsanik, nalliuttorsiorpalaartumik pissusilersuutinik, nakorsaatinik, ilisimasanik ingerlatitseqqinnermik aamma iloqqasunngorluni oqaloqatigiinnernik imaqqakkajuttarput (Rowan et al., 2014). Rowan et al. (2014) naapertorlugit tamatuma ilimanarsisippaa, kulturi tunngavigalugu akuliuffiginninnerit ataatsimut isigalugu sullitat pisinnaasusiannik pitsanngoriartitsisartut, aamma amerlanernut tunngatillugu aanngajaarniutinik atuineq appartinneqartarluni (Saboo, 2023).

Allorfik pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ataatsimut isiginnilluni katsorsaariaseqarpoq, tamanna ima paasillugu, katsorsaanerup ingerlanneqarnera innuttaasup inuunermini killiffianik paasinninneq ataatsimut isigalugu, aamma pinngitsuuisinnaajunnaarnermut aallaaviusut tunngavigalugit aaqqissuunneqartarluni. Katsorsaanerup ingerlanneqartarnera ima eqaatsigisarpoq, innuttaasunut ataasiakkaanut tamanut naleqqussarneqarsinnaalluni, katsorsaanerup ingerlanerani oqaloqatigiinnernut amerlasuunut taakku ilusileeqataasarlutik. Tamatuma saniatigut katsorsaasut katsorsaanerup ingerlanneqarnerata nalaani assigiinngitsunik sammisaqartitsisinnaapput. Innuttaasut pinngitsuuisinnaajunnaarnermit aniguiinissaminut sunniutilinnik inuunerminni atugaannik allanik katsorsaasut ilaat aamma ikiuunniartarput. Taakku tassaasinnaapput aningaaasaqarnermut tunngasutigut siunnersuineq, imaluunniit ineqarnikkut atukkanut tunngasut. Apersuinerit tikkuussipput, katsorsaasut amerlasuut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerup aaqqissuunneqarnissaanik takorluugaqartut, maannakkornit katsorsaanermi ataatsimut isiginninnerulluni periuseqarnermik periarfissiisumik. Kisianni naggueqatigiit inuit kinaassusiannik, nunap oqaluttuassartaanik aamma ataatsimoorluni kingunerluutinik kingornunneqarsimasunik, pingaartumik inuusuttunit aallussinerit, ukiuni makkunani eqqumaffiqineqarnerulersut sammisassaqaartitsinerit kulturikkut aamma kinaassutsimik aallaavillit aamma periaaseqarfiusut Kalaallit Nunaanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerup siuariartorsinnaanerannik ilimanarnerulersitsisinnaavoq.

9 Eqqumaffigisassat

Misissuineq manna tunngavigalugu eqqumaffigisassat arfinillit matuma ataani erseqqissarpavut, Kalaallit Nunaannut tunngatillugu pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaarnermik, pingaarnertut aamma aalajangersimasumik Allorfiup ataani sulinerup ingerlateqqinissaanut atatillugu eqqarsaatigissallugit pingaaruteqarsinnaasut.

- **Sullinneqartussatut siunnerfiit:** Erseqqilluinnarpoq innuttaasut pinngitsuuisinnaajunnaarnerminnik Allorfimmi katsorsartittut sullinneqartussatut siunnerfigineqartuni assigiinngitsuni, tamarmik immikkut katsorsaanerup iluani pisariaqartitaqarlutik inissisimasuusut katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut eqqumaffigigaat. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut taakku marluk nassuiarnissaannut periaaseq pingaarutalik ataaseq tassaavoq taakku oqaloqatigiinnermut kajumilersitsisumut aamma inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugit katsorsaariaatsimut ilaasinnaarnerminnut piginnaasaqassusiat. Ataatsimoortut ataatsit katsorsaanerup ingerlanneqarnera minnerusumik annerusumilluunniit toqqaannarnerusumik ilaaffigisinnaagaat, ataatsimoortut aappaat misigisimasaminnik, eqqarsaatiminnik aamma misigissutsiminnik isumassaqaqtitsitsinissartik aamma oqaasinngortitsinissartik ilikkarnikuunngisaannarsimavaat. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartunik immikkoortiterinerup pingaarutillip aapaa tassaavoq suaassutsit aamma ukiut aallaavigalugit aqqqissuussineq, katsorsaasut misigisarmassuk ataatsimoortunut taakkununga assigiinngitsunik periuseqarnissaq pisariaqartinneqartartoq. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartunut sammisassaqaqtitsinissanik aamma suliniutigineqarsinnaasunik assigiinngitsunik katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut siunnersuutissaqarput. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartunut assigiinngitsunut taakkununga ilassutitut katsorsarneqarnissamik nassuiaatinik suliaqarnissaq iluaqutaasinnaassagunarpog, suliffeqarfiup iluani, aamma immikkoortortani assigiinngitsuni, ilisimasanik ingerlatitseqqittarnerup aamma isumassarsiortarnerup sapinngisamik annertunerpaamik pinissaa qulakkeerniarlugu.
- **Periutsit aamma atortussat:** Atortussanut aalajangersimasunut sammisunik, katsorsaarnermi atorneqarsinnaasunik, pikkorissartitsisarnissaq aamma ilinniaqqinnissaq katsorsaasut arlallit ujarporpaat. Taamaalilluni atortussat amerlisarneqarnissaat, tamannalu aqqutigalugu katsorsaarnerni tamani allanngorartitsinnaanerit periarfissaqalersinnissaat katsorsaasunit ataasiakkaanit kissaatigineqartorujussuuvog.
- **Innuttaasunut katsorsartinnerup ingerlanneqarnerata avataaniittunut sammisassaqaqtitsinerit:** Misissuineri arlallit erseqqissarpaat, innuttaasut katsorsarneqarnermik nalaanni aamma naammassereernerani sumiiffimmik ornissinnaasaminnik aamma ataatsimoorfinnik, kiisalu sammisassanik aanngajaarniutitik atuiiffiunngitsunik amigaateqartut. Tamanna inatsisip maannakkut atuuttup iluaniinnanilu Allorfiup akisussaaffiisa iluaniinngilaq, kisianni katsorsaasut isumaqarput suliniutit taamaattut innuttaasut katsorsartittut imaluunniit katsorsartereersimasut aanngajaarniutitik atuiunnaarsimallutik imaluunniit atuinerminnik annikillisisimallutik inissisimaffigilikkaminni nutaami tapersorneqarnissaannut ilapittuutaasinnaasut.

- Katsorsaannermik siammasinnerusumik aallussineq:** Naak Allorfiik inunnut aningaasanoornermik imaluunniit aangajaarniutitik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasunut katsorsarneqarnissamik neqeroorutaagaluartoq, innuttaasut pinngitsuuisinnaajunnaarnerannut tunngavippiaasut katsorsaasunit amerlasuunit annertuumik aallunneqarput. Katsorsaasut amerlasuut kingunerluutitik, innuttaasut inuunerani siusinnerusukkut misigineqarsimasunik, katsorsaasinnaanissaminnik soqutiginnippit, imaluunniit innuttaasut taakku katsorsaasumut Allorfiup ataani suliaqarluni tamatuminnga aallussisumut innersuussisinnaarusukkaluarput. Massakkuugallartoq tamanna periarfissaqanngilaq, assersuutigalugu kinguaassiuutitigut innarligaasimanermit kingunerlutsitsinerit Allorfiup akisussaaffiisa iluaniingimmata. Eqqumaffigissallugu naleqquttuussaaq, Allorfiup katsorsaannissamik- aamma siunnersorneqarnissamik neqeroorutinngorsinnaanissaa katsorsaasut amerlasuut kissaatigimmassuk, pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerup saniatigut siammasinnerusumik siunertaqarluni, soorlu psykoterapeutinit imaluunniit kinguaassiuutitut tunngasutigut ilinniagaqarsimallutik ilisimasalinnit katsorsarneqarnissamik neqerooruteqarsinnaalerluni.
- Ingerlatsivinnik avataaneersunik suleqateqarneq:** Innuttaasut ajornartorsiutaannut aamma katsorsartereernermik kingorna iliuusissatut pilersaarutitut tunngatillugu kommuninik aamma inissiatileqatigiiffinnik suleqateqarniarneq amerlasuutigut ajornakusoortartoq Allorfiimmi katsorsaasut misigisarpaat. Katsorsartereernerup kingorna iliuusissanut pilersaarummik kommunit suliaqarnissaannik katsorsaasut ataasiakkaat taamaallaat eqqaamatitsiniarsarisinnaasarput, aamma innuttaasut ajornartorsiutiminnik, amerlasuutigut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ajornartorsiuteqarnerannut assigiinngitsutigut attuumassuteqarsinnaasunik, aaqqiinissaannik ikiorniarsarisinnaasarlugit. Allorfiup nammineerluni isumaginninnermi siunnersorteqarsinnaaneramik, ajornartorsiutitik taamaattunik aallussisisinnaasumik, kissaateqarneq katsorsaasunit arlalinnit eqqaaneqarpoq. Aaqqiisutilli tamatuma ajornartorsiutit aaqqiivigisinnaarpasinnilai, suliaassanut tamakkununga akisussaaffik Allorfiimmiinnani kommuniniimmat.
- Kulturikkut kinaassuseq aamma katsorsaannermut atatillugu aallussineq:** Aangajaarniutitik katsorsaasarnermi periutsit assigiinngitsut ilisimaneqarluartut aallaavigalugit Allorfiik innuttaasut isumalluuttaat sammivigalugit katsorsaannissamik neqerooruteqarpoq. Nunap inoqqaavisa akornanni aangajaarniutitik atuinermik katsorsaasarneq pillugu ilisimatuussutsikkut allaaserisat amerlasuutigut sumiiffimmi kulturimik aamma ileqqunik, kiisalu ataatsimut isiginnilluni katsorsaannermik aallussiffiusut tamanna Allorfiimmi immikkut eqqumaffigineqanngilaq, periutsit ilisimatusarnikkut tunngavillit atorineqarnissaat inatsisitigut piumasaqataammat. Ukiuni makkunani naggueqatigiit Inuit akornanni inuiaqatigiinni, pingaartumik kinguaariinni inuusunnerusuni, kulturikkut kinaassuseq aamma kulturimik malunnartitseriaatsit aallunneqaleriartuinnarput. Ilimanarpoq ataatsimoortunut katsorsaariaatsinik aamma kulturikkut kinaassutsimik eqqumaffiginninnerulerneq innuttaasunut, pinngitsuuisinnaajunnaarnerminnik katsorsartinniarlutik Allorfiimmut saaffiginnittunut, iluaqutaasinnaassasoq. Eqqumaffiginninneq tamanna assersuutigalugu innuttaasunik aningaasanoornermik- aamma aangajaarniutitik ajoqutaasinnaasumik atuisunik kommuninit sammisassaqartitsinernut tunngasutigut sukannerulerinneqarsinnaavoq.

Najoqquat

- Allen, J., Mohatt, G. V., Rasmus, S. M., Two Dogs, R., & Ford, T. (2011). Cultural interventions for American Indian and Alaska Native Youth: The Elluam Tungiinun and Nagi Kicopi programs. *Child Psychology and Mental Health: American Indian and Alaska Native Children and Mental Health: Development, Context, Prevention, and Treatment*, 337-364.
- Allorfik. *Alle borgere i behandling for rusmiddel og spilproblemer skal have lavet en plan for efterbehandlingen.*
- Allorfik. *Samtaletilbud til pårørende til personer, der har problemer med rusmidler.*
- Allorfik. Tilbud om efterbehandling i Allorfik.
- Allorfik. (2018). *Allorfik Annual Report 2016-17.*
- Allorfik. (2019). *Allorfik Annual Report 2018.*
- Allorfik. (2020a). *Allorfik Annual Report 2019.*
- Allorfik. (2020b). Behandlingsforløb i Allorfik.
- Allorfik. (2020c). *Information om rusmiddelbehandling - et gratis behandlingstilbud ved problemer med alkohol, hash og spil.*
- Allorfik. (2021). *Allorfik Annual Report 2020.*
- Allorfik. (2022). *Allorfik Annual Report 2021.*
- Andersen, L., Munk, G. S., Bilberg, R., & Nielsen, S. A. (2017). What treatment should be offered to indigenous people suffering from alcohol use disorder? *Drug and Alcohol Review*.
- BigFoot, D. S. (2007). American Indian youth: Current and historical trauma. *University of Oklahoma Health Sciences Center*. <https://www.researchgate.net/publication/253465013>
- Brave Heart, M. Y. H. (2003). The Historical Trauma Response Among Natives and Its Relationship with Substance Abuse: A Lakota Illustration. *Journal of Psychoactive Drugs*, 7-13. <https://doi.org/10.1080/02791072.2003.10399988>
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2010). *Kvalitative metoder: en grundbog*. Hans Reitzel.
- Campbell, A. N. C., Turrigiano, E., Moore, M., Miele, G. M., & Rieckmann, T. (2015). Acceptability of a web-based community reinforcement approach for substance use disorders with treatment-seeking American Indians/Alaska Natives. *Community Mental Health Journal*.(51-4), 393-403. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s10597-014-9764-1>
- Cornish, F., Gillespie, A., & Zittoun, T. (2013). Collaborative Analysis of Qualitative Data. In *Handbook of qualitative data analysis* (pp. 79-93).
- D'Abbs, P., Togni, S., Rosewarne, C., & Boffa, J. (2013). The Grog Mob: lessons from an evaluation of a multi-disciplinary alcohol intervention for Aboriginal clients. *AUSTRALIAN AND NEW ZEALAND JOURNAL OF PUBLIC HEALTH*, 37(5).
- Etz, K. E., Arroyo, J. A., Crump, A. D., & Rosa, C. L. (2012). Advancing American Indian and Alaska Native substance abuse research: current science and future directions. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 38(5), 372-375.
- Gone, J. P. (2009). A community-based treatment for Native American historical trauma: prospects for evidence-based practice. *J. Consult Clin Psychol.*, 751-762. <https://doi.org/10.1037/a0015390>
- Hardey, S. (2023). *Addiction treatment for teens and adolescents*. American Addiction Centers. Retrieved 23-05-2023 from <https://americanaddictioncenters.org/rehab-guide/teens>
- Haren, T., & Foss, H. Den Motiverende Samtale. En introduktion.
- Hawkins, E. H., Marloatt, G. A., & Cummins, L. H. (2004). Preventing Substance Abuse in American Indian and Alaska Native Youth: Promising Strategies for Healthier Communities. *Psychological Bulletin*, 130(2), 304-323. <https://doi.org/https://doi.org/10.1037/0033-2909.130.2.304>
- Hodge, D. R., Limp, G. E., & Cross, T. L. (2009). Moving from colonization toward balance and harmony: a Native American perspective on wellness. *Social Work*, 54(3), 211-219.

- Inatsisartutlov nr. 10 af 12. juni 2019 om behandling af afhængighed, (2019). <https://lovgivning.gl/lov?rid=%7BEF1F3690-77F8-4FA9-A585-51A44FB97041%7D>
- Jainullabudeen, A. T., Lively, A., Singleton, M., Shakeshaft, A., & Tsey, K. (2015). The impact of a community-based risky drinking intervention (Beat da Binge) on Indigenous young people. *BMC Public Health*. <https://doi.org/10.1186/s12889-015-2675-4>
- Kaliszewski, M. (2022). *Substance Abuse Statistics for Native Americans*. American Addiction Centers. Retrieved 23-05-2023 from <https://americanaddictioncenters.org/rehab-guide/addiction-statistics/native-americans>
- Kirmayer, J. L., Dandeneau, S., Marshall, E., Philips, K. M., & Williamson, J. K. (2011). Rethinking Resilience From Indigenous Perspectives.
- Komro, A. K., Livingston, D. M., Wagenaar, C. A., Kominsky, K. T., & Pettigrew, W. D. (2017). Multilevel Prevention Trial of Alcohol Use Among American Indian and White High School Students in the Cherokee Nation. *American Journal of Public Health; Washington*, 107(3), 453-459. <https://doi.org/10.1111/1753-6405.12122>
- Kulis, S., & Brown, F. E. (2012). PREFERRED DRUG RESISTANCE STRATEGIES OF URBAN AMERICAN INDIAN YOUTH OF THE SOUTHWEST. *Journal of Drug Educ.*
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. Hans Reitzels Forlag.
- Larsen CVL, Curtis T, & Bjerregaard, P. (2012). Gambling Behavior and Problem Gambling Reflecting Social Transition and Traumatic Childhood Events Among Greenland Inuit: A Cross-Sectional Study in a Large Indigenous Population Undergoing Rapid Change. *J Gambl stud.*
- Larsen CVL, Hansen CB, Ingemann C, Jørgensen ME, Olesen I, Sørensen IK, Koch A, Backer V, & Bjerregaard P. (2019). *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018. Levevilkår, livsstil og helbred - oversigt over indikatorer for folkesundheden*.
- Lee, K. S. K., Dawson, A., & Conigrave, K. M. (2013). The role of an Aboriginal women's group in meeting the high needs of clients attending outpatient alcohol and other drug treatment. *Drug and Alcohol Review*, 618-626. <https://doi.org/10.1111/dar.12068>
- Lewis, J. P., & Allen, J. (2017). Alaska Native Elders in Recovery: Linkages between Indigenous Cultural Generativity and Sobriety to Promote Successful Aging. *Journal of cross-cultural gerontology*, 32(2), 209-222.
- Lowe, J., Liang, H., Riggs, C., Henson, J., & Elder, T. (2012). Community Partnership to Affect Substance Abuse among Native American Adolescents. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 38:5, 450-455. <https://doi.org/10.3109/00952990.2012.694534>
- Matamonasa-Bennett, A. (2017). "The Poison That Ruined the Nation": Native American Men—Alcohol, Identity, and Traditional Healing. *American Journal of Men's Health*, 11(4), 1142-1154.
- McHugh, K. R., Hearon, A. B., & Otto, W. M. (2011). Cognitive-Behavioral Therapy for Substance Use Disorders. *Psychiatr Clin North Am*. <https://doi.org/10.1016/j.psc.2010.04.012>
- Miller, R. W., & Rose, S. G. (2009). Towards a Theory of Motivational Interviewing. *Am Psychol*. <https://doi.org/10.1037/a0016830>
- Moghaddam, J. F., & Momper, S. L. (2011). Integrating spiritual and western treatment modalities in a Native American substance user center: Provider perspectives. *Substance Use & Misuse*, 46(11), 1431-1437. <https://doi.org/https://doi.org/10.3109/10826084.2011.592441>
- Novins, D. K., Aarons, G. A., Conti, S. G., & Dahlke, D. (2011). Use of the evidence base in substance abuse treatment programs for American Indians and Alaska natives: pursuing quality in the crucible of practice and policy. *Implementation Science*.
- Naalakkersuisut. (2014). *Misbrugsbehandling. Behov og samfundsmæssige gevinster*.
- Naalakkersuisut. (2015). *Forslag til national plan for fremtidens misbrugsbehandling*.
- Naalakkersuisut. (2020). *Inuuneritta III*.
- Ottendahl, C. B., Bjerregaard, P., Svartá, D. L., & Sørensen, I. K. (2021). *Mental sundhed og helbred blandt 15-34 årige i Grønland*.

- Pedersen, C. P., & Bjerregaard, P. (2011). Det svære ungdomsliv. Unges Trivsel i Grønland 2011. - En undersøgelse om de ældste folkeskoleelever. *SIF's Grønlandstidsskrifter nr. 24*.
- Rowan, M., Poole, N., & Shea, B. (2014). Cultural interventions to treat addictions in Indigenous populations: findings from a scoping study. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy, 9*:34.
- Saboo, K. M. (2023). Native American Youth & Substance Abuse Treatment: An Adjustable Intervention for Healing
- Sciuto, S., & Gjaldbæk, A. C. (2018). *Om Unge og Hash*.
- Sliedrecht W, De Waart R, Witkiewitz K, & HG., R. (2019). Alcohol use disorder relapse factors: A systematic review. *Psychiatry Research*.
- U-turn*. Københavns kommune. Retrieved 11-05-2023 from <https://uturn.kk.dk/om-os>
- Venner, K. L., Greenfield, B. L., Hagler, K. J., Simmons, J., & Lupee, D. (2015). Pilot outcome results of culturally adapted evidence-based substance use disorder treatment with a Southwest Tribe. *Addictive Behaviors Reports, 21-27*.
- Venner, K. L., Serier, K., Sarafin, R., Greenfield, B. L., Hirschak, K., Smith, J. E., & Witkiewitz, K. (2021). Culturally tailored evidence-based substance use disorder treatments are efficacious with an American Indian southwest tribe: An open-label pilot-feasibility randomized controlled trial. *Addiction*. <https://doi.org/10.1111/add.15191>
- VIVE. (2021). Børn og unges adgang til psykisk hjælp i Grønland.
- Whitesell, N. R., Beals, J., Crow, C. B., & Mitchell, C. M. (2012). Epidemiology and etiology of substance use among American Indians and Alaska Natives: risk, protection, and implications for prevention. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse, 38*(5), 376-382.
- WHO. (2006). *What is the evidence on effectiveness of empowerment to improve health?*
- Wilmhurst, L. (2017). *Substance-related disorders. Abnormal child adolescent psychology: A developmental perspective*. Routledge.
- www.psykiatrifonden.dk. Misbrug. Psykiatrifondeon. <https://psykiatrifonden.dk/diagnoser/misbrug>
- www.sum.dk. Alkohol- og stofmisbrug. Indenrigs- og Sundhedsministeriet. Retrieved May 05 2023 from <https://sum.dk/arbejdsomraader/forebyggelse/alkohol-og-stofmisbrug>